

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií
Katedra Obecné antropologie

Bc. Lenka Nižnanská

Baskičtina v denní komunikaci mladých lidí

Diplomová práce

PhDr. Marek Halbich, Ph.D.

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. září 2012

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala všem informátorům, kteří mi věnovali svůj čas a poskytli informace při výzkumu. Velký dík patří hlavně mému klíčovému informátorovi a jeho kamarádce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mým rodičům a přátelům za podporu a shovívavost. Mila esker zuen laguntzagak!

Anotace

Diplomová práce „*Baskičtina v denní komunikaci mladých lidí*“ pojednává o faktorech, které mají vliv na to, jestli daný jedinec používá běžně baskičtinu ve svém životě. Práce popisuje stručně oblast Baskicka z geografického i historického hlediska. Práce dále natíhne nacionalistické teorie a jazykové plánování. Hlavním cílem je přiblížit co má praktický vliv na generaci dnešních mladých lidí, kteří si mohli zvolit vzdělávání v baskičtině a zda existuje souvislost schopnost mluvit baskicky s konstruováním identity Bask/euskaldun.

Obsah:

Slovník pojmů a zkratek.....	7
1. Úvod.....	9
2. Teoretické zakotvení tématu práce.....	11
2.1. Etnicita.....	11
2.2. Nacionalismus.....	12
2.3. Ohrožení a revitalizace jazyka.....	14
3. Teoretická část.....	17
3.1. Baskicko geograficky a administrativně.....	17
3.1.1. Hegoalde.....	19
3.1.2. Navarra.....	19
3.1.1. Iparralde.....	20
3.2. Původ jazyka.....	21
3.3. Historicky důležité momenty.....	23
3.3.1. Baskové a římská doba.....	23
3.3.2. Středověk.....	24
3.3.3. Novověk.....	25
3.3.3.1. 19. stol.....	25
3.3.3.2. 20.stol.....	25
3.4. Jazykové plánování.....	26
4. Praktická část.....	29
4.1. Výzkumná strategie.....	29
4.2. Vyhodnocování a interpretace dat.....	30
4.2.1. Terénní výzkum.....	30
4.2.1.1. Spolubydlíci.....	30
4.2.1.2. Univerzita.....	31

4.2.1.3.	Baskický tanec	34
4.2.1.4.	Kurz surfování	36
4.2.1.5.	AEK.....	37
4.2.1.6.	Baserri	40
4.2.2.	Informátoři	40
4.2.2.1.	Vliv rodiny a bydliště na používání baskičtiny	40
4.2.2.1.1.	Baskická	40
4.2.2.1.2.	Skoro baskická.....	43
4.2.2.1.1.	Smíšená skupina	48
4.2.2.1.2.	“Španělštější”	51
4.2.3.	Rozhovory	52
4.2.3.1.	Vzdělávací systém.....	53
4.2.3.2.	Povinnost titulů	56
4.2.3.3.	Postoje v minulosti k baskičtině	59
4.2.3.4.	Postoje k současnému užívání baskičtiny.....	60
4.2.3.4.1.	Dnešní generace.....	60
4.2.3.4.2.	Batua	62
4.2.3.4.3.	Euskaldun berri.....	63
4.2.3.4.4.	Nechuť mluvit baskicky	64
4.2.3.4.5.	Tlak	65
4.2.3.4.6.	Interakce v baskičtině.....	68
4.2.4.	Euskalduna/Bask	69
4.2.4.1.	Povaha Basků.....	77
4.2.5.	ETA.....	78
4.2.6.	Futuro de euskara.....	80
5.	Kvalita výzkumu	82

6.	Závěr.....	83
7.	Literatura:	88

Slovník pojmů a zkratk

AEK – Koordinační úřad pro alfabetizaci dospělých v baskičtině, prakticky síť euskaltegi po celém Baskicku

Baserri – tradiční baskická farma, většinou postavená z kamene

Baskicko – bask. Euskal Herria, šp. el País Vasco, všech sedm provincií

Batua – neboli euskara batua, formalizovaná spisovná baskičtina, schválená v roce 1968

Casa rural – venkovské stavení v současnosti pronajímající se turistům, něco jako pensión

Caserío – baskicky baserri

CAV - Comunidad Autónoma Vasca - provincie Guipuzkoa, Álava, Biskajsko

Deusto - Universidad de Deusto je soukromá katolická univerzita s kampusy v Bilbau a San Sebastián

EGA – titul z baskičtiny na úrovni C1 evropského jazykového rámce

Erdera – baskický název pro španělštinu

ETA - Euskadi Ta Askatasuna – Baskicko a svoboda -

baskická separatistická teroristická organizace

Euskadi – novotvar, který vymyslel Sabino Araña, já ho užívám ve smyslu CAV

Euskaldun(a) – osoba, která mluví baskicky, doslovně ten, kdo vlastní euskeru, nebo Bask (záleží na postoji mluvčího), také se používá ve smyslu nějakého místa, kde se mluví baskicky

Euskaldun berri - osoba, která se v dospělosti naučila či učí baskičtinu

Euskaldun zahar - někdo, kdo mluví baskičtinou odmalička

Euskaltegi – centrum, kde se vyučuje baskičtina

Euskara – baskičtina

Ikastola – škola, ve které se děti učí v baskičtině, jsou po celém Baskicku

Korrika – štafetový běh vedoucí celým Baskickem, který pořádá AEK jednou za dva roky a jehož účelem je oslava a propagace baskičtiny

Monragon - Mondragon Unibertsitatea je soukromá univerzita soustředující se na obchod

Txalaparta – „tradiční“ baskický hudební nástroj

UPV - Universidad del País Vasco nebo také EHU - Euskal Herriko Unibertsitatea je jediná veřejná univerzita Euskadi, má kampus v Bilbao, San Sebastián a Vitorii

(Zkratky jako ETA, AEK v textu záměrně neskloňuji)

1. Úvod

Před několika lety (v r. 2009) jsem se dostala náhodou na šest týdnů jako dobrovolník na farmu do baskického městečka Zestoa ležícího poblíž San Sebastianu (bask. Donostia). Tam mě poprvé při kontaktu s baskickým prostředím začala fascinovat euskara – baskický jazyk, lidé, jejich zvyky, myšlení. Chtěla jsem se tam vrátit a prozkoumat jejich kulturu a jazyk. Podařilo se mi, po komplikacích, vyjednat během magisterského studia studijní pobyt do San Sebastianu na dva semestry v rámci programu Erasmus.

Baskicko leží při západní části Pyrenejí a skládá se oficiálně ze šesti provincií, neoficiálně ze sedmi, třemi ve Francii a čtyřmi ve Španělsku. Baskický jazyk je nejstarším dosud živým neindoevropským jazykem v Evropě a otázka po jeho původu zajímá nejednoho vědce. Z pohledů fyzické antropologie se zjistilo na základě rozboru krevních skupin, že jsou Baskové¹ nejméně smíšenou skupinou obyvatelstva v Evropě.

V důsledku rozsáhlé migrace za prací do baskických průmyslových měst na konci 19. a na začátku 20. století a díky pozvolnému vytrácení se baskičtiny v jižních oblastech provincií a působením Franka, v roce 1982 pouze 30% Basků ovládalo baskičtinu (Urla, J.,1988).

Co mě ale zajímá, je současné používání baskičtiny – za diktátorského režimu Franciska Franka byly všechny minoritní jazyky na území Španělska tvrdě potlačovány. Po jeho smrti v roce 1975 byla baskičtina prohlášena jedním z oficiálních jazyků

Zdroj: ordizia.blogspot.com

¹ Otázka po tom co znamená Bask, budu řešit dále, nyní lidé žijící na území všech sedmi provincií

Španělska. Po té se v 1982 položily základy jazykového plánování. Formální vzdělávání ve školách nyní už probíhá v baskičtině, pokud si student (rodiče při zápisu svého potomka do školky či školy) zvolí baskičtinu jako jazyk, ve kterém se chce vzdělávat.

Moje diplomová práce se věnuje baskičtině v denní komunikaci mladých lidí. Ze začátku mě zajímala oblast národní identity a její utvrzování pomocí používání baskičtiny, zajímalo mne současné užívání Baskičtiny u mladé generace, tzv. první generace, která se od malička učila baskičtinu ve školkách a školách. V dnešní době jsou to lidé zhruba ve věku 20 – 30 let. Zajímalo mě, kdy mluví baskicky a kdy španělsky. Jaký to mělo vliv na jejich identitu a vnímání, že jsou Baskové. Kterým jazykem mluví raději a proč? Jak se pohybují v prostředí (škola, práce, přátelé, rodina), kde se mluví baskicky. Definovala jsem si tedy cíle práce takto:

Představit Baskicko českému čtenáři, Baskicko neznamená pouze ETA.

Hledat faktory, které nejvíce ovlivňují moje informátory v užívání jazyka na každodenním životě. Jakým jazykem se mluví doma v rodině, jak se mluví (mluvilo) ve škole, jak s kamarády mimo školu i ve škole, jak na univerzitě či v práci.

Sledovat reflexi konstruování národní identity – Bask, euskaldun. Hledat, zda existují souvislosti mezi užíváním jazyka a způsobem, jak konstruuji identitu Baska. Pozorovat střetávání primordialistických tendencí s modernistickými při definici Baska. Jak se sebeidentifikují oni sami s definicí Baska.

2. Teoretické zakotvení tématu práce

2.1. Etnicita

Pojem etnicity může být velmi zavádějící. Například wikipedie definuje etnicitu jako soubor naučených kulturních praktik, jimiž se skupiny definují a navzájem od sebe odlišují, a to především v oblasti jazyka, dějin, původu (včetně neprokazatelného a mýtického), náboženství a "zdobení" (tradice oblékání, změn těla, vztah k tělu). Proto je potřeba si definovat, jak zacházet s etnicitou.

Frederic Barth (1969) přišel s konceptem hranic a rozlišováním MY x ONI. Tvrdí, že je nutné se zaměřit na etnické hranice, které definují skupinu. Etnicita je záležitostí sociální organizace. Etnická identita není analytický konstrukt, ale je záležitostí sama sebe (self-ascription) a vnímání ostatními (ascription by others) v procesu interakce. Tvrdí, že v otázkách významných kulturních rysů existují hranice, diakritika, skrze kterou je komunikováno členství a kulturní standarty, které aktéři užívají k posouzení a hodnocení jednání ostatních členů etnika, což znamená, že „hrají stejnou hru“.

Já jsem nadále vycházela právě z Barthova modelu, i když vím, že existuje nespočetně mnoho autorů, kteří se zabývají touto problematikou a rozvádějí koncepty etnicity dále jako například Richard Jenkins (1997), který definuje základní model etnicity z perspektivy sociální antropologie jako

1) etnicita je o kulturním rozlišování, identita se pohybuje v protikladech podobnosti a rozdílnosti

2) etnicita se týká hlavně kultury, sdíleného významu, ale také je určitou měrou zakořeněna sociální interakcí

3) etnicita není stabilní či neměnná stejně jako kultura, jejíž je součástí, nebo situace, v níž je vytvářena a opakována

4) etnicita jako sociální identita je kolektivní a individuální, projevuje se v sociální interakci a vnitřně se ztotožňuje při osobní sebeidentifikaci.

Roger Brubaker (2004) jde ještě dál a odmítá koncepty identita a skupina, národ a tvrdí, že je to zavádějící a manipulativní. Navrhuje soustředit se na procesuální a dynamické stránky těchto konceptů. Vidí východisko v pojmech a procesech identifikace a kategorizace.

2.2. Nacionalismus

K problematice nacionalismu existuje několik přístupů, ten hlavní je primordialistický a druhý modernistický. Primordialismus chápe příslušnost národa jako přirozenou součást lidského bytí. Národy mají starobylý původ, jednotnou „kulturu“, jazyk, pokrevní původ apod. Kdežto modernismus definuje národ jako produkt společenských a historických podmínek během příchodu modernity a zároveň modernismus studuje nacionalismus, vycházející z primordialistických pozic. Mezi nejvýznamnější zastánce modernismu patří Anderson, Gellner, Hobsbawm, ale i jiní.

Benedict Anderson definuje národ jako společenství vytvořené v představách, jde ale pouze o představu, jelikož se příslušníci národa nikdy nepoznají s většinou ostatních jeho příslušníků, s nimiž je pojí vědomí sounáležitosti. Jak víme, tato sounáležitost a pocit jednoty mohou být natolik silné, že milióny lidí byly a jsou schopny ve jménu „národních zájmů“ zabíjet a umírat. Toto společenství je ohraničené, protože každý národ má své imaginární hranice, žádný národ neusiluje pojmout do sebe celé lidstvo. Zároveň je suverénní, jelikož moderní národy touží po svobodě a (státní) suverenitě. Nacionalismus není určitá ideologie, ale neurčitý pocit sounáležitosti, který má blíže k podstatě příbuzenství či náboženství než ke konkrétním politickým ideologiím.

Podle poslední posmrtně vydané knihy Ernsta Gellnera jsou kultura a organizace dvěma základními prvky sociálního života, které spolu souvisí. Kultura může být ovládána určitým modelem sociální organizace (například hinduismus předpokládá kastovní systém) nebo naopak organizace může vyžadovat určitý typ kultury.² Jak kultura, tak organizace pronikají všemi aspekty sociálního života. Toto je důležité pro pochopení nacionalismu jako politického principu, který z kulturní podobnosti činí základní pouto neboli, že členové dané kultury patří ke stejné kultuře (ke stejnému „národu“). Nacionalistické vnímání světa předpokládá centralistický stát, který vymezuje hranice a zároveň se snaží, aby místa ve vedení byla obsazována členy „národní“ kultury, protože „nám přeci nebudou vládnout žádní cizinci“. Nacionalismus vzniká v prostředí, které předpokládá stát jako samozřejmost. Nacionalismus je důsledkem určitých společenských poměrů a ty jsou dány moderní společností neboli vědecko-průmyslovou fází lidské společnosti, které předcházela fáze zemědělská a té,

² Gellner: Nacionalismus, s. 17

lovecko-sběračská. V lovecko-sběračské fázi byla společenství či tlupy tak malé, že se nacionalismus nikdy neobjevil (v podobě, jakou mu dala moderní doba), jelikož se zde nevyskytovaly „vysoké kultury“ (písemná kultura). V zemědělské společnosti se díky dostatku potravin začala vytvářet centrální, hierarchická organizace společnosti, která měla zajistit chod společenství, které se diametrálně zvětšily oproti lovecko-sběračským tlupám. Začalo se používat písmo a mohla se tak určitým způsobem zapsat „pravidla“ kultury, a tím se vytváří půda k nacionalismu. Ten se ale v plné míře nerozvinul, jelikož zemědělské společnosti jsou malthusiánské³, což znamená, že exponenciální růst populace souvisí s neexponenciálním růstem výroby, tudíž pro jednotlivce či určitou skupinu je správnou strategií věnovat se svému zařazení v rámci uspořádání a nemají potřebu zvyšovat produkci. Nadměrná produkce dle Gellnera přitahuje zloděje či vyšší daně. Obecně platí pro „vyšší vrstvy“, že opovrhují prací a cení si cti (šlechta a nevolníci). Pro zemědělské společnosti je charakteristický systémem donucování, založený na legitimitě. Zemědělská společnost není mobilní a anonymní, což jsou důvody, proč se nacionalismus nemůže v této společnosti snadno vyvinout. Konflikty v zemědělských společnostech vznikají o místní zdroje, tudíž mezi příslušníky stejné kultury, tzn. obecně v zemědělských společnostech platí, že kulturní podobnost není politickým poutem.

Průmyslová civilizace se opírá o ekonomický růst (neplatí malthusiánský princip) a rozvíjí se v ní sociální mobilita. Průmyslová společnost je rovnostářská z pohledu, že už neexistuje formální pravidlo, rituál či zvyk, který by určoval, kdo má mít bohatství a moc. Dalším rysem společnosti je anonymita, s čímž se váže i komunikace s neviditelnými partnery pomocí telefonů, emailů apod. To předpokládá gramotnost a schopnost komunikace ve vysoké kultuře, komunikace prostřednictvím kódů (oxfordská angličtina). „Zvládnutí dané vysoké kultury, tedy kultury, kterou používá všudypřítomná byrokracie, je předpokladem politického, ekonomického a sociálního občanství, pokud je nesplníme, musíme přijmout druhořadý a podřízený status, anebo se asimilovat, vystěhovat případně se pokusit o změnu situace iredentistické nacionalistické činnosti“⁴

Podle Gellnera je fotbal novodobým výrazem národní identity, ale reprezentuje současný konflikt. Fotbal upřednostňuje mezinárodní soutěže, velkokluby jsou občas

³ Gellner: Nacionalismus, s. 32

⁴ Gellner: Nacionalismus, s. 46

silnější než národní týmy (to znamená, že v týmu působí hráči z jiného státu, než kde klub působí, což zvyšuje tlak na fanoušky, kteří by radši „národní“ tým). Klub je často důležitější než stát.

Erica Hobsbawm (1983) přišel s názvem vymyšlená tradice. Vychází z předpokladu, že neexistuje objektivní pohled na proces psaní dějin. Minulost je formována teoriemi, předsudky, názorovými postoji a výběrem dat historika, který nepodává zprávy o událostech či faktech, ale konstruuje je k obrazu svému. Existuje nespočetné množství historických překrucovánek a ilustrací novinek oblečených do hávu starobylosti. Hobsbawm rozlišuje vymyšlené a pravé tradice, ale vytvořená hranice mezi „vymyšlenými“ a „pravými“ tradicemi je zavádějící. Všechny tradice jsou v jistém smyslu „vymyšlené“ lidmi a dokonce i starobylé mýty a rituály jsou kontinuálně obnovovány a pozměňovány tak, aby zapadaly do současné skládačky.

Nacionalismus je tak proces, který „vynalézá“ národy, národní identitu, což krásně demonstruje například článek od Michael Dietler (1994) „Our Ancestors the Gauls“. Ten ukazuje manipulaci s francouzskou identitou na základě bájného předka Galského vojevůdce Vercingetorixe. Ten má být symbolem „francouzství“, ale do učebnic se poprvé dostal až v roce 1867.

2.3.Ohrožení a revitalizace jazyka

Používání jazyka může být ovlivněno několika způsoby. Jazykovou změnu (language shift) Leoš Šatava charakterizuje jako situaci, kdy v procesu předávání jazyka mladším generacím dojde k přerušení této mezigenerační štafety nebo může být jazyk ohrožen silnějším (většinovým) jazykem. V tom případě mohou mít asimilační procesy tyto podoby:

- a) může vymizet a být nahrazen jazykem kulturně agresivnější populace úplně či se může modifikovat (pidžin, kreol)
- b) je vyhoštěn do podřadných rolí a funkcí
- c) je silně ovlivněn ve slovní zásobě i struktuře jazyka
- d) ztratí svoje charakteristiky, neodráží tradiční světonáhled a kulturu, stane se imitací jazyka kulturně agresivnější populace.

Jazykové plánování je dle Salzmanna „nejběžnější formou aplikované

sociolingvistiky. Tento termín označuje záměrné úsilí, obvykle na státní úrovni, ovlivnit užívání jazyka proto, aby nevznikl nebo aby se vyřešil nějaký komunikační problém“.⁵ Tato potřeba například vzniká, když se výskyt několika navzájem si konkurujících jazyků v zemi stává rozkladným faktorem nebo když se určitý jazyk nebo dialekt má stát oficiálním nebo národním jazykem. Nejprve se musí určit podstata problému a poté autority schválí program, který zavedení této nové politiky do praxe umožní (nové učebnice, mluvnice a slovníky a doškolování učitelů.) Jedna z mých informátorek si při rozhovoru pochvalovala, jak se jí daří, jelikož překládá z angličtiny, francouzštiny, němčiny, španělštiny do baskičtiny a jak jsou potřebné ve výuce chybějící učebnice v baskičtině a je po tom stále velká poptávka.

Potřeba jazykového plánování a formulace jazykové politiky prudce vzrostla ve 20. století. Hlavními důvody jsou přemístění miliónů lidí následkem válek, politického pronásledování a vznik mnoha nových mnohonárodnostních států po rozpadu koloniálních říší po druhé světové válce. V širokém smyslu zahrnuje jazykové plánování i umělé mezinárodní jazyky jako esperanto, ale hlavně se jedná o změny v postavení jazyka nebo dialektu - jinými slovy změna jazykového úzu. Druhá změna se týká změny struktury jazyka (výslovnost, pravopis, gramatiku a slovní zásoba). Často se však jedná o kombinaci obou podob.

Jedním z modelů revitalizačních procesů, proces cíleně vytvářeného zvyšování životnosti jazyka je „obrácená jazykové změna“ Reversing Language, který zavedl Joshua Fishman. Jedná se o proces, kdy minoritní jazyk opět získává svou vitalitu neboli návrat k jazyku. Fishman definuje RLS v knize Reversing Language Shift v osmi fázích:

Osvojování si jazyka dospělými, kteří se chovají jako studenti, kteří se učí jazyk (doporučeno tam, kde většina ze zbývajících mluvčích jazyka jsou starší a společensky izolováni od ostatních mluvčích jazyka).

Vytvořit sociálně integrovanou populaci aktivních mluvčích (nebo uživatelů) jazyka (v této fázi je obvykle nejlepší soustředit se především na mluvený jazyk, spíše než psaný).

Podporovat neformální použití jazyka mezi lidmi všech věkových skupin i v rámci rodin (v lokalitách, kde je rozumný počet lidí, kteří obvykle používají jazyk) a posílit jeho každodenní používání prostřednictvím oficiálních institucí, v nichž je jazyk

⁵ Salzmann: Jazyk, kultura a společnost. Úvod do lingvistické antropologie, s. 180

podporován, chráněn a (v některých případech) výhradně používán ke komunikaci.

V oblastech, kde bylo dosaženo mluvené úrovně jazyka ve všech věkových skupinách, podporovat gramotnost v jazyce, ale nezávisle na pomoci (nebo dobré vůli) státního vzdělávacího systému.

Pokud to stát dovolí a je dostatečná poptávka mluvčích, podporovat používání jazyka ve státním povinném vzdělávacím systému.

V případě dosažení a upevnění výše uvedených etap, podporovat používání jazyka na pracovišti (nižší pracovní místa).

V případě dosažení a upevnění výše uvedených etap, podporovat používání jazyka v místních vládních službách a hromadných sdělovacích prostředků.

V případě dosažení a upevnění výše uvedených etap, podporovat používání jazyka v oblasti vysokoškolského vzdělávání, politiky atd.

3. Teoretická část

3.1. Baskicko geograficky a administrativně

Čtenáři, kteří jsou seznámeni s geografickým vzezřením baskického území, zřejmě tuto část přeskočí, ale je mou povinností, popsat výzkum i ze zeměpisného pohledu.

Baskové obývají pobřeží Biskajského zálivu, který pokračuje přes Cantabrijské moře v Atlantický oceán. Z pevninského úhlu pohledu se rozkládá na západní části pyrenejského pohoří.

Baskické území se nazývá Euskal Herria či zkráceně Euskadi⁶ a tvoří je 7 provincií, 4 na španělské straně (Hegoalde - Araba, Gipuzkoa, Bizkaia a Nafarroa) a 3 na francouzské straně (Iparralde – Lapurdi, Behe Nafarroa a Zuberoa). Toto rozdělení charakterizuje vlastenecké heslo z 19. stol. $4 + 3 = 1$ „Zazapiak bat“ - sedm je jedna.

Euskal Herria je docela malé území, všech 7 provincií má rozlohu

Pobřežní pás. Zdroj: Lenka Nižnanská

⁶ Neologismus zakladatele baskického nacionalismu Sabino Arana (1865-1903), název znamená „místo, kde jsou Baskové“, a je problematické jeho vymezení, pro někoho znamená jen Baskickou autonomní oblast, pro někoho zahrnuje i Navarru a někdy je za Euskadi považováno všech 7 provincií, záleží na postojích mluvčího, politické strany (Wikipedia), já pro zbytek práce budu používat název Euskadi pro 3 španělské provincie.

zhruba 25tis. km². Jsou pro ni charakteristické tři geografické zóny (Douglass, Zulaika 2007:):

Pobřežní pás, pro který jsou charakteristické kopce a strmé svahy do moře, které do vnitrozemí přecházejí v hory, čímž celou zónu můžeme považovat za jakési předhůří Pyrenejí. Řeky, které jsou krátké, rovné rozdělují kopce a údolí. Například řeka Ibaizabal umožňuje plavidlům dostat se do vnitrozemí až k Bilbao. Podnebí je přímořské, jelikož podléhá přímému vlivu Atlantického oceánu, což způsobuje četné srážky a nestálé počasí. Ročně prší okolo 240 dnů. V zemědělství není potřeba zavlažování a vegetace je celoročně zelená a bujná. Díky vlivu oceánu nedochází celoročně k extrémním výkyvům teplot, léta jsou relativně (ke zbytku Španělska) chladná (červenec, srpen - teplota kolem 20°C) a zimy jsou mírné (prosinec, leden kolem 9°C).

Pro druhou zónu jsou typické vysoké hory a alpské, vlhké klima. Teploty se pohybují v zimních měsících okolo či pod bodem mrazu. Provozuje se zde pastevectví (ovce, krávy, kozy a koně) a těžba dřeva (bukového).

Jižní zóna je odlišná od předcházejících dvou. Táhne se od hor k údolí řeky Ebro. Okolí Pamplony či Vitorie je relativně rovné, ploché okolo 800 m nad mořem. Klima je kontinentální s nízkými srážkami a extrémními výkyvy teplot v zimě i v létě. Vegetace je řídká.

Horská zóna. Zdroj: Lenka Nižnanská

Jižní zóna. Zdroj: Lenka Nižnanská

3.1.1. Hegoalde

Na španělském území se tedy rozkládá Hegoalde (doslovně „hego“ jižní, „alde“ část), které je tvořeno Baskickou autonomní oblastí a Navarou. Baskická autonomní oblast (bask. Euskal Autonomi Erkidegoa, šp. Comunidad Autónoma Vasca), která má 2.184.606 obyvatel⁷ a rozlohu 7.234 km²⁸, (pro srovnání Česká Republika má 78.866 km²⁹). Euskadi se skládá ze tří provincií¹⁰:

Álava (bask. Araba, šp. Álava) má 319.227 obyvatel¹¹ a rozlohu 3.037,5 km², hlavním městem je bask. Gazteiz, šp. Vitoria, které je také hlavním městem Euskadi. Sídli tu Baskická autonomní vláda (Eusko Jaularitzza), její prezident (Lehendakari) a baskický parlament (Eusko Legebiltzarra). Baskické jméno Araba vychází z iberorománského Alaba, jehož původem je latinské plānus – rovný, plochý¹², což charakterizuje Álavu, která má vnitrozemský charakter, je plochá a má rozsáhlé planiny.

Biskajsko (bask. Bizkaia, šp. Vizcaya) má 1.155.772 obyvatel¹³ a rozlohu 2.217 km², hlavním městem je bask. Bilbo, šp. Bilbao. Název provincie je odvozen od bizkar – vrchol, záda.

Guipuzkoa (bask. Gipuzkoa, šp. Guipúzcoa) má 709.607 obyvatel¹⁴ a rozlohu 1.909 km², čímž je nejmenší provincií Španělska.

3.1.2. Navarra

Autonomní oblast Navarra (bask. Nafarroa Garaia, šp. Comunidad Foral de Navarra) má 642.051 obyvatel¹⁵ a rozlohu 10.391 km². Od roku 1982 je samostatnou autonomní oblastí. Hlavním městem je Pamplona. Navarra je rozdělena do jazykových

⁷ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Instituto Nacional de Estadística

⁸ Wikipedie

⁹ Wikipedie

¹⁰ Používám vymezení názvů B. Zavadila (2010) Baskičtina. Lingvistická interpretace.

¹¹ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Instituto Nacional de Estadística

¹² Zavadil (2010) Baskičtina. Lingvistická interpretace. Praha Karolinum

¹³ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Instituto Nacional de Estadística

¹⁴ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Instituto Nacional de Estadística

¹⁵ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Instituto Nacional de Estadística

pásem, v nebaskofonním pásmu na jihu nejsou školy s možností výuky v baskičtině, ve smíšeném pásmu existují školy s výukou baskičtiny, ale v malé míře a pouze v baskofonním pásmu na severu je dostatek baskických škol.¹⁶

3.1.1. Iparralde

Francouzská část je v současnosti částí Departamentu Atlantických Pyrenejí (Département des Pyrénées Atlantiques), který spadá do akvitánského regionu (Aquitaine). Baskičtina tu není na rozdíl od Hegoalde kooficiálním jazykem, zákon ji vůbec nezná. Ekonomicky je výrazně zaostalejší než Hegoalde a hlavní zdroj příjmů tvoří turismus. Iparralde má 671.644 obyvatel¹⁷, rozlohu 7645km²¹⁸ a tvoří ho:

Labortánsko (bask. Lapurdi, fr. Labour), které má 220 000 obyvatel a rozlohu 859 km². Název kraji dalo město nebo spíš vojenská stanice založená Římany Lapurdum, dnešní hlavní město Baiona. Většina obyvatel žije na pobřeží, jsou tu turisticky oblíbená města Biarritz, Hendaia.

Dolní Navarra (bask. Nafarroa Beherea, fr. Basse Navarre, šp. Baja Navarra) - má 22 tis. obyvatel a rozlohu 1.325 km². Navarra (Horní i Dolní je pozůstatkem Království navarského (9.-16.stol.)¹⁹. V roce 1512 byla Navarra dobyta Španěly a roku 1530 byla rozpuřlena mezi Španělsko a Francii. Hlavním městem je St. Jean de Port (bask. Donibane Garazi), kde začíná tradiční pouř Camino Santiago²⁰.

Suletínsko (bask. Zuberoa, fr. Soule) - má 15 481 obyvatel a rozlohu 760 km². Suletínský dialekt je nejodlišnější od tzv. euskara batua. Hlavním městem je Mauléon-Licharre.

Fakt, že v jistých obdobích v minulosti obývali Baskové území mnohem rozsáhlejší než dnes, vede k dalšímu používání tohoto pojmu. Z historického hlediska

¹⁶ Zavadil: Baskičtina. Lingvistická interpretace, s. 22

¹⁷ Dle sčítání obyvatel k 1.1. 2011, zdroj Institut National de la Statistique et des Études Économiques, bohužel jsem nemohla najít počty obyvatel pro jednotlivým krajům, nasal jsem aktualizované počty jednotlivých měst a vesnic, ale historických částí ne, proto jejich počty беру z Wikipedie

¹⁸ Wikipedie

¹⁹ Zavadil: Baskičtina. Lingvistická interpretace, s. 24

²⁰ Do Composteli vede několik cest, tady začíná většina poutníků tzv. Camino francés

může tedy Baskicko zahrnovat daleko větší území než dnes, zahrnuje pak například i celé Gaskoňsko, část Akvitánie, La Rioju, také zasahovalo na území Leónu, Kastilie a Aragonu, kde už bychom nyní jen těžko hledali někoho, kdo mluví baskicky.

3.2. Původ jazyka

První záznam baskičtiny máme z roku 1055 z kláštera Ollazabal u Azpeitie, jeho darovací listina je psaná v mixu latiny a baskičtiny (Collins 1997:12). Baskičtina se považuje za jazykový izolát (nemůže být zařazena do žádné jazykové skupiny). Je to neindoevropský živý jazyk společně s jazyky ugrofinskými, má s nimi i společný rys aglutinace.²¹ Na rozdíl od nich baskičtina nemá jasný původ vzniku.

Jak to, že se zachovala do dneška? Důvodem je zřejmě relativní odolnost vůči gramatickým změnám a mikrosvětý údolí, kde se jí mluví, a tím i relativní izolovanost.

Baskičtina byla ovlivněna keltskými jazyky, latinou a do dneška románskými jazyky, okcitanštinou, gaskonštinou, francouzštinou, španělštinou, aragonštinou a katalánštinou. Tím pádem je baskičtina smíšeným jazykem, kde 70-80% slovní zásoby je původu indoevropského a i gramatika je ovlivněna principy indoevropských jazyků.²² Existuje několik teorií na původ jejího vzniku:

Baskicko-iberská teorie, která předpokládá, že baskičtina je pozůstatkem jazyků, kterými se mluvilo na pyrenejském poloostrově, hlavně iberštiny. Propagátor této teorie byl např. Wilhelm von Humbolt (1767-1835). Bádání jazyková i antropologická dospěla k názoru, že Baskové nejsou přímými potomky Iberů²³. Tento názor vyjadřoval Johannes Hubschmit. Ten zařazoval Basky k tzv. kultuře pyrenejské, která je spojená s preindoevropským obyvatelstvem západní Evropy – Cromanonců. Nakonec téma uzavírá myšlenkou, že baskičtina vznikla míšením dvou prajazyků, euroafrického a pyrenejskokavkazského. V současné době se baskologové kloní k teorii, že prabaskičtina a iberština byly preindoevropské jazyky mezi sebou příbuzné. Při

²¹ Aglutinační jazyk používá pro vyjádření gramatických funkcí afixy (tj. předpony, přípony a vpony), které se přidávají ke kořenovému slovu. To je i rysem flektivních jazyků, ale na rozdíl od nich označuje jeden aglutinační afix většinou právě jednu gramatickou funkci. Zdroj: Wikipedia

²² Zavdil: Baskičtina. Lingvistická interpretace, s. 39

²³ Iberové údajně přišli kolem roku tisíc př.n.l. a to buď ze severní Afriky nebo dle druhé teorie z východního středomoří (měli kontakty s mykénskou a fénickou civilizací)

tomto tvrzení se opírají o podobnost ve fonetice (Zavadil 2010).

Baskicko-kavkazská teorie je založená na myšlence příbuznosti baskičtiny se severokavkazskými a jihokavkazskými (kartvelské - hlavně gruzínština) jazyky. Hypotéza je založena na podobnosti užívání ergativního pádu při konstrukci věty (zjednodušeně: *Dům je kupován otcem. Místo: Otec kupuje dům.*). Zastáncem této teorie byl francouzský baskolog René Lafon (1899-1974). Dále tu jsou antropologická bádání, která údajně odhalila možnou příbuznost Basků a obyvatel Kavkazu (tvar lebky, krevní skupina). Proto Lafon předpokládal existenci rodiny euskaro-kavkazské, jejíž imigranti okolo 3. tisíciletí př.n.l. přinesli baskičtinu do Evropy spolu s prvky vyšší civilizace, za jejíž prvky archeolog Bosch Gimpera považoval megalitické památky a kulturu doby bronzové²⁴.

Berberská teorie - teorie, podle níž by baskičtina mohla být pozůstatkem jazyků berberských ze Severní Afriky.

Dále tu byly nejrůznější pokusy prokázat spojitost mezi starými keltskými jazyky (vymřelá piktština, stará irština)²⁵ a to zřejmě proto, že Keltové ze všech Indoevropanů asimilovali nejvíce prvků z preindoevropské doby²⁶. Jenže tu se dostáváme k otázce preindoevropského původu baskičtiny. Francisco Villard (2009) dokazuje, že se vůbec nemusí jednat o jazyk preindoevropský, pouze NE indoevropský. Dále správně namítá, že i kdybychom se správně dopátrali původu jazyka, spojit ho spolehlivě s Basky je nemožné. Problém Basků popisuje jako "*como, cuando y desde donde llegaron los hablantes de euskera hasta los lugares en que históricamente los vemos asentados.*" (překlad: jak, kdy a odkud přišli mluvčí euskary až na místa, kde se usadili (str. 41).²⁷ Podle něj je možné najít řešení z hlediska lingvistiky a antropogenetiky, ale genetika nemůže říci, zda baskická populace nebo paleolitická mluvila baskičtinou. Takže můžeme řešit problém baskičtiny jen z lingvistického hlediska - Baskové a baskičtina jsou dva různé problémy.

²⁴ Zavadil: Baskičtina. Lingvistická interpretace, s. 46

²⁵ Collins, Baskové, s. 13

²⁶ Zavadil: Baskičtina. Lingvistická interpretace, s. 47

²⁷ López de Uralde (2009): Encuentro sobre Prehistoria Vasca: Presente y Futuro

3.3. Historicky důležité momenty

3.3.1. Baskové a římská doba

Zmínky o Bascích jsou připisovány Strabónovi (64 př.n.l. – 24 n.l.), který ale čerpal z poznámek historiků Poseidona a Artemidora, kteří rozlišují „Vascony“²⁸ a další kmeny. Jejich jídelníček se údajně sestával s kozího masa a chleba z ořechů. Uctívali boha boje, kterého historikové ztotožňovali s Aresem či Marsem. Dále se vyskytuje znak matrilinearity, dědičnost věna pro bratry, rys, který přetrval (Collins 1997:35). Nedisponovali žádným velkým bohatstvím ani rozvinutým obchodem, nenašly se důkazy po luxusním zboží. V jižní části území byla Římany v r. 75 př. n.l. založena Pamplona (Iruña) jako vojenský tábor na silnici, která spojovala údolí řeky Ebra s Akvitánií. Severní část byla nedotčená Římany. Zřejmě přes hory se tam nedostali. Charakteristické byly malé rodové osady v údolí, které byly závislé na pastevectví, ale zřejmě nebyly soběstačné, tak se předpokládá výměnný obchod ve městech či základnách.²⁹ Ve 4. – 5. století sem začíná pronikat křesťanství. Callahora, která leží na území dnešní La Rioji, se stala diecézí (tak daleko zřejmě sahalo území Basků). Existují záznamy o přítomnosti jak pohanů, tak křesťanů. V Pamploně máme doklad o biskupství z roku 589, i když se traduje legenda o prvním biskupovi ze 3. století Sv. Fermínovi. Podle legendy, jenž vznikla až v 9.stol., měl ve třech dnech pokřtít 40 000 tisíc lidí. Jeho učitelem byl Sv. Saturnin, biskup z Toulouse, který byl na příkaz pohanských kněží usmýkán býky. Toto má zřejmě souvislost s tradičním během býků v ulicích Pamplony na Sv. Fermína.

Po roce 400 pustoší území Basků Vandalové, Svébové, Alani a hlavně germánský kmen Vizigótů, jakožto spojenců Říma. Tyto události měly za důsledek, že se zmenšilo území Basků, což vedlo k agresivním výpadům proti obyvatelům v níže položených výškách a Baskové jsou viděni jako nebezpeční horalé. Jejich společnost nebyla organizovaná, neexistovala žádná aristokracie ani vládci, existovali pouze Senioři. Objevuje se tu dualita baskické identity – Baskové jako horalé a městští Baskové, kteří vyjadřují loajalitu Vizigótům. Baskové pořádali výpady od Santanderu až

²⁸ Collins: Baskové, s. 30

²⁹ Collins: Baskové, s. 51

po Aragon.³⁰ Baskové obývají hranici mezi Franky a Vizigóty. Horalší Baskové také pořádali nájezdy na druhou stranu hor do Jižní Akvitánie, kde jim šlo hlavně o úrodu, stáda a otroky.³¹ To se Frankům nelíbilo a tak Dagobér r. 631 uchvacuje Wasconii obrovskou vojenskou přesilou, Baskové byli přinuceni mu pokleknout, ale dodržovali loajalitu po svém a výměnnou dostali území. Díky tomu mohli expandovat údajně až k Loře. V sedmém století vzniká Gaskoňsko (Wasconia⇒Gasconia), na jih od řeky Garrony žili v 8. stol. výlučně Baskové.

Západní Pyreneje (baskické území) se staly průchozíštěm armád, to nám zachycuje i slavná píseň o Rolandovi, která se odehrává v Rosencvalském průsmyku. Roku 776 táhl Karel Veliký ze Zaragozi a údajně v průsmyku jeho zadní voj měli napadnout „zrádnic“ Baskové.

3.3.2. Středověk

Okolo 9. století vzniká Navarrské království s mikrokrálovstvím v Pamploně, kde vládne s arabskou pomocí Iñigo Arista. Navarra zakládá kláštery a probíhají kontakty s Franky. Je zde zjevný vliv francké architektury. Sílí vpády Arabů od La Rioji, až na počátku 10.stol. ovládnou Navarru a přesunují centrum do La Rioji. Tím se dostává i baskické obyvatelstvo až na kastilské území, kde vydrželo až do 13.stol. Spekuluje se o možném původu fueros z baskických tradic.

Jelikož během 9. století spadali Baskové pod 3 různá království Gaskoňské, Navarské (Vizcaya, Guipuzcoa) a Asturské (Alava) , proto je k sobě nepojila společná identita (dále měli i kulturní i oblastí odlišnosti) a byli kvůli politice ochotní bojovat proti sobě. Hlavně Álava měla vizigótské normy a byli pohané. Koncem prvního tisíciletí n.l. žilo v pyrenejských údolích obyvatelstvo neindoevropského původu, které vyznávalo matrilinearitu. Dochovala se majetková listina ženy jménem Sanza. Majetková práva žen jsou doložená i z dalších listin³². Teprve v 10. stol se zavedla tradice jmen děděných po otci.

Počátkem 11. stol. se podařilo Sanchovi Velikému sjednotit, jak Navarru, tak

³⁰ Collins: Baskové, s. 102

³¹ Collins: Baskové, s. 75

³² Collins: Baskové, s. 169

Gaskoňsko, vtrhl i do Leónu a prohlásil se vládcem španělským (rex Hispaniarum). Identita Basků byla sjednocena na základě jazyka, ale u dvora se mluvilo latinsky, a proto zůstala baskičtina „jen“ příslušníkům nižší společnosti – pastevcům a zemědělcům. Král Sancho také posvětil Camino Santiago od Gaskoňska po León. Není překvapivé, že záznam z průvodce pro poutníky popisuje Navařany jako divochy.

V 11.-13. stol. se stavěla města (1180 – San Sebastian, 1300 – Bilbao). Baskové nemají zkušenosti se stavěním měst, a proto využívá znalostí Franků. Dále se prohlubuje dichotomie město-venkov a Senioři zde plní mezičlánek.³³

Rybářské osady stály na baskickém pobřeží od nejstarších dob. Byli schopní velrybáři a námořníci. Baskové tvořili část Kolumbovi posádky. Čile se rozvíjel obchod po moři mezi Baskickem, Gaskoňskem a Anglií. Baskové mají také obchodní konzulát v Bruggách díky silicímu obchodu se železem.

3.3.3. Novověk

3.3.3.1. 19. stol.

Města se začala vyvíjet v Baskicku relativně pozdě. Hlavní rozvoj, co se týká počtu a velikosti, se odehrál na konci 19. století, kdy se naplno rozvinula těžba kvalitní baskické rudy pro ocelárny ve Velké Británii. Vznikla tak průmyslová centra jako Bilbao, které je největším baskickým městem a důležitým španělským přístavem, dále San Sebastián, Baracaldo a Guernica. Když se však dnes podíváte na mapu, Guernica bude označena pouze jako městečko s méně než 10 000 obyvateli. Je to tak bohužel díky nechvalně známému bombardování Guernicy za španělské občanské války.

3.3.3.2. 20. stol.

17. července 1936 vypukl státní převrat, který provedli generálové José Sanjurjo a Emilio Mola následovaní Franciscem Frankem. Převrat vedl k občanské válce, kterou

³³ Collins: Baskové, s. 201

Frankova armáda vyhrála a Franko se jako neomezený diktátor chopil moci dne 10. října 1936, s tím, že monarchie bude zase v příhodnou dobu restaurována. Frankistický režim, který měl za cíl vytvořit tzv. Nový stát (el Estado Nuevo), trval téměř čtyřicet let. Poválečné období se neslo v duchu upevňování režimu a moci Franka, do jehož rukou byla soustředěna většina pravomocí. Franko popřel Listinu základních práv a rozdělení moci. Frankistické Španělsko nemělo ústavu jako takovou, ale soubor postupně doplňovaných základních zákonů (1938 – 1967), o které se stát opíral. Franko měl nikým neomezenou legislativní pravomoc, která byla postupným doplňováním základních zákonů státu stále rozšiřována o další pravomoci (Pártlová, 2011). V roce 1969 určil za následníka španělského trůnu Juana Carlose Bourbonského, který po smrti Franka 20. 11. 1975, převzal moc.

3.4. Jazykové plánování

Euskadi a Navarra jsou dvě ze sedmnácti autonomních oblastí Španělska, jsou také nejvíce ekonomicky aktivní, nejindustrializovanější a nejmodernější. To určitě pomohlo snaze o normalizaci baskičtiny a kultury, jež byla za posledních třicet let vyvinuta hlavně v Euskadi. Na druhou stranu baskická území na francouzské straně mají tradičně ekonomii založenou na zemědělství, pastevectví a turismu a právě v těchto územích stále přetrvává trend ústupu baskičtiny. Euskadi bylo svědkem velké imigrací z jiných částí Španělska, nejvíce na začátku dvacátého století a během Franka, což zapříčinilo, že třetina současné populace v Baskicku je výsledkem této imigrace. Navzdory tomuto faktu zůstává Euskadi nejdynamičtější územím, co se normalizace jazyka týče.³⁴

Situace je dle Miren Mateo (2005) v Euskadi taková, že Poradní orgán jazykové politiky (Hizkuntza politikarako sailburuordeak či Viceconsejería de Política Lingüística), je poradní orgán baskické vlády, který se stará o jazykovou politiku, jenž má za úkol normalizaci baskičtiny v každodenním životě. Stručný vývoj by se mohl charakterizovat třemi okamžiky. Za prvé to byl statut samostatnosti Baskicka v r. 1979, díky němuž vznikly vlastní instituce Baskicka. Za druhé to byl zákon LEY 10/1982, de 24 de Noviembre, básica de normalización del uso del Euskera – Základní zákon

³⁴ Azurmendi, Martínez de Luna.: *The Case of Basque: from the past toward the future*, s. 2

upravující použití baskičtiny, který upravuje práva občanů povinnosti baskických činitelů. A za třetí El Plan General de Promoción del Uso del Euskera (Baskická vláda 1998).

V roce 1914 byla založena v Donosti první Ikastola (školy, ve kterých jsou předměty vyučovány v baskičtině). V roce 1918 byla založena na kongresu v Oñati EUSKALZAINDIA (Ústav pro baskický jazyk). V roce 1936 byla vytvořena první baskická vláda, poprvé byla uznána autonomie Baskicka a baskičtina poprvé jako oficiální jazyk.

V roce 1939 po občanské válce byla autonomie zrušena a následovalo období, kdy cokoliv spojeného s kulturním dědictvím a jazykem Baskicka bylo zakázáno. V šedesátých letech nastalo politické uvolnění, kdy se zrodila baskizace dospělých. V roce 1978 ve španělské ústavě v čl. 3 byla poprvé povýšena vedle kastilštiny katalánština, baskičtina a galicijština na úroveň druhého úředního jazyka s platností pro území daného autonomního společenství (Pártlová 2011).

Po vzniku baskické vlády v roce 1980, byl schválen zákon LEY 10/1982, de 24 de Noviembre, básica de normalización del uso del Euskera, upravující práva občanů povinnosti baskických činitelů. Instrukce pověřená implementací baskičtiny byla hlavně Baskický poradní orgán (Euskararen Aholku Batzordea, 1982), dále baskická televize a rádio (EITB, 1982), Institut pro baskizaci a alfabetizaci dospělých (HABE, 1983) a Poradní orgán jazykové politiky (Hizkuntza politikarako sailburuordeak, 1983). V tomto období bylo hodně uděláno na poli standartizace a modernizace baskičtiny, zachycení nových baskicky mluvících lidí díky vzdělávacímu systému. V baskickém vzdělávacím systému jsou od roku 1983 tři jazykové modely: model A výuka ve španělštině s výjimkou předmětu baskický jazyk, model B – výuka probíhá stejnou měrou, jak v baskičtině, tak ve španělštině a model D³⁵ – výuka v baskičtině s výjimkou předmětu španělský jazyk. Ve školním roce 1983/84 bylo v plánu D zapsáno 14,1% studentů, kdežto v roce 2002/2003 51,9% studentů a v roce 2011/2012 65% studentů³⁶. Vzrostl počet baskických rádií a jejich posluchačů, novin a časopisů v baskičtině. Zároveň se

³⁵ Model C neexistuje, jelikož baskická abeceda nepoužívá písmeno C

³⁶

http://www.eustat.es/elementos/ele0002400/ti_Alumnado_de_ense%C3%B1anzas_de_regimen_gener_al_no_universitario_de_la_CA_de_Euskadi_por_Territorio_Historico_nivel_modelo_de_ense%C3%B1anza_bilingue_y_titularidad_Avance_de_datos_20112012/tbl0002427_c.html#axzz1wB3Ze7qG

v lety 1986 – 1990 ustanovil systém jazykových profilů, čímž vzrostly požadavky na znalost baskičtiny u pracovníků v baskické samosprávě. Oblast nových technologií je také hojně využíván (online noviny, slovníky a kurzy baskičtiny). To vše dle Miren Mateo posunulo zájem od baskičtiny jakožto dědictví k euskaldunovi jakožto objektu zájmu.

Plán na propagaci baskičtiny - Euskara Biziberritzeko Plan nagusia/El Plan General de Promoción del Uso del Euskera (1998) měl tři strategické cíle:

1. Zvýšit počet baskických mluvčích, hlavně podpořit, aby rodiče, co umí mluvit baskicky, předávali jazyk dále
2. Aby bylo dostupné vzdělání v baskičtině, aby rodiče, kteří nerozumějí baskicky, mohli poslat svoje děti do škol, kde budou naučeni baskičtině
3. Dospělým by mělo být také umožněno učit se baskicky.

Dle plánu, aby se občané identifikovali jako Baskové, je nutné, aby baskické authority a orgány zajistily veškeré služby v oblasti zdravotnictví, školství, sportu a volném čase apod. v baskičtině.

4. Praktická část

4.1. Výzkumná strategie

Využila tzv. rozvíjejícího se výzkumu, kdy mě sám terén částečně vedl po výzkumných otázkách. Metodologicky jsem vycházela z kvalitativních metod terénního výzkumu a interpretativního paradigmatu. Sociální realitu považuji za sociálně konstruovanou³⁷.

Využívala jsem hlavně kvalitativní metody výzkumu. Do terénu jsem se dostala díky univerzitnímu kurzu Baskického tance, kde jsem se seznámila s hlavním informátorem. Dále na kurzu na univerzitě UPV, díky antropologickému lingvistickému kurzu, dále díky mým spolubydlícím a nakonec díky jazykové škole AEK. Snažila jsem se kontaktovat svoje dřívější kontakty z období mého dobrovolničení. Nakonec jsem se setkala se dvěma informátory.

Jako techniku sběru dat jsem používala polostrukturovaná interview a zúčastněné pozorování na základě každodenní interakce. Vedla jsem si zápisky v deníku, ale abych byla upřímná, bylo to náročné a nemám poznámky z celého pobytu. O prázdninách jsem také na dva týdny odjela na jednu ovčí farmu v horách, kde jsem také prováděla výzkum. Bylo zajímavé se dostat do prostředí obklopeného horami jako protipól k pobřežnímu San Sebastiánu.

Poté následovalo kódování textu. Zvolila jsem analýzu inspirovanou Milesem a Hubermanem (1994). Po okódování prvního rozhovoru jsem požádala 2 různé osoby k okódování stejného rozhovoru, což mi pomohlo k upravení kódů a soustředění se na určité skutečnosti, které se jevily zajímavé. Ze začátku jsem používala deskriptivní a interpretativní kódy z čehož mi časem začaly vycházet kódy celých kategorií. Jak autoři poznamenávají (Miles a Huberman 1994: 55), že výzkumníkovým nepřítelem je čas, tak i já jsem se potýkala s jeho nedostatkem. Proto jsem použila z jejich návrhu jen jedinou metodu ke zkvalitnění výzkumu, a to poznámkování k jednotlivým kódům, což mi pomohlo k nalézání souvislostí a pravidelností mezi jednotlivými rozhovory a postřehy z nich.

³⁷ Berger, L.B., Luckmann, T. (2001): *Sociální konstrukce reality*

4.2. Vyhodnocování a interpretace dat

4.2.1. Terénní výzkum

Nejdříve bych ráda načrtla prostředí, ve kterých jsem se nejvíce pohybovala a odkud jsem čerpala svoje kamarády, později informátory.

4.2.1.1. Spolubydlící

Hned od začátku jsem se snažila sehnat bydlení s „místními“, což znamenalo přes místní internetové servery najít spolubydlící, kteří pokud možno mluví baskicky či alespoň španělsky. San Sebastian je město populární pro zahraniční studenty, tudíž většina bytů je zaplněna zahraničními studenty, kteří většinou neovládají ani španělštinu. Získat znalost španělštiny je jedním z cílů, proč jedou na Erasmus. Podařilo se mi ze začátku sehnat bydlení se studentem z Vitorie, který vystudoval v San Sebastianu psychologii a druhým rokem pracoval v jedné firmě, která se zabývala firemním vzděláváním v oboru „soft skills“. Jmenoval se Mateo. Mluvil sice baskicky, ale se mnou nikoliv, protože další spolubydlící se odmítala učit baskicky z časových hledisek, i když mi několikrát říkala, že se se mnou přihlásí na kurz baskičtiny. Jmenovala se Ane, byla z La Rioji a v San Sebastianu studovala doktorát v oboru psychologie. Oba se znali ze studií. Ze začátku jsem se i já potýkala se španělštinou a s Mateem jsme uzavřeli dohodu, že on mě bude učit baskicky a já jeho anglicky, což mu mělo pomoci v práci, protože měl několik klientů z Irska, ale bohužel na baskičtinu nedošlo. Hned zpočátku jsem se jako nezasvěcená ptala na několik témat ohledně baskické kultury, mimo jiné i na ETA. Ane mi sdělila, abych se na to Matea vůbec neptala, jelikož je to tabu a s nikým o tom nemluví, protože jeho bratranec je aktivním členem této organizace. O tom jsem se já pochopitelně musela přesvědčit sama, což se mi hned v prvních dnech na výletě částečně podařilo. Vlastně to byl asi jediný člověk, který mi přiznal, že má ve své rodině někoho blízkého tak moc zainteresovan v této organizaci. V podstatě se o tom nechtěl bavit, ale zjistila jsem, že jelikož byl Mateo jedináčkem, tak pro něho byl jeho bratranec něco jako bratr, vyrůstali spolu celé dětství, ale prý zhruba v šestnácti letech se jejich cesty rozešly. Nechtěl mi říci, co se stalo, ale

už tři roky celá jejich rodina neví, kde je, prý v exilu ve Francii. Měsíc na to proběhla zpráva v novinách, že byla ve Francii na dálnici přestřelka při honu na členy ETA a údajně jeho bratranec mohl být jedním z nich. Posléze v listopadu proběhlo zatčení několika členů ETA v Portugalsku a jeho bratranec byl mezi zatčenými. Mateo to nesl velmi těžce a vůbec se o tom nesmělo v jeho okruhu mluvit.

4.2.1.2. Univerzita

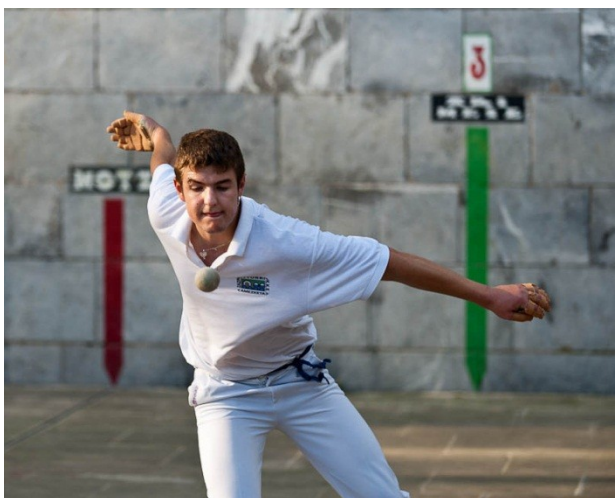
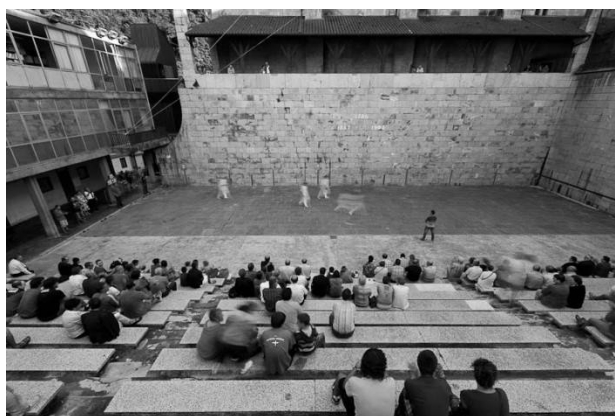
Na univerzitě jsem se dostala nejdříve do kontaktu s Erasmus studenty, kteří navštěvovali kurz španělštiny, jednalo se o evropské studenty. Dále jsem navštěvovala kurz baskičtiny, který navštěvovali, jak evropští studenti, tak studenti z jižní Ameriky, tak studenti ze Španělska (Andalucie, Katalánska, Galicie). Bylo mi jasné, že se tu nemohu dostat do prostředí baskicky mluvících lidí, ale postupně mi někteří zprostředkovali přístup ke svým kamarádům, kteří mluvili baskicky. Dále jsem převzala iniciativu a začala chodit na pro mě nepovinné kurzy (oficiálně jsem kvůli administrativní stránce Erasma měla studovat v Bilbao) ze sociální antropologie, ale bohužel jsem neuměla baskicky, tak jsem chodila na španělské předměty. Na to, abych chodila na předměty v baskičtině, jsem opravdu tehdy neměla znalosti tohoto jazyka. Na těchto kurzech ve španělštině jsem se potkávala pouze se studenty, kteří nemluvili skoro vůbec baskicky a s Erasmáky. Někdo mi poradil, že některé kurzy jsou vypisovány jen jednojazyčně, a to ve španělštině, tudíž i studenti studující v baskičtině si je musejí zapsat, a to byla šance pro mě. Jednoho z těchto kurzů jsem se také účastnila. Studenti byli rozděleni do třech skupinek, nejmenší skupinku tvořili zahraniční studenti, Erasmus – bylo nás asi pět. To bylo docela na překážku, protože místo, abych se asimilovala s „Basky“, tak jsem se přirozeně dostala do této skupinky. Člověk přirozeně tíhne k lidem, kteří jsou ve stejné životní situaci (řešili jsme témata jako vyrovnání se s novým prostředím, bydlení, komunikace v cizím jazyce). Další skupinu tvořili španělsky mluvící studenti, a to buď byli mladí lidé ze Španělska, z Euskadi, ale neovládali Euskeru a nebo starší generace (lidé kolem 40-50ti let), kteří studovali antropologii čistě ze zájmu a zároveň vyrůstali za vlády diktátora Franka, proto většina z nich neuměla baskicky. Ze začátku mi Erasmus skupinka nevadila, protože jsem si měla s kým popovídat o svých problémech zahraničního studenta, ale postupem času mi

to bylo na obtíž, protože jsem se chtěla dostat do baskicky mluvící skupinky. Erasmus studenti očekávali, že si vedle nich sednu během přednášek, kdybych to neudělala, vypadalo by to, že se s nimi nebavím apod. Byla jsem z toho docela smutná a kolikrát jsem si přála být tam jako zahraniční student sama, protože by mně daleko rychleji vzali mezi sebe, což se mi stalo na jiných dvou kurzech, kde jsem sama byla. Tady nás brali, že se tu zabavíme sami jako zahraniční studenti. Na přelomu listopadu a prosince se to začalo lámat, jelikož jsem už trochu začínala rozumět baskicky a celá katedra jsme jeli na výlet na exkurzi do jeskyně, která je známá jako údajné útočiště čarodějnic. Tady

poprvé se bariéra cizince začala lámat a já jsem vedla několik krátkých konverzací v baskičtině. Byla jsem z toho v šoku, že na mě opravdu někdo mluví baskicky. Také jsem si tu poprvé zkusila hrát pelotu³⁸ holou rukou, opravdu to bolí. Po společném obědě a po hraní peloty jsme (já a moje Erasmus spolužačka z Polska) z místa exkurze jeli se třemi kluky (dva z nich se později stali mými informátory – Iñaki, Arkaitz) autem do jedné casy rural³⁹, kterou si baskická část osazenstva pronajala na víkend. Cestou se pochopitelně bavili baskicky a my jsme na sebe se spolužačkou vrhaly jen vyděšené pohledy, že jim vůbec nerozumíme

(rozuměla jsem asi tak každé desáté slovo), protože konverzace probíhala v baskičtině (opravdu je rozdíl, pokud se někdo snaží bavit s Vámi a snaží se mluvit pomalu a srozumitelně a něco jiného, když se spolu baví rodilí mluvčí).

Druhý den nám nabídl jiný spolužák, že nás erasmáky poveze na výlet po

Pelota. Zdroj: www.scottlarsen.com

³⁸ Pelota – baskický sport, připomínající squash. Většinou se hraje holýma rukama.

³⁹ Casa rural – venkovské stavení v současnosti pronajímající se turistům, něco jako penzion

Iparralde, aby nám ukázal svoji rodnou zem. Bylo to od něho pěkné, ale jelikož se výlet uskutečnil v prosinci, tak nikde nebyli žádní turisté a skoro všechny restaurace či obchody byly zavřeny. Na jednom místě jsem byla vyslána alespoň vyžebrať vodu v jedné hospodě. Cestou pro vodu mi nedošlo, že oni nemluví španělsky, protože jsme ve francouzské části a mně se francouzština opravdu z hlavy vytratila následkem španělštiny. I když jsem ve Francii delší dobu byla či navštěvovala hodiny francouzštiny, tak jsem nemohla přepnout do španělštiny. Zřejmě je to tím, jak jsou si tyto jazyky podobné, protože s angličtinou tento problém skoro nemám. V momentě, kdy se objevil člověk, mě zachvátila panika, kterým jazykem mám vlastně mluvit a nedokázala jsem ze sebe vypravit ani slovíčko. Naneštěstí tento člověk začal mluvit jako první a baskicky. Sice jsem mu nic moc nerozuměla, ale vypravila jsem ze sebe pár slov baskicky jako pozdrav, že je zavřeno a že potřebujeme vodu, poděkování, mimika také hrála nějakou roli. Nakonec mi dal dvě lahve vody a ani nechtěl, abych mu dala peníze. Nadšeně jsem odcházela a z dálky pokřikovala na našeho baskického průvodce, že nejenom jsem se dorozuměla baskicky, ale hlavně, že jsem si uvědomila, že baskičtina může být mezinárodním dorozumívacím jazykem, vždy jsem tak chápala angličtinu, francouzštinu, němčinu či španělštinu, ale v tento okamžik jsem použila baskičtinu.

Na poslední hodině lingvistického kurzu probíhaly prezentace každého studenta týkající se jejich výzkumů a několik studentů si zvolilo jako jazyk prezentace baskičtinu. Naštěstí se dohodlo, že někteří studenti se nabídli, aby nám to překládali do španělštiny, takže každý z nás dostal studenta na překlad. Jelikož se jednalo o mě známá témata, tak student, co mi to překládal, nemusel překládat úplně všechno a on z toho byl trochu překvapený. Po té o přestávce mi Iñaki vrátil jednu věc, kterou jsem si zapomněla case rural. Začali jsme spolu komunikovat baskicky uprostřed kolem všech na chodbě. Najednou se rozprostřelo totální ticho a já jsem jen sledovala zaražené tváře jak „Basků“ tak Erasmáků, byli udivení, že spolu mluvíme (to je asi nadnesené, snažila jsem se nějak dorozumět) baskicky, dva jedinci z odlišných skupin a ještě k tomu já jako cizinka baskičtinou.

4.2.1.3. Baskický tanec

Euskaldanza je jedna z živých tradic, skoro všichni umí nějaké základní kroky a tančí se na kterékoliv slavnosti. Na všech slavnostech se pouštějí tzv. tradiční písně. Jedna kamarádka z Mexika, se kterou jsem chodila na kurz baskičtiny na UPV, mi náhodou řekla, že si zapsala na UPV předmět Euskaldanza, kam chodí skoro sami Američané (speciální výměnný program o studiu baskické kultury, někteří studenti právě

Dobová fotka ukázky baskického tance v tradičním oblečení, kde je vidět dynamika pohybu.
Zdroj: www.euskara.it

z nevadského Basque studies centre) a že tam chodí i několik Basků, aby měli Američani kontakt s místními studenty. Byla jsem za koordinátorkou

programu Američanů, protože bylo po termínu zápisu, ale ta mi sdělila, že kurz není určen jiným než americkým studentům. Mexičanka se tam asi chybou systému nějak dostala, což jsem koordinátorce neřekla. Nakonec jsem se s lektorem domluvila, jestli bych tam nemohla chodit neoficiálně a naštěstí, i když se ze začátku bránil, tak jsem ho nakonec přemluvila. Na kurzu bylo v jednom rohu tělocvičny asi okolo 20-30 Američanů, zase skupinka, další skupinku na druhém konci tělocvičny tvořilo asi 7-10 Basků a poté kamarádka Mexičanka a já ztraceni, nevědic, ke komu se přidat. Já jsem ze začátku následovala kamarádku, kterou

Ukázka tance maki txiki, který jsme se učili v kurzu. Zdroj: www.eusklakultura.com

fascinovali Američané, proto se snažila bavit s nimi. Já jsem si zase povzdechla, co bych

dala za to, abych byla mezi Basky. Snažila jsem se tedy bavit ze začátku s Američany, někteří byli sympatičtí, ale konverzace mi přišla spíše strojená, nerozuměla jsem si s nimi tolik. Jelikož jsem přišla až na třetí lekci, byla jsem docela pozadu a vůbec mi to nešlo. Stále jsem něco pletla a postupem času jsme se našli s Lartaunem.

To je můj hlavní informátor. Také mu tanec moc nešel a navzájem jsme se jeden

druhému smáli. Začala jsem ho potkávat i v týdnu, protože chodil do jedné taverny blízko místa, kde jsem bydlela. Tak jsme se začali vídat i mimo kurz. Představil mě své nejlepší kamarádce a poté jsem trávila skoro každý víkend s nimi po nočních barech. Oba dva mají vystudováno (Alizia) či studují učitelství, Lartaun dokonce studuje výuku baskičtiny jako cizí jazyk, tudíž měli velkou trpělivost se mnou a s mojí baskičtinou. Díky nim vlastně mluvím baskicky, protože konverzace probíhaly výlučně v baskičtině, stále a stále mi opakovaně vysvětlovali baskičtinou. Kolikrát jsem je za to nenáviděla a chtěla, aby mi to řekli španělsky, protože už jsem prostě nemohla. Snažili se mě motivovat, abych to nevzdávala. Občas jsem podezřívala Lartauna, že jsem já jeho výzkumný objekt v rámci oboru učitelství baskičtiny, který v praxi testuje. Ale já na druhou stranu využívala jeho jako klíčníka v mém výzkumu, ale hlavně je to neskutečný kamarád. Hlavně jim a AEK vděčím za to, co umím baskicky.

Ani s nimi to ovšem nebylo pouze růžové. Mnohokrát jsem nechápala věci, které mi oni velmi zaníceně vysvětlovali. Lartaun se několikrát roznítil o tom, jak ho štve, když má jít na univerzitu kvůli nějakému administrativnímu úkonu, třeba kvůli zápisu a pracovnice studijního oddělení neumí baskicky. V tu chvíli on si zažádal o baskicky mluvící pracovníci, ale ta si prý odběhla na pauzu, tudíž on záležitost musel absolvovat ve španělštině. Podobná situace byla v nemocnici, kde navíc měli na informacích napsáno „Tady mluvíme baskicky“, a když přišel k pracovníkovi, ten mu odpověděl, že se teprve učí, tak jestli by mu tedy nevadilo záležitost vyřídit ve španělštině. Já jsem ho obhajovala, že se alespoň učí, že má snahu, ale Lartaun oponoval, že když je tam napsáno v baskičtině, tak mají zajistit baskicky mluvícího pracovníka, protože je to veřejné místo (jako i na UPV) a on přeci má právo na to si vyřizovat věci v baskičtině. Tuto situaci mi popisovalo hodně lidí a dlouho mi trvalo, než jsem ji pochopila.

Další taková vyhrocená situace se mi stala jednou, když jsme se asi v pět hodin ráno (dalo by se říci po prohýřené noci) vraceli domů a ještě jsme si koupili hranolky. Seděli jsme na lavičkách a jeden z nich najednou odhodil papírový kelímek či tácek od zmíněných hranolků. Trochu mě to zarazilo, přeci jen mám ekologické cítění, ale než jsem něco řekla, ozvali se vedle nás agresivně nějací procházející lidé. Moc jsem jim nerozuměla, ale zřejmě pronesli něco ve smyslu, že to snad není možné, jak jsou nepořádní. Alizia s Lartaunem se stejně agresivně začali bránit, padlo několik nadávek a bylo to dost nepříjemné. Když jsem se poté ptala, co se stalo, tak mi řekli, že to byli

Katalánci a že na ně pokřikovali něco v tom smyslu, ať to uklidí. Já jsem nechápala, proč tolik agrese a že chápu katalánský postoj, protože nejsem zastánce toho, když se vyhazují odpadky na zem. Ale oni, hlavně řešili, že je cizinci Katalánci poučovali, jak se mají chovat a navíc v katalánštině! Že je to drzost jet někam na návštěvu a ještě k tomu je poučovat v cizím jazyce. Zkoušela jsem dávat příklady toho, že to mohli říci ve španělštině, což by bylo možná ještě horší, ne? Že oni a Katalánci jsou v podobné situaci, co se týká jazyku a politiky. Lartaun říkal, že by to bylo jako kdyby on jel do Prahy a začal Pražáky poučovat baskicky, jak se mají chovat. Nevím, prostě to mezi námi vyvolalo divokou diskuzi, protože jsou základní lidské hodnoty a podle mě mezi to vyhazování odpadků na ulici nepatří. V tu chvíli mi došlo, že to možná opravdu nechápu a že jako výzkumník se mám pokusit pochopit jejich hledisko. Snažila jsem se ukončit diskuzi s tím, že to v tuto chvíli nechápu, ale že si o tom někdy příště promluvíme, aby mi to v klidu znova vysvětlili. Nakonec při odchodu ten kelímek Lartaun sebral a vyhodil do koše, který byl od nás pět metrů. Sice mi to příští týden převyprávěli, ale mě stále ten jejich postoj nedocházel. Až později mi došlo, že to mohlo být zvykem. V mnoha barech se zahazují párátko a ubrousky na zem, protože tam nemají koše (trvalo mi asi měsíc, než jsem si ten zvyk také osvojila). Další faktor s tím asi dost souvisí. Po celém Baskicku se hodně slaví, lidé jsou v ulicích a odpadky se válejí všude po ulicích (v centru San Sebastianu skoro každou noc, ale hlavně o víkendech). U nich funguje dokonalý systém úklidu ulic, který v centru San Sebastianu probíhá každé ráno kolem páté hodiny. Ulice jsou tak uklizené, že by nikdo nepoznal, že během noci byla ulice zavalená odpadky. Oni to berou za něco velmi automatického. Jednou v Bilbao jsem byla v noci svědkem pouličního požáru, hořel kontejner a auto. Druhý den, když jsem někomu ukazovala to místo, abych se přesvědčila, že to nebyla fata morgána a trvalo mi dost dlouho, než jsem to místo našla, protože to bylo perfektně uklizeno. Já jsem možná s Lartaunem a Alizií nevezala v úvahu faktor, že v podstatě se odpadky mohou vyhazovat na zem, protože se to uklidí? A z jazykového hlediska to byla netolerance k jinému jazyku a láska k Baskičtině?

4.2.1.4. Kurz surfování

Protože v druhém semestru na jaře jsem už nechodila na baskický tanec, tak jsem hledala jiné vyžití, které nabízela univerzita, a přihlásila jsem se na kurz surfování.

San Sebastian je proslulý surfováním díky velkým vlnám, které zajišťuje stále oceán. Řekla jsem si, proč to nezkusit a možná se tam s někým také seznámím. Velká většina Basků surfování nikdy nezkusila, tak se i Lartaun přihlásil se mnou. V naší skupině byli zahraniční studenti a Baskové, tudíž asi nikoho nepřekvapí, že se zase vytvořili dvě skupinky lidí – Baskové a Erasmáci. Lartaun se pohyboval někde mezi, ale jelikož se se mnou bavil baskicky, tak při prvním převlékání (měli jsme společnou místnost) baskická skupinka kluků, pocházející z oblasti Azpeitie, Azkoitie překvapeně hleděla na to, jak se Lartaun baví s cizinkou baskicky a tak jsem se s nimi lehko seznámila. Byli zvědaví a vyptávali se, kdo jsem a proč mluvím baskicky. Měla jsem docela obtíže jim rozumět, jelikož mluví docela těžkým dialektem a rychle. Nebyli na rozdíl od Lartauna zvyklí na někoho mluvit pomalu, srozumitelně a v batue. Jedním z těchto kluků byl i Jesus, který byl spolužák Lartauna. S ním jsem se několikrát potkala na univerzitě a později s ním natočila rozhovor. S ostatním jsem se nestačila více seznámit, jelikož kurz trval jen dva měsíce.

4.2.1.5. AEK

V Baskicku existuje několik sítí škol, které se věnují výuce baskičtiny, některé jsou veřejné a jiné soukromé. AEK (Alfabetatze euskalduntze Koordinakundea euskaraz) má síť jazykových škol nejen v Baskicku, ale i ve Francii. Sama jsem prošla jejich ročním kurzem baskičtiny. V Baskicku existuje řada škol s podobným zaměřením i intenzitou výuky, ale tato jediná dává důraz na učení se jazyka komunikativní formou a jsou si vědomi, že jazyk se neučí jen během hodin, ale i v mimoškolním prostředí. Tím podporují i další kontakty, jak mezi generacemi, tak mezi jednotlivými žáky z různých tříd. Proto pořádají i další aktivity, kterých se studenti mohou účastnit a seznamovat se navzájem. Jedním z jejich cílů je stavění sociálních sítí mezi studenty samotnými i studenty a profesory.

Kurzy probíhají od října do června. Všechny kurzy jsou 5x2 hodiny týdně. AEK nezahrnuje jen samotné jazykové kurzy, ale i mimoškolní aktivity na podporu komunity. Učitelé se podílí na organizování těchto aktivit. Mezi nejvýraznější patří například Korrika, což je štafetový běh, který se běží několik dní ve dne v noci všemi sedmi

provinciemi Baskicka na podporu baskické kultury a jazyka. Mezi další aktivity patří organizace oslav a večerí, kde se seznamují a setkávají účastníci kurzů s dalšími kurzy, tudíž nejsou odkázáni jen na lidi ze své třídy. Tento rok byl pro AEK v San Sebastianu obzvláště významný, jelikož běh končil právě v San Sebastianu.

Hned na začátku Erasmu mi bylo jasné, že se baskičtinu nenaučím pouze z kurzů, které nabízela univerzita (prošla jsem na začátku 2 týdenním intenzivním Erasmus kurzem, který probíhal 4 h denně a poté semestrální kurz, kdy probíhali hodiny ve čtvrtek a pátek) a tak jsem hledala cestu, kde a jak se dá zapsat na kurz baskičtiny. Právě profesorka lingvistického kurzu mi při mém dilematu poradila AEK, i když jsem byla velmi překvapená, že kurzy baskičtiny mají takovou intenzitu (každý den v týdnu dvě hodiny), já jsem si představovala kurz zhruba dvakrát do týdne, ale takový neexistoval. Jak jsem již psala, existuje několik škol, které pořádají tyto kurzy, ale byla mi doporučena AEK jako vhodná i pro výzkum. Hlavním argumentem bylo, že jejich metodologie staví na komunikační stránce jazyka a tato škola vzešla z iniciativy lidí tzv. zdola, kdežto většina škol vzniklá „shora“ se řídí formální politikou. Pro mě bylo hlavním argumentem, že se jedná o metodu výuky, která je založená spíše na gramatických pravidlech, což jsem zažila právě od učitelky z intenzivního kurzu, kdežto semestrální kurz vedla bývalá učitelka z AEK a její přístup mi přišel daleko sympatičtější a praktičtější.

Korrika, ukázka etapy u Getarií. Zdroj: getaria.hitza.info

Dlouho jsem se rozmýšlela, zda si ten kurz můžu dovolit (stojí okolo 400 eur), protože jako Erasmus student jsem nemohla vyjít ani s měsíčním stipendiem. Kurz není tak drahý, když se to rozpočítá, stojí hodina 2 eura a člověk, pokud má bydliště v San Sebastianu, může požádat o refundaci asi 100 eur, pokud splní kurz. Po dvou měsících rozmýšlení jsem se rozhodla, že do toho půjdu. Kurz začínal v říjnu, já jsem nastoupila asi v půlce listopadu, tak jsem dostala slevu. Ze začátku jsem vůbec nestíhala a ničemu nerozuměla, ale kolem vánoc jsem začínala rozumět a mluvit. Ze začátku jsem chodila na ranní kurz od 9 do 11 hodin, ale jelikož nejsem moc ranní ptáče a byla to na mě rychlá skupina, tak jsem výuku změnila na večerní kurz od 17 do 19 hodin, kde bylo

pomalejší tempo, což mi vyhovovalo. Poté mi to zase přišlo moc pomalé, tak jsem začala chodit na ranní kurz a poté se domluvila s ředitelkou, že to mohu střídat podle mých jazykových možností, občas jsem chodila i na ranní i na odpolední kurz. Na kurzu jsem byla jediný cizinec, jehož rodným jazykem nebyla španělština, tak mě všichni motivovali. Nabídla jsem se na jaře pomoci s přípravami Korriky, a tím jsem se dostala mezi učitele AEK a ostatní pracovníky daleko blíž a upevnila vztahy s některými učiteli, posléze informátory. Opravdu jsem cítila, že mě mezi sebe přijali, sice jako podivínku, která pomáhá, i když nemusí. Razantně jsem si zlepšila baskičtinu během jednoho týdne, protože jsem se několik hodin denně pohybovala s rodilými mluvčími. Hlavně moje učitelka Negua mi říkala, že je hrozná škoda, že nebydlím na bytě s euskaldunak, že bych už mohla mluvit perfektně baskicky. Na jednu stranu jsem ráda slyšela, jak všichni chválí moje jazykové pokroky během tohoto týdne, na druhou stranu to bylo dost intenzivní a měla jsem deprese z toho, že všemu nerozumím a ještě více z toho, že se neumím správně vyjádřit. Vzpomínám si na rozhovor s mým ranním učitelem během pikniku, že se mnou vedl konverzaci o politice, sociologii, filozofii, Zygmuntu Baumanovi apod. Nějakou chvíli jsem to zvládala, ale poté jsem už opravdu nemohla a snažila se mu vysvětlit, že je to tak abstraktní téma a je pro mě docela obtížné bavit se o tom angličtině či španělštině, natož v baskičtině! Cítila jsem se docela bezmocně. Letos v březnu jsem se vrátila na týden do San Sebastianu navrhnout jim projekt, abych u nich absolvovala stáž. Během čekání na ředitelku jsem se potkala s jednou učitelkou – kamarádkou a hned jsem byla na její hodině baskičtiny a nakonec tam chodila během celého týdenního pobytu. Během té doby jsem se domlouvala s ředitelkou a národní koordinátorkou AEK, že se vrátím do AEK⁴⁰ na roční stáž.

⁴⁰ Chci upozornit, že moje práce neměla působit jako reklama na AEK.

4.2.1.6. Baserri

Po skončení programu Erasmus jsem se domluvila přes komunitu WOOF jet dělat dobrovolníka na baserri⁴¹ v okolí Deby v Guipuzkoe. Mojí motivací bylo zažít si tak trochu venkov a zkusit si zase prostředí baskických hor. Na farmě jsem se spolu s ostatními dobrovolníky starala o ovce, koně a prasata. Byla to bio

Baserri z muzea v Hernani. Zdroj: Wikipedia

farma, tak byla všechna zvířata chovaná venku. Vlastníkem farmy však nebyli Baskové, ale asi šedesátiletí bývalí příslušníci skupiny hippies, Holanďan a Francouzka, kteří tam žili asi třicet let. Na farmě s nimi žila ještě nejmladší dcera, která mi vyprávěla trochu o historii údolí. V údolí žilo asi sedm rodin (samostatných baserri) a všichni věděli vše o všech. Dceři bylo asi dvacet osm let, mluvila šesti jazyky (baskicky, španělsky, holandsky, francouzsky, německy a anglicky) a živila se jako překladatelka knih, hlavně učebnic do baskičtiny.

4.2.2. Informátoři

Představení informátorů jsem pojala společně s interpretací výzkumu, jelikož jsem je chtěla rámcově zařadit do stejných skupin, podle toho, jaké faktory na ně působily.

4.2.2.1. Vliv rodiny a bydliště na používání baskičtiny

4.2.2.1.1. Baskická

Tímto jsem se snažila rozdělit informátory do tří skupin. Jednu „pracovní“ skupinu jsem nazvala jako baskickou. Do té patří informátoři, kteří se naučili baskičtinu

⁴¹ Baserri – tradiční baskická farma, většinou postavená z kamene

od rodičů, baskičtina byla prvním jazykem, kterému byly jako děti vystaveny. Další faktor, který ovlivnil jejich zařazení, bylo i bydliště. Informátoři pocházeli z úplně baskického prostředí, což jsou vesnice či městečka, kde se opravdu zachovala baskičtina jako jazyk používaný na denní bázi a ani režim generála Franka to nezměnil.

Aitziber

Mezi tyto informátory jsem zařadila Aitziber, kterou jsem potkala v Baskicku před několika lety, během mého tzv. předvýzkumu, kdy jsem, jako dobrovolník, pracovala na jedné baskické farmě se zvířaty. Aitziber celý život bydlí v městečku u San Sebastianu v horách, které má něco okolo sedmi set obyvatel a všichni mluví baskicky, v baru, na ulici, v knihovně. Má mladší sestru a doma se vždy mluvilo baskicky, rodiče, prarodiče – dokonce jeden její dědeček nemluvil španělsky vůbec. Je jí dvacet šest let a studovala v modelu D. Začala se učit španělštinu až v šesti letech ve škole. Vystudovala učitelství na UPV, kde sice studovala v baskičtině, ale musela si zapsat dva předměty ve španělštině, protože nebyla možnost si je zapsat v baskičtině. To se jí moc nelíbilo, protože se snaží při všem co, může používat baskičtinu. Tvrdí, že neumí mluvit moc dobře španělsky, stojí jí to úsilí, není na to zvyklá, jelikož celý život se pohybuje v baskickém prostředí (doma, tak venku na ulici s kamarády). Dokáže říci ve španělštině hlavně to co je třeba, ale v delších či hlubokomyslných promluvách se cítí nejistá.

“No sé hablar muy bien en castellano y nos cuesta mucho hablar, no estamos acostumbrados a hablar en castellano, toda la vida hemos hablado en euskara en casa, en la calle también, con los amigos, todos mis amigos hablan en euskara. En castellano dijo las cosas que hay que decir, pero para hablar mucho así en castellano, no.” Je pravdou, že byla před nahráváním rozhovoru zaskočená, že se měl točit ve španělštině (počáteční otázky jsem formulovala v baskičtině, ale připravila jsem jí na to, že přejdeme do španělštiny). Reagovala na to tak, že se stydí za svoji španělštinu, že v ní bude dělat chyby. Pro mě jako pro studenta španělštiny, který má úplně jinou dosaženou úroveň španělštiny, to opravdu nebylo vůbec rozpoznatelné. Možná jednou jsem zaznamenala gramatickou chybu, ale moje španělština je opravdu daleko horší než Basků, kteří tvrdí, že neumějí moc španělsky.

Alizia

Alizii bych také zařadila do této skupiny stejně jako Aitziber. Alizia je nejlepší kamarádka Lartauna (mého klíčového informátora). Je jí dvacet sedm let. Celá její rodina (rodiče, prarodiče a o deset let starší bratr) mluví doma pouze baskicky. Pochází z městečka majícího asi šest tisíc obyvatel, které se nachází blízko San Sebastianu a mluví se v něm baskicky. Studovala v plánu D. Má vystudováno na UPV učitelství a s přestávkami učí na střední škole v San Sebastianu. Pohybuje se pouze v baskicky mluvícím prostředí. Několikrát během rozhovoru přepínala také do baskičtiny, i když jsme natáčeli většinu ve španělštině. Budoucnost baskičtiny vidí docela dobře, ale jak sama říká, je to dáno tím, že žije v prostředí, kde se mluví baskičtinou, ale je si vědomá, že všichni v Baskicku takto nežijí. Mluví o štěstí, které měla, že se narodila do baskicky mluvící rodiny a města, že má kamarády, kteří takto mluví. Také říkala, že nemá blízké kamarády, kteří by nemluvili baskicky na rozdíl od Lartauna. Ten z mého pohledu, co jsem vyzpytovala, je oproti Alizii více komunikativní, otevřený, tudíž má nějaké kamarády, kteří mluví pouze španělsky. Tímto důvodem však může být i to, že Lartaun má španělsky mluvící matku, proto jsem ho zařadila do smíšené skupiny.

Amaiur

Do této skupiny jsem jako dalšího zařadila Amaiura, kterého jsem potkala stejně jako Lartauna na kurzu baskického tance. Je mu dvacet sedm let a pochází z Navarry (vesnice má asi tři sta obyvatel) ze severní baskické části, tudíž pochází z prostředí, kde se mluví pouze baskicky. Doma se mluví výhradně baskicky, má o dva roky starší sestru. Studoval v plánu D, ale měl za učitelku euskaldun berri, která je proto vyučovala v batue a zřejmě proto, jak sám říká, má pozitivní postoj k batue. Severní Navarra má odlišný přízvuk než Guipuzkoa, a proto mluví o tom, že když začal studovat na univerzitě (studuje učitelství), tak měl problém rozumět lidem z Biskajska, ale že si poté zvykl a nyní rozumí. Stále má však problém s přízvukem ze Suletinska, kde byl na bersolaritza⁴² a skoro vůbec prý nerozuměl.

⁴² Bersolaritza je umění, kdy spolu soutěží několik jedinců, kteří improvizovaně skládají poezii (v baskičtině) na určitou melodii a rytmus.

Iñaki

Iñaki pochází z městečka v Guipuzkoe, které leží nedaleko San Sebastianu a má něco okolo jedenácti tisíc obyvatel. Iñakiho znám z university UPV z kurzů lingvistiky. Je mu dvacet šest let a studuje antropologii. Jeho prarodiče i rodiče mluví baskicky. Studoval v plánu D a je radikální, co se týče užívání baskičtiny. Vyprávěl mi historku o tom, jak jednou dělal, že neumí španělsky (aby lidem došlo, že jsou v Baskicku a tady se přeci mluví baskicky). Jedné Mexičance, která se ho španělsky ptala na cestu, odpovídal pouze baskicky. Několikrát jí to opakoval a ukazoval jí to rukama. Prý mu odkývala, že rozumí, ale na rohu se stejně prý zeptala někoho jiného. Může se to brát jako opodstatněný projev demonstrace baskičtiny jako jazyka, který je utiskován? Musím ještě dodat, že jako jediný z informátorů mi otevřeně, i když ne na záznam, řekl, že je sympatizant ETA.

4.2.2.1.2. Skoro baskická

Podskupinu této baskické skupiny, bych nazvala skoro baskickou. Jde o informátory, kteří mají, buď některého z rodičů nebaskicky mluvícího, nebo jsou z prostředí, které není výhradně euskaldun – v tomto případě San Sebastian či Eibar. Tím vším se snažím naznačit, že byli vystaveni španělsko-mluvícímu prostředí více nežli předcházející „baskická“ skupina.

Erreka

Mezi tyto informátory patří Erreka, kterou jsem poznala přes spolužáky z hodin baskičtiny na UPV, byla to jejich spolužačka, která s některými studovala medicínu. Erreka vyrůstala v San Sebastianu (jako smíšené prostředí, kde se mluví na ulici baskicky i španělsky). Je jí dvacet dva let a má starší sestru. Doma od malička mluví baskicky, ale jen díky svým rodičům, kteří jsou tzv. euskaldun berri. Za Franka se nenaučili baskicky, ale začali ze své vůle chodit asi ve dvaceti letech do euskaltegi a díky tomu se zasadili o to, že předali baskičtinu svým dětem. Doma se tedy mluví euskara Batua. Jeden dědeček je z Navarry, kde se mluví dialektem, kterému jako malá

nerozuměla, ale nyní už ho zvládá. V dětství měla i problémy s vyjadřováním se ve španělštině. Například popisuje, jak pro ni bylo těžké vyjadřovat se ve španělštině, když si měli hrát s jinými dětmi, jejichž rodiče byli kamarádi jejích rodičů, ale ti nechodili do euskaltegi a tak svoje děti vychovávali ve španělštině. Povídá, jak se jí a její sestry matka ptala, proč jsou potichu a jestli je to proto, že se stydí mluvit španělsky:

“Los amigos de mis padres, como algunos no fueron a euskaltegi o no han aprendido euskara por su parte, pues a sus hijos han enseñado castellano, pero luego sus hijos si que aprendían euskara, pero como lengua materna utilizaron castellano. Entonces si teníamos que quedar con ellos, ahora no suélenos quedar con ellos, cuando quedamos de pequeños siempre teníamos que hacer el esfuerzo de hablar en castellano. Y a mi me costaba mucho y mi madre me decía - Porque no les hablas tanto, porque estáis tan cuajadas? Os da vergüenza hablar? - y yo - Es que a mi no me sale hablar en castellano - me costaba, ahora lo tengo más natural.”

Nyní už je pro ni přirozenější mluvit španělsky, což je zřejmě proto, jak vyrůstala a dostávala se do styku se španělštinou na ulicích či v médiích. Tomu se budu věnovat později.

Negua

Další informátorkou je Negua, moje učitelka odpolední baskičtiny z AEK. Je jí dvacet pět let, učí baskičtinu v AEK druhým rokem a zároveň studuje architekturu krajiny na univerzitě Mondragon. Její maminka je ze San Sebastianu, ale tatínek je z jednoho přímořského městečka v Biskaie, kde tráví léta u prarodičů. Proto říká, že doma mluví silným biskajským dialektem, ale na mě a na ostatní žáky ve škole pochopitelně mluví v batue, tak abychom jí rozuměli. Studovala v plánu D a španělštinu se učila zhruba až od pěti let. Tím, jak vyrůstala v San Sebastianu a byla vystavena vlivu „ulice“, kde se stýkala s vrstevníky, kteří mluvili španělsky, tak se považuje za bilingvní⁴³, říká, že obvykle myslí v obou jazycích, záleží o čem člověk myslí - „*Normalean biak, segun zer pensatu duzu.*“ Dodává, že jako nové generace mají vštípeny oba dva jazyky natolik, že je míchají dohromady až tak, že dochází k situacím, kdy říkají polovinu věty v baskičtině a polovinu ve španělštině: *“Las nuevas generaciones, como tenemos inculcados los dos idiomas y están los dos tan mezclados*

⁴³ Bilingvní ve smyslu, že ovládá oba dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího

somos capaces de hablar en una misma conversación frases en euskara y frases en erdera y los vamos mezclando hasta hacemos mitad de la frase en euskara y mitad de la frase en castellano.” Poté ale dodává, že ona myslí spíše více v baskičtině - *“Ni igual euskaraz.”* Což, ale mohlo být zkresleno mnou jako výzkumníkem, že mi chtěla “zadobře” odpovědět či se tak reprezentovat. Během rozhovoru často přeskakovala ze španělštiny do baskičtiny, ale to bylo dáno tím, že se snažila vést konverzaci v baskičtině a snažila se tak uzpůsobovat slovní zásobu převzatou ze španělštiny, abych jí rozuměla. Mimochodem toto míchání dvou jazyků má v Baskicku název euskañol. Já jsem se ho dopouštěla velmi často, ale z jiného důvodu než že bych byla bilingvní, ale protože jsem se snažila mluvit baskicky, jenže když mi docházela slovní zásoba, tak jsem si ji hojně vypůjčovala ze španělštiny.

Usune

Usune je další učitelka z AEK, která mě ale neučila, potkala jsem jí při pořádání běhu Korrika. Vystudovala humanitní vědu a komunikaci a už třetím rokem učí v AEK. Pochází ze San Sebastianu a nejráději bych jí zařadila do baskické skupiny, díky tomu jak vehementně s každým mluví pouze baskicky, ale byla dle mého názoru také vystavena smíšenému prostředí San Sebastianu. Je jí dvacet pět roků a má starší sestru. V rodině se vždy mluvilo baskicky až na jednoho dědu. Její otec pochází z malinké vesničky v severní části Navarry, ale její matka ze San Sebastianu. Otec matky, její dědeček, byl Španěl a mluvil pouze španělsky. Urputně mi popisovala, jak odmítal, aby se v rodině před ním mluvilo baskicky, jenže jeho manželka (babička Usune) ráda mluvila se svou dcerou (matkou Usune) baskicky, takže mluvili baskicky pouze, když dědeček nebyl doma. Proto její matka vždy milovala baskičtinu a chodila studovat do euskaltegi. - *“Nire aitona ez ulertu euskara eta ez hitz aia gustatzen nire amonak hitz egitea nire amarekin euskaraz, ordun etxean ez euskaraz hitz egiten. Ordun nire amak beti euskara asko maite izan du, orduan euskaltegira ikastera joan zen.”* Zřejmě od její matky Usune zdědila takovou lásku k baskičtině, že odmítá mluvit španělsky, když je v Baskicku. Nikdy jsem jí neslyšela mluvit španělsky a to, i když jsme spolu jely nad ránem autobusem do San Sebastiánu z oslav vedlejšího městečka notně ovíněné alkoholem. I tak jsme mluvily baskicky. Zdůrazňuje, že to není otázka netolerance či politiky, ale láska k jazyku, která jí pohání. Rozčiluje se nad tím, jak se věčně míchá

dohromady politika a jazyk. „*Hitzkuntza ez da politika, baina hemen egiten da politika hizkuntzarekin.*” Je to zřejmě tím, že politika⁴⁴, jak ji vnímá člověk dnešního světa, zavání ve své podstatě manipulací a sledováním zájmů, které nejsou tzv. čisté, navíc stále v Baskicku politika trpí zkušeností s ETA.

Arkaitz

Arkaitze jsem poznala na UPV na antropologii. Poprvé, když jsem přišla na hodinu, tak si ke mně sednul a začal na mě mluvit baskicky, což mě potěšilo i vyděsilo zároveň, protože jsem ještě nic moc neuměla. Měl vystudováno učitelství a chvíli pracoval jako učitel v ikastole. Také působil jako au pair v Mnichově u baskicky mluvící rodiny. Je mu dvacet čtyři let. Arkaitz pochází z Eibaru, což bylo na počátku předminulého století 100% baskické město, ale s příchodem průmyslu začala v této oblasti probíhat masová imigrace ze Španělska kvůli nabídce pracovních míst. Tím pádem je Eibar v současnosti smíšeným městem, kde asi 50% obyvatel mluví baskicky⁴⁵. Jeho otec pochází z městečka vedle Eibaru, ale jeho matka (babička Arkaitze) nemluvila baskicky. Matka Arkaitze pochází z Francie. Proto na ně matka mluvila i francouzsky, tudíž jeho prvními jazyky byla ze začátku francouzština a baskičtina, poté španělština. Studoval v plánu D. Zajímavě popisuje změnu ve své identitě. Podobně jako další informátoři tvrdí, že pro děti do deseti let je snazší mluvit baskicky, protože je člověk hlavně v blízkosti rodiny a ve škole, kde studuje baskicky. Zlom nastává podle něj okolo dvanácti či třinácti let, kdy se člověk začíná pohybovat venku na ulici a potkává další lidi (formuje si svoji osobnost, identitu a prý v tomto období se projevuje velmi silně španělština). Protože se začal kamarádit s lidmi, kteří mluvili pouze španělsky, začal se bavit španělsky i s lidmi ze své třídy a tak do šestnácti let mluvil hodně španělsky. Změna nastala, když začal studovat bakaláře⁴⁶. Kvůli uměleckému zaměření změnil školu a tam potkal lidi z okolních vesnic, kteří mluvili výhradně baskicky. On z jejich postojů pochopil, že si může zachovat svůj styl a

⁴⁴ Definice politiky dle Antropologického slovníku J. Maliny zní, že je to veřejná aktivita sloužící k usměřování rozdílných zájmů, jež garantuje rozumnou stabilitu a pořádek. Politika má svoji dimenzi strukturální (anglicky: *polity*), procesuální (anglicky: *politics*) i obsahovou (anglicky: *policy*);

⁴⁵ Wikipedia, údaj z roku 2009

⁴⁶ Bakalář se studuje jako dvouletý program mezi druhým stupněm a universitou.

zároveň být euskaldunem. Uvědomil si, že s lidmi z Eibaru mluví španělsky a ne baskicky, tudíž to během dvou týdnů bez větších problémů změnil. Od té doby začal používat baskičtinu a začal se pohybovat v jiných sociálních prostředích, více se zajímal o politická a sociální témata. *“Con doce, catorce años es cuando empiezas salir en la calle, crear tu personalidad, tu identidad, tu perfil y allí creo que castellaño entra muy fuerte. Hasta los diez años tus relaciones son con la escuela y con la familia hablas mucho más euskara, cuando ya sabes la calle ahí hay tendencia muy grande hablar castellano, hasta los dieciséis hablaba mucho castellano con los amigos de la calle y luego en clase también. Luego cambié el instituto para estudiar bachillerato artístico y era gente un poco de mi estilo y allí encontré gente de otros pueblos que hablaban euskara. Para mi fue un descubrimiento que podría ser mi estilo música y a la vez euskaldun. Luego me dé cuenta que en mi vida diaria con la gente de Eibar comuniqué en castellano y no en euskara y hice este cambio en quince días sin demasiado esfuerzo. A partir de entonces me empecé a mover me a otros entornos sociales, me relacionaba con los temas sociales o políticos desde entonces vivido en euskara, una vuelta.”* Tady se může říci, že lidé, kteří si uvědomují baskičtinu jako určitý znak identity, se i pohybují v něco jako “underground” či alternativních prostředích.

Lartaun

Lartaun je dalším zástupcem této skoro baskické skupiny a hlavně je to můj klíčový informátor. Potkala jsem ho na kurzu baskického tance, která pořádala UPV. Za to, že jsme si padli vzájemně do oka, může hlavně naše neschopnost zapamatovat si taneční kroky, což jsme vyvažovali smíchem. Pochází z městečka blízko San Sebastianu. Jejich městečko (i Alizia odtud pochází) je velmi euskaldun a i přesto se jeho matka nikdy nenaučila baskičtinu. Lidé v jejich městečku na ni koukají divně, protože na ulici, v knihovně, v baru mluví španělsky. Jeho oba rodiče se přistěhovali do Baskicka kvůli práci. Doma nikdy nemluvil s rodiči baskicky, začal jako první vnímat španělštinu, ale v jeden a půl roce jim (Lartaun má bratra – dvojče) matka najala baskicky mluvící chůvu, aby se naučili baskičtinu. Lartaun tudíž se svým bratrem dvojčetem mluví baskicky. Lartaunovi je dvacet sedm let. Studoval v baskičtině v modelu D, přemýšlí v baskičtině, počítá v baskičtině, měsíce si také nejdříve musí

přeříkat v baskičtině, aby mohl říci konkrétní měsíc ve španělštině. Chápe baskičtinu jako svůj první jazyk, i když se svojí matkou a starším bratrem (má ještě o šest let staršího bratra, který žije v Madridu), kteří neumí baskicky, mluví španělsky. Nejradši bych ho zařadila do baskické skupiny jako Alizii, protože vykazuje všechny znaky jako baskická skupina. Kdyby mi sám neřekl, že rodiče nemluví baskicky, nikdy by mě to nenapadlo.

4.2.2.1.1. Smíšená skupina

Další skupinu bych nazvala jako smíšenou. Jedná se o informátory, kteří vyrůstali v rodinách, kde se doma mluvilo převážně španělsky, ale vyrůstali ve smíšeném prostředí, kde se mluví jak baskicky tak španělsky – jedná se o San Sebastian a přilehlé městečko, které má značnou přistěhovaleckou komunitu.

Jesus

Je ze San Sebastianu, potkala jsem ho na kurzu surfování a taky to byl Lartaunův spolužák z UPV. Je mu dvacet devět let, studuje učitelství a má pět dalších bratrů. Jesus byl zařazen do této skupiny, jelikož u nich doma se mluvilo španělsky. Jeho matka mluvila jen španělsky a otec je sice Bask, ale doma se rozhodli mluvit španělsky, protože si říkali, že se baskicky naučí ve škole. Chodil do soukromé náboženské školy a byl v první generaci na této škole, která měla možnost vybrat si plán B – smíšený. Docela si stěžuje, že se rozhodli rodiče nechat ho na škole, aby se naučil baskičtinu, ale moc se to nepovedlo, protože učitelé neměli odpovídající vzdělání. „*Yo estuve en modelo B y bastante mal, porque los profesores no tenían la formación, como era religioso y privado y mi no me enseñaron muy bien en colegio.*” Vyčítá rodičům, že když se sice rozhodli nemluvit doma baskicky, tak si měli dát pozor na to, kam svoje děti poslaly, protože na této škole je tomu dobře nenaučili. V dospělosti proto chodil z vlastní vůle do euskaltegi, aby si baskičtinu vylepšil. Nyní říká, že se snaží doma s bratry mluvit baskicky, s otcem také a dokonce i s matkou, jelikož i ona poslední tři roky chodí do euskaltegi. Dá se říci, že je dosti radikální, co se týče toho, aby se mluvilo co nejvíce baskicky. „*Soy bastante radical en eso*”. Myslím, že je to proto, že lituje, že

jí nemluví perfektně, protože lépe mluví španělsky, i když nyní studuje na universitě program v baskičtině. „*Si es verdad que me manejo mejor en castellano pero bastante bien en euskara, estoy haciendo mi carrera en euskara.*” Snaží se více a více s lidmi mluvit baskicky, i když dříve mluvil dost španělsky. “*Cada vez hablo con gente mas euskara aunque igual al principio hablaba en castellano.*” Je pravda, že mi dokonce jako jediný informátor během rozhovoru vyčetl, že je to špatné, že děláme rozhovor ve španělštině a ne v baskičtině. To mě docela zarazilo a cítila jsem výčitky, ale i jeho jsem se ze začátku ptala baskicky, jenže odpovědi abstraktnějšího rázu jsem opravdu nezvládala. Hlavně jsem měla problém s jeho výslovností nebo jsem jeho baskičtině tolik nerozuměla.

Xiristra

Dalším informátorem byl Xiristra, se kterým mě seznámila spolužačka z hodin baskičtiny na UPV, byl to její přítel. Je mu dvacet sedm let. Xiristra pochází z městečka (okolo šesti tisíc obyvatel) vedle San Sebastián. Podle jeho slov je to poměrně průmyslové město a tudíž je zde hodně španělských imigrantů „*Hay mucha gente de fuera.*“ Jeho matka pochází z městečka ležícího vedle Salamanky, kam Xiristra každé léto jezdí. Přistěhovala se se svými rodiči, když jí bylo devět let a za uvolněnějšího režimu ke konci Frankovi éry chodila prý na baskičtinu do euskaltegi. Jeho otec pochází ze San Sebastianu, baskicky nemluví, ale údajně rozumí. Doma mluví španělsky. Je zvyklý s většinou kamarádů mluvit španělsky, také má přítelkyni ze Španělska. Je zvyklý přemýšlet ve španělštině, ale studuje v baskičtině a říká, že s tím nemá problém. „*Cuando voy a la gente de la uni le suelo hablar en euskara.*“ Studijně byl půl roku v Itálii. Studoval v plánu B a říká, že je pyšný na to, že mohl být součástí experimentu, že mohl studovat v baskičtině, protože kdyby byl starší o čtyři roky, tak by tu možnost neměl. “*Se supone que yo soy la primera generación que están, que les han enseñado en euskara, me siento como experimento, bien, orgulloso. Si haber sido cuatro años más viejo no voy a tener la oportunidad.*”

Carmengia

Carmengia je nejlepší kamarád Xiristri, pochází ze stejného městečka, mají stejné kamarády, studovali spolu stejnou střední a vysokou v San Sebastianu – UPV. Je zařazen do této skupiny, protože pochází ze stejného smíšeného místa jako Xiristra a doma také nepoužívali baskičtinu. Matka je z Navarry, ale z jižní části (kde se téměř nemluví baskicky), jeho prarodiče nemluví baskicky. Otec, co ho vychovával (ne biologický), pochází z Extramadury, ale s mladší sestrou mluví pouze baskicky. - „*Con mi hermana pequeña hablo en euskara.*” Když mu bylo osm let, tak ho matka v létě nechávala dopoledne hlídat v caseríu, kde na něho mluvili baskicky. „*Mi madre me llevaba en verano a caseríos para que aprendí euskara, tenía ocho años, me dejaba por los mañanas y yo hablando en euskara con ellos.*” Přemýšlí převážně ve španělštině, ale o některých věcech přemýšlí i v baskičtině. “*Yo pienso lo básico en castellano, pero luego cuando voy a trabajo, hablo en euskara, de la universidad hablaba euskara, con mi ex novia hablábamos euskara, entonces hay muchas cosas que pienso en euskara.*” Jako jediný informátor mi odhalil (řekl mi to bez okolků, nevím, jestli se to stalo i jiným informátorům), že trpěl velmi nedostatkem sebevědomí, že nemluví baskicky, protože podle něj by jí měl mluvit dobře, ale neuměl. Byl si vědom toho, že dělá chyby, že měl omezenou slovní zásobu, sice dokázal říci základní věci, ale vyjádřit košatěji nedokázal, protože nenacházel slova. Jeho španělská slovní zásoba byla daleko bohatší, jelikož jeho rodiče mluvili španělsky. Tento komplex měl až do minulého roku, kdy složil zkoušku EGA, která pro něj znamená, že se dokáže dobře mluvit baskicky. – „*Yo tenía un complejo muy grande con el euskara, porque para mi era algo que debería saber bien, pero que no sabía, era como un reto. Tenía este complejo hasta el año pasado, sentía como que fajaba en muchas cosas, que mi vocabulario era muy corto, para decir cosas bien pero para poder expresarme no encontraba las palabras apropiadas, como mis padres hablaban en castellano tenía vocabulario más rico en castellano... en euskara siempre me cortaba. Año pasado aprobé el título de euskara el título de EGA y para mi significa soy capaz de expresar me bien en euskara.*”

Možná je to výjimka, že to někdo až takto moc řeší, která je možná způsobená tím, že hledal svojí identitu a cítil se nejistý, jelikož nikdy neviděl svého biologického otce, i když ví, kdo to je. Možná že tato nejistota způsobila, že si potřeboval pojistit, že může mít určitou podporu v baskičtině.

4.2.2.1.2. “Španělštější”

Poslední skupinu informátorů tvoří Violeta a Iris, které vyrůstaly v “nejšpanělštějším” prostředí z pohledu z mých informátorů. Je to hlavně dáno tím, že obě dvě vyrůstali ve Vitorii.

Iris

Iris jsem potkala ve Vitorii na společném předmětu. Je jí dvacet dva let a studuje na UPV archeologii. Celý svůj život strávila ve Vitorii, kromě jednoho roku, který prožila v Itálii jako Erasmus student. Narodila se v přistěhovalecké čtvrti, kde nikdo nemluví baskicky, ale kde rodiče dávali zapisovat svoje děti do plánu D. To je podle ní zajímavé, ale vysvětluje to tím, že španělsky mluvící rodiče považovali, že je důležité mluvit baskicky. – „*Yo vivo en un barrio obrero donde todos son inmigrantes españoles o hijos de inmigrantes españoles, todos, todos. Es que de mis amigos no hay prácticamente ninguno que su padre o madre no sea hijos de inmigrantes, son familia donde en casa se habla castellano.*

Lo que pasa es curioso el fenómeno porque son todos hijos de castellanoparlantes, pero nuestros padres quisieron que aprendíamos euskara, porque consideraban que era algo importante.” Se spolužáky a kamarády také mluví pouze španělsky, i když uvádí, že když jede k nějaké kamarádce na venkově, kde se mluví pouze

Hra na txalapartu. Zdroj: www.flickr.com

baskicky, tak pro ni není problém mluvit, myslet či dokonce snít v baskičtině. Baskicky mluví převážně na universitě, při práci v muzeu či při doučování. Já z vlastní zkušenosti musím říci, že jsem jí viděla mluvit baskicky jen jednou a to bylo na kurzu txalaparty, na který mě pozvala, když jsem byla u ní na návštěvě ve Vitorii. Tento kurz byl veden v baskičtině a pouze její přítel a já jsme nerozuměli dobře baskicky, tak nám to překládala.

Violeta

S Violetou jsem se náhodou potkala v bytě jedné spolužačky (spolužačka z hodin Euskery na UPV). Pochází z Vitorie, kde se narodila. Její dvacet čtyři let, vystudovala sociální práci na UPV. Studovala v plánu B, vše v baskičtině až na matematiku. Maminka je také z Vitorie. Má staršího bratra, který také studoval v modelu B, ale doma nikdy nemluvili baskicky. Rodiče neuměli baskicky, jelikož vyrůstali za Franka. Se svými kamarády také mluví jen a pouze španělsky, protože, jak sama říká, jsou potomci španělských imigrantů. Hlásí se k tomu, že prvním jazykem je španělština, ale baskičtinu moc miluje. Mluvení baskičtiny jí však připadá trochu divné, jelikož to není její rodný jazyk. euskara batua, která se učí na školách, je jakoby umělá, takže když slyší mluvit někoho ze San Sebastiánu, kdo mluví přirozeněji, tak se cítí zahanbená, protože její euskara je jiná. „*No es mi idioma materna. Y porque euskara Batua que aprendemos en las ikastolas es un poco artificial de alguna manera. Entonces yo oigo alguien hablar a una persona de aquí de Donosti, que habla una euskara mucho más natural y mi euskara es diferente entonces me siento un poco avergonzada porque mi euskara es muy ortopédico.*“

Ještě bych chtěla podotknout, že ráda cestuje. Předtím než jsem jí potkala, tak pracovala půl roku v Andoře.

4.2.3. Rozhovory

Moje otázky se ubýhal zhruba po těchto liniích:

Okruh rodina – věk, sourozenci, původ rodičů

Jazyk – kdy se naučil(a) baskičtinu, španělštinu, jak, kde, myšlení ve kterém z jazyků

Studium – plán B nebo D, univerzita, jazyk, ve kterém studoval(a), jak mluví se spolužáky

S kým a kde nyní mluví baskicky

Interakce na veřejných místech, v obchodech, barech

Situace baskičtiny, Batua

Identita Bask/euskaldun

ETA, vězni, mučení, drogy

Budoucnost baskičtiny

4.2.3.1. Vzdělávací systém

Pokusím se stručně popsat systém vzdělávání ve Španělsku, který se velmi liší od českého, a poté s aplikací na Euskadi.

Většina studentů navštěvuje školy státní, na které přispívá stát a jsou tedy bezplatné (jde o povinné základní a střední školy). Vedle státních škol existují ve Španělsku i školy soukromé a církevní. Na soukromých školách se platí školné, a to podle toho, zda jsou tyto instituce příjemci státní podpory. Školy, které pobírají podporu od státu, vyžadují pouze příspěvky žáků a studentů na výukové materiály. Na školách bez státní podpory je tedy potom nutné platit školné.

Před rokem 1990 byl školský systém ve Španělsku podobný našemu (8 let základní školy, 4 roky školy střední). Školská reforma však rozšířila povinnou školní docházku na věkovou kategorii 6 až 16 let. Dalším rozdílem oproti našemu systému, je začátek a konec výuky či známkování. Ve Španělsku začíná výuka později než u nás. Začínají kolem deváté hodiny ranní a výuka trvá do dvanácti hodin, kdy jsou děti vyzvedávány rodiči (španělská známá siesta zasahuje i do vzdělávacího systému). Ve tři hodiny odpoledne se do školy vrací a opět probíhá výuka, a to do pěti odpoledne. Během pauzy děti obědvají, nejčastěji doma, ale je také možné obědovat ve škole či školce. Při známkování se používá desetibodový systém s desetinnými hodnotami, někdy i slovní hodnocení.

Předškolní vzdělávání (**Educación Infantil**) - Preprimární vzdělávání (je organizováno do dvou cyklů: prvním je od narození do tří let věku dítěte a druhý od tří do šesti (sedmi) let věku dítěte. Tento druhý cyklus je veřejný, bezplatný a dobrovolný. Záleží na rodičích, zda ho využijí. Proto nyní téměř 100% dětí ve věku od tří do šesti (sedmi) let tzv. colegios (něco, jako naše mateřské školy) navštěvuje.

První stupeň (**Educación Primaria**) navštěvují děti od 6 do 12 let. Primární vzdělávání je povinné a bezplatné. Jedná se o tři cykly po dvou letech, tudíž o celkem šest akademických kurzů (školních let). Obecně platí, že děti nastupují do prvního ročníku v roce, kdy dovrší šest let.

Druhý stupeň neboli naše střední vzdělávání (**Educación Secundaria Obligatoria** – ESO) trvá čtyři roky, je také bezplatné, jelikož patří stále do povinné školní docházky, je tedy povinné k tomu, aby bylo dokončeno základní vzdělání. Skládá se ze čtyř akademických kurzů (školních roků), které jsou realizovány studenty ve věku

od 12 do 16 lety věku. Po jeho úspěšném ukončení se získává certifikát (GESO). Přestože by docházka měla být povinná, velká část studentů ESO nedostuduje (podle studie Institutu pro výzkum společenského kapitálu z května 2010 asi 32 %).

Získání maturitního osvědčení, tzv. **bachillerato**, je součástí vyššího sekundárního vzdělávání a je dobrovolné. Skládá se ze dvou akademických kurzů (školních roků) a obvykle jej navštěvují studenti ve věku mezi 16 a 18 lety. Studenti průběžně plní zkoušky, jejichž výsledky dají dohromady výsledek maturity (el bachillerato). Je možnost si vybrat z několika specializací (umění, věda a technika, humanitní a společenské vědy, přírodní vědy a zdravotní vědy). Jinou variantou jsou pak odborné, umělecké a sportovní střední školy (po skončení ESO). Ve Španělsku je výsledek maturity velmi důležitý, jelikož se až z 60% zohledňuje při přechodu na univerzitu. O zbytku přijetí na univerzitu rozhoduje vstupní zkouška. Vysokoškolské vzdělání není bezplatné, ale je možné žádat o stipendium. Platí se za jednotlivé zapsané kredity (okolo 30 EUR za 1 kredit).

Ministerstvo školství, kultury a sportu ustanovuje základní normu, která musí být respektována každou autonomní oblastí. V této normě je dána struktura vzdělávacího systému, minimální osnovy a role školní inspekce. Na základě této normy mohou jednotlivé autonomní oblasti rozvíjet vlastní vzdělávací kompetence. Jde především o oblasti: Andalusie, Kanárské ostrovy, Katalánsko, Galicie, Baskicko, Navarra a Valencie. Jedná se především o otázku jazyka, jelikož v těchto oblastech není původním jazykem španělština, ale například katalánština, baskičtina aj. Díky reformě se tyto jazyky vracejí do škol (dříve byla povinně vyučovaná španělština a národní jazyky byly potlačeny). Zde vznikly školy, kde se vedle španělštiny vyučuje i v místním jazyce.

A tím se dostáváme k tzv. ikastolám, což jsou veřejné či soukromé školy, kde se vyučuje pouze v baskičtině (model D). Je to fenomén pouze v CAV, Navaře (i když s menší podporou vlády) a podobné struktury ve Francii. Původně ikastoly vznikali následkem baskického nacionalismu. Po Španělské občanské válce byla baskičtina zakázána, a tak ikastoly fungovaly jako soukromá místa v bytech učitelů, kde se za Franka baskičtina potají vyučovala. Erreka: *„Ikastola es un movimiento desde Franquismo hubo profesoras en pisos, casas privadas que daban clases en euskara y los valores del nacionalismo vasco, mas o menos, promover la cultura vasca, los costumbres.”*

V San Sebastiánu či v dalších městech jsou soukromého rázu. Jak říká Erreka, dříve byly veřejné, ale v roce 1993 v souvislosti se zákonem o veřejných školách (Ley de la Escuela Pública Vasca) se ikastoly staly soukromými, aby nebyly řízeny osnovami z Madridu. („En 94, 95 se propuso que se privatizan estas escuelas (ikastolas), para que no estén dirigidas desde Madrid”). Na vesnicích převážně v Guipuzkoii jsou ikastoly veřejné, jelikož tam chodí všechny děti. (Erreka: *“Pero la cosa diferente en pueblos de Guipúzcoa, todas son ikastolas, entonces todo publico, no tiene sentido hacer lo privado”*). Další známou věcí je, že učitelé v soukromých školách vydělávají obecně méně než ve veřejných. (Erreka: *“Los profesores cobran mejor que en privadas”*). Je to hlavně dáno tím, že nemají podporu od státu, a tím pádem mají i menší požadavky na učitele, kteří nemusejí mít požadované vzdělání.

Erreka prošla právě soukromou ikastolou v San Sebastianu, proto mi sděluje její zkušenosti a hlavně ji porovnává s veřejnými školami, které zná z poslechu. Hlavním problémem podle ní je, že i když veřejná škola má vyučování v modelu D, tak nedokáže předat i kulturní hodnoty a tradice, jelikož tam vyučují euskaldun berri (lidé, kteří se naučili baskičtinu až v dospělém věku), kdežto v ikastole mají i kurzy baskického tance, divadla, sportu – *„No manejan tanto euskara, son euskaldun berri... nunca dado clase en euskara, tampoco te transmiten los valores de la cultura vasca, de los costumbres. En ikastola teníamos clase de música, teatro, danza, todo, deporte.”* Je to podle ní škoda a dává za příklad svého bratrance, který studuje ve veřejné škole. Jeho spolužáci jsou potomci španělsky mluvících rodičů, tak mimo hodiny s nimi mluví španělsky, i když bratranec doma od malička mluví baskicky. – *„Mi primo va a escuela publica y está formando en plan D, entonces sus amigos, porque sus padres no hablan en euskara, todos hablan en castellano, entonces a pensar que en su casa todos hablan en euskara, con sus amigos se tiene que mantener siempre en castellano.”* Bratrance tam prý dali, protože bydlí hned vedle této školy, kdežto ikastolu má daleko. Dále se ptám, zda tím, že jsou nyní některé ikastoly soukromé, tak nemusejí být pro některé rodiče dostupné, ale na to mi odpovídá, že to není tak drahé, ale někteří rodiče se rozhodnou utratit peníze na jinou věc. – *„Casi toda la gente puede permitir se lo (ikastolas), pero problema es que algunos padres deciden gastar este dinero en otra cosa.”*

Negativně hodnotí soukromé náboženské vzdělání Jesus, který byl vyučován v plánu B smíšeném, ale říká, že se spíše španělskou výukou. Rok před tím byla výuka v této škole pouze ve španělštině. Tím, že byl první třídou s výukou baskičtiny, za

učitele měl, jak říká lidi, co neměli vzdělání, pouze se učili baskičtinu, aby v ní poté mohli vyučovat. „*Los profesores habían estudiado euskara y luego se pusieron a dar clases.*” Dá se říci, že to byli euskaldun berri, kteří si zřejmě udělali nějaký rychlokurz baskičtiny, aby se mohla implantovat výuka v plán B. Bylo to v roce 1986. Zákon o jazykových plánech byl schválen v roce 1983 a Jesus nastoupil do školky ve třech letech. Tam ho tedy dostatečně nenaučili baskicky, tu si upevnil, jak sám zdůrazňuje ze svojí vlastní iniciativy studiem baskičtiny v euskaltegi, kam chodil několik let. – „*Al final si he conseguido ya mejorar euskara pero por mi cuenta, porque estado en euskaltegi algunos años.*”

Alizia je také skeptická k dodržování plánu modelu B a D, které by měly údajně podle zákona garantovat v baskičtině úroveň C1 dle evropského rámce po dokončení povinné školní docházky, a to titul EGA, ale to se v praxi nedodržuje. - „*Esta estipulado por ley, todos los alumnos que terminan la secundaria en modelo A, B o D, todos alumnos de 16 años tienen que tener un Nivel C1 en euskara, nivel EGA y el modelo A y el B no lo garantiza entonces no se cumple la ley.*” Právě tento titul obdržel Carmengia a i Xiristra po několika letech od ukončení střední školy. Museli se tedy na něj několik let připravovat, oba dva studovali v plánu B. Xiristra si však na plán B moc nestěžuje, naopak je pyšný na to, že mohl být součástí experimentu, kdy se na něj jako na první generaci aplikovala výuka v modelu B, protože, kdyby byl o čtyři roky starší, tak by se vzdělával pouze ve španělštině. – „*Se supone que yo soy la primera generación que están, que les han enseñado en euskara, me siento como experimento, bien, orgulloso, si haber sido cuatro años más viejo no voy a tener la oportunidad.*”

4.2.3.2. Povinnost titulů

Když jsem před několika lety právě dobrovolničila v Zestoe na basseri eskola (něco jako naše škola v přírodě spolu s farmou), tak jsem se setkala s názory španělských imigrantů, kteří si velmi stěžovali na povinnost titulů. Na farmě působily kuchařky (španělské imigrantky) a baskické lektorky. Já se pohybovala mezi oběma skupinami, ale bližší mi byly kuchařky, protože se mnou mluvily španělsky. Když jsem přijela, tak jsem neuměla skoro vůbec španělsky a baskicky ani písmenko. Baskické lektorky sice byly mého věku jako já, ale v mé přítomnosti nemluvily skoro vůbec

španělsky, takže jsem jim vůbec nerozuměla, až ke konci jsem se s několika sblížila (pozdější informátorka Aitziber). Kuchařky byly jenom tři, takže tam byly každý den a já si měla s kým povídat (lektorek bylo okolo 20ti a často se střídaly), i když jim bylo okolo padesáti. Dost si stěžovaly na to, že se s nimi v Euskadi jedná jako s méněcennými, protože nemluví baskicky a nemají titul z baskičtiny. Jedna z nich byla bývalou učitelkou, mluvila dokonce i baskicky. Protože neuměla tak dobře, aby složila EGA a mohla učit, tak dělala kuchařku ve školní jídelně. Tady mě poprvé napadlo, že z baskičtiny jako utiskovaného jazyka se stal utiskující nástroj. Pokud člověk nemá titul EGA či obdobný titul z baskičtiny, tak si skoro nemůže najít práci. Ve Španělsku je hodně povolání tzv. oficio – nejrůznější druhy státních povolání a sem spadá, jak silničář, učitel, tak i asistentka na informacích v nemocnici. Jsou to takzvané veřejné – státní pozice a zde je nutnost mít titul podle zákona. Iris říká o své matce, že se učila osm roků baskičtinu, protože se jí musela naučit. Pracuje jako pomocnice v nemocnici a to je úřednický post. – „*Ocho años, así, pero aprendiendo poco a poco, mi madre era auxiliar de clínica entonces como es funcionario público, pues tiene que aprende euskara*“.

Neznamená to, že lidé nemohou získat práci bez doložené znalosti baskičtiny, ale dává se přednost uchazečům s titulem z jazyka. Například se mnou na baskičtinu v AEK chodili dva knihovníci (také funcionarios), kteří neměli žádnou znalost baskičtiny (práci, ale získali, protože měli určité sociální znevýhodnění). Aby se naplňovala politika baskicky mluvících úředníků, tak je poslali do euskaltegi. Bylo ale vidět, že neměli žádnou motivaci a byli tam z povinnosti, protože dělali jen velmi malé pokroky oproti ostatním. Dalším demotivačním faktorem asi bylo i to, že knihovna za ně kurz zaplatila oproti ostatním studentům, kteří si kurz hradili ze svých zdrojů. Když se ale přeci jen stane, že se na takové místo dostane člověk, který nemluví baskičtinou, tak se moji informátoři z baskické a skoro baskické skupiny velmi bouří, protože je to podle nich jejich právo moci se na takových to místech domluvit svým rodným jazykem. Jak popisuje Aitziber, že na místech jako je nemocnice, radnice či univerzita musí být zaměstnanci, kteří mluví baskicky. Odůvodňuje to situací, kdy nějaká důchodkyně, která pochází z casería a celý život mluvila baskicky, má najednou přijít do nemocnice, kde se mluví španělsky. U ní na vesnici je prý dost lidí, co nemluví dobře španělsky. Dodává, že mají právo mluvit baskicky, protože se nacházíme v Baskicku. – „*Los que trabajan allí tienen que saber euskara (ayuntamiento, hospital, universidad)*“.

Imagínate que viene una abuela que toda la vida hablaba en euskara y no sabe castellano entonces que? En mi pueblo hay muchos que no saben hablar en castellano bien. Hay mucha gente mayor que vive en caseríos que no salen mucho y toda su vida estaban hablando en euskara y que no sabe hablar en castellano. Y tenemos derecho de hablar en euskara. Estamos en país vasco, aquí se habla vasco.”

Usune si dokonce stěžuje a žádá baskicky mluvícího pracovníka, protože je to její jazyk, ve kterém se lépe vyjadřuje a je to její právo, jelikož je v nemocnici, která je veřejná. - *“Nik reklamatu, nik esan - Nik nahi dut euskaldun batekin - zergatik? Nire hizkuntza euskara delako, ni obeto expresatzen naizelako euskaraz eta nahi dut euskaldun bat, nire eskubidea da, Osakidetza da, publikoa da orduan...”* Lartaun prohlašuje, že je mu jedno, kde to je, ale na veřejných službách se vždy dožaduje baskičtiny, protože se tak dožaduje svého práva. *“En servicios públicos en euskara me da igual sea donde sea, es uno de mis derechos que mantiene en euskara los servicios públicos entonces hago uso mi derecho.”*

Podobné názory má Alizia, Iñaki, Arkaitz. Erreka popisuje z vlastní zkušenosti z nemocnice, když byla na praxi, jak si lidé často povzdychovali, že by radši doktora, který mluví baskicky, protože se lépe dorozumí. Když ale viděli, že mladá generace budoucích doktorů mluví baskicky, tak byli skoro v sedmém nebi, protože se cítí jistěji (hlavně když to jsou lidé z caseríos). - *„Es verdad, cuando estado de practicas la gente te siempre dice - Jo es que yo prefiero que me venga un medico hablar en euskara, porque me maneja mas fácil. - Entonces cuando ven que nosotros los estudiantes sabemos, nos miran con otros ojos y les hace muchísimo ilusión, y siempre nos dicen, bueno gero arte, ikusiko gara, ondo segi. Ellos se sienten mas cómodos, si son de caserío o pueblo te agradecen mucho.”*

Xiristra, který si titul dodělal společně jako Carmengia, vidí pozitivně, že se žádá certifikát, jelikož je to forma, jak zjistit, jestli člověk mluví baskicky. - *„A mi me parece bien que te pidan certificado, porque hay gente que no tiene ni idea de euskara. Hace seis meses que no tenía certificado de euskara. Es una forma de ver si hablas euskara, es una forma de medir lo.”* Zajímalo by mě, jestli by měl stejný názor, kdybych se ho zeptala před tím, než dosáhl tohoto titulu. Carmengia a Xiristra se totiž zařadili do skupiny „vyvolených“ uchazečů na pracovním trhu, kteří nebudou už nikdy znevýhodněni při hledání práce

4.2.3.3. Postoje v minulosti k baskičtině

Moji informátoři shodně popisují, jaká byla situace používání baskičtiny v minulosti. Je pozoruhodné, že se nad tím tak shodují a souhlasně popisují, jak to byl podružný jazyk venkovanů a za Franka byl oficiálně zakázaný. Nikdo z nich to nemohl pochopitelně zažít. Většina lidí popisuje pocity svých rodičů a prarodičů, kteří byli pod vlivem Frankova režimu, a to mělo rozsáhlé následky na jejich budoucí ovládání tohoto jazyka.

Violeta říká o generaci svých rodičů: „Vyrůstali za Franka. Pro moje rodiče bylo zahanbující mluvit baskicky, kvůli Frankovi, ve škole se mohlo mluvit pouze španělsky, dělali si z tebe srandu, pokud jsi mluvila baskicky. Já jsem to nezažila, ale vyprávěli mi to.“ *“Ellos crecieron con Franco. Era como una vergüenza hablar en euskara. En las escuelas se podría hablar solo en castellano, te avergonzaban si hablabas en euskara, bueno yo no le vivido, pero me lo contado.”*

Maite Iris popisuje situaci obdobně: „Generaci mých prarodičů učili, že mluvit baskicky je špatně, ve škole jim říkali, že to je jazyk ignorantů, venkovanů, takže své děti, moje rodiče učili španělštinu. A na mě, jako na třetí generaci, která ztratila baskičtinu, vyšlo učit se jí mimo domov, ve škole apod.“ - *„La generación de mis abuelos es la que les enseñaron en colegio que hablar en euskara era mal, que era lengua de ignorantes, de los campesinos. Lo que era bien era hablar en castellano. Entonces a sus hijos que son mis padres no les enseñaron euskara y a mi la tercera generación me ha tocado aprende euskara fuera de casa.”*

Lartaun také popisuje, jak se dříve spojovala baskičtina spíše s lidmi z caseríos než s lidmi, kteří bydleli ve městech. Tvrdí, že tato bariéra již neexistuje, ale že dříve bylo zahanbující ve městech či na veřejnosti mluvit baskicky, protože člověk dostal nálepku, že je z venkova. *„Antes también época de mis padres, se relacionaba más el euskara con gente de campo de caserío, que no con gente ciudadana, hoy en día esta barrera ya no existe, antes si que a nos padres daba vergüenza hablar euskara en publico o en ciudades, te ponían las etiquetas del campo.”*

Amaiur také popisuje, že byly doby, kdy mluvit baskicky znamenalo něco vesnického, něco zastaralého. - *“Habían épocas en que hablar euskara era como de gente del pueblo, algo muy viejo.”*

Ještě bych chtěla připomenout situaci s dědečkem od Usune, který v podstatě

zakazoval, aby se doma mluvilo baskicky a sama Usune než se naučila jako malá mluvit španělsky, tak s dědečkem vůbec nemluvila nebo spíše, jak to ona nazvala, on se ani nesnažil s ní navázat kontakt, protože ze začátku mluvila pouze baskicky. Opačným případem je Galder (učitel ranní baskičtiny), jenž popisoval během rozhovoru, jak byl jeho dědeček zapálený frankista, na což Galder není vůbec pyšný, nicméně doma se muselo mluvit baskicky, jelikož se cítil jako euskaldun, a proto se doma mohlo mluvit jedině baskicky.

Uvedla jsem jen některé příklady, ale opravdu se to považuje až za určitou neměnnost. Můžeme se pozastavovat nad tím, jak se všichni moji informátoři shodují nad prezentací postojů, které panovaly v minulosti vůči baskičtině, a určitě bychom se mohli zamyslet nad tím, zda to nemůže být do určité míry zkreslené, podobně jako kdyby generace mých vrstevníků popisovala, jaké to bylo u nás před rokem 1989, když většina tu dobu nezažila nebo byla velmi mladá. Ale vycházejme z toho, že opravdu v očích lidí byla baskičtina viděna jako jazyk venkovanů a zakázaná Frankovým režimem, který potlačoval nejen baskičtinu, ale i katalánštinu či galicijštinu.

4.2.3.4. Postoje k současnému užívání baskičtiny

Postoje, jaké měli lidé v minulosti k používání baskičtiny, stále velmi ovlivňují její současné používání. Stále ho někteří pokládají za jazyk venkovanů.

Z toho, co jsem vypožorovala, tak Violeta je informátorem, který nejméně mluví baskicky, ale i přesto se cítí být euskaldun. I když na začátku rozhovoru říká, že jsem si jí nevybrala jako reprezentující Basku, protože moc nepoužívá baskičtinu a jako jediná se trochu bránila rozhovoru, zřejmě proto, abych si dle ní neudělala špatný obrázek o Bascích. Z jejích postojů ale vyplývá, že baskičtina je něco, co má ráda.

4.2.3.4.1. Dnešní generace

Miren myslí, že je dost bilingvní, říká, že obvykle myslí v obou jazycích, záleží, o čem člověk myslí „*Normalean biak, segun zer pensatu duzu.*” Dále to demonstruje na

svoji zkušenosti, že jako nové generace mají vtisknuty oba dva jazyky natolik, že je míchají dohromady natolik, že dochází k situacím, že mluví polovinu věty v baskičtině a polovinu ve španělštině.: *”Las nuevas generaciones, como tenemos inculcados los dos idiomas y están los dos tan mezclados somos capaces de hablar en una misma conversación frases en euskara y frases en erdera y los vamos mezclando hasta hacemos mitad de la frase en euskara y mitad de la frase en castellano.”* Poté ale dodává, že ona spíše více v baskičtině: *”Ni igual euskaraz.”* I během rozhovoru často přeskakovala ze španělštiny do baskičtiny, ale to bylo dáno tím, že se snažila vést konverzaci v baskičtině a snažila se tak uzpůsobovat slovní zásobu převzatou ze španělštiny, abych jí rozuměla. Mimochodem to míchání v dvou jazyků má v Baskicku název euskanol a já jsem se ho dopouštěla velmi často, ale z jiného důvodu než že bych byla bilingvní, ale protože jsem se snažila mluvit baskicky, jenže když mi docházela slovíčka, tak jsem si je hojně půjčovala ze španělštiny.

Při své změně postoje k baskičtině Arkaitz popisuje, jak se mění vztah baskičtiny a španělštiny v pubertě u dětí, které ze začátku používali baskičtinu, jak v rodině tak ve škole, ale náhle venku na ulici začínají objevovat, že se mluví španělsky. Alizia tvrdí, že z jejich pohledu je to dobré mluvit španělsky a že většina médií a kultury je také ve španělštině - televize, časopisy, kino, tohle všechno se dělá ve španělštině. *”Es más guay hablar español que hablar en euskara. Eta azkenean jasotsa duten cultura obero telebista, revistak, cine hori denek erderaz jasotsa dute, ez euskaraz.”* Lartaun říká, že baskičtina je školní jazyk – *”euskara eskolako hitzkuntza da.”* Jesus to vidí podobně, říká, že je to jazyk dětí, protože, když si děti asi ve dvanácti letech všimnou, že rodiče mluví španělsky, tak chtějí být staršími a mluví také španělsky. – *”Los jóvenes de 12 años, ellos han estudiado todo en euskara pero ven a los padres que hablan en castellano entre ellos entonces los niños quieren ser mayores y hablan castellano. Parece que euskara es lengua de los niños.”*

I cizinci dávají své děti do modelu D. Ti mezi svými vrstevníky převezmou baskičtinu jako komunikační kanál a několikrát se mi stalo, když jsem hrála pelotu na hřišti, občas i s dětmi, že mě děti opravovaly. Kuriózní na tom bylo, že to byl hlavně sedmiletý chlapeček z Bulharska.

Iñaki yo ahora estoy dando clases en una ikastola aquí y hay gente que tiene plan B y ellos tienen la costumbre hablar en castellano entonces no saben hablar en euskara a mi me parece que el plan D es mucho mejor porque puedes aprender hablar en

euskara y a partir el castellano nunca vas a tener problema para aprenderlo, tienes la radio, la tele, todos los periódicos

4.2.3.4.2. Batua

Batua je formalizovaná baskičtin. Formálně vznikla v roce 1968. Jsou na ní rozporuplné názory, jelikož byla ustanovená „shora“. Je založena na guipuzkoánském dialektu a nejvíce vzdálená biskajskému a suletínskému. Přesto, že se nejvíce podobá guipuzkoánskému dialektu tak, když se mnou Lartaun a Alizia mluvili baskicky, tak museli používat batuu, jinak bych jim nerozuměla nebo spíše hůře. Během lingvistického kurzu se nejednou rozhořela debata na téma, zda bylo dobré takto uměle standardizovat batuu. Měli jsme za naši spolužačku jednu asi šedesátiletou paní, která se účastnila procesu, kdy batua vznikala a ta ji hájila jako dobrý krok. Kdežto skoro všichni mladší studenti oponovali, že nebylo spravedlivé ji ustanovit, jelikož to znamená, že jejich lokální dialekty jsou nespisovné, tudíž to chápou tak, že mluví špatně baskicky a že se skupina lidí prostě rozhodla určit, co je a není spisovné. Jazyková roztržitost Baskicka je podmíněná hlavně tím, jak je většina Baskicka v hornaté části rozdělena údolními, která byla relativně izolovaná a tak každý vytvářel svůj malý mikrokosmos a kde se v každém tomto mikrokosmu vyvíjela baskičtina svým směrem. Další faktor byl, že do devatenáctého století neexistovalo něco jako centralizované Baskicko (až na Navarské království), každý kout příslušel jinému území či králi a tudíž i správě. Proto se druhá výtká týká toho, jak byla batua založena z většiny na guipuzkoánském dialektu, což chápou jako nespravedlnost hlavně lidé z Biskaie. To potvrzuje Erreka, když říká, že Batua rozděluje společnost: „Lidem z Bizkae se to nelíbí, protože nejvíce se podobá Guípozcoe.

Amaiur zastává názor, že to bylo něco nezbytného, protože si navzájem nerozuměli. Nesouhlasí s názorem, že je to vynalezený jazyk, protože je trochu založen na centrální baskičtině, tzn. Guipuzkoa a Navara a poté přidává slovíčka z ostatních dialektů. Podle něj je to pozitivní, že se díky ní všichni dorozumí, ale zároveň by si každá oblast měla zachovat svůj dialekt například v lokální televizi, novinách či také ve škole. – „*Yo creo era necesario porque hasta hace poco tiempo no nos podíamos entender entre nosotros y aunque sea euskara Batua, muchos dicen que es idioma como inventado, pero no es verdad es un idioma que coge un poco del euskara del centro -*

Guipuzcoano y Navarro y luego añade vocabulario del otros euskalkis, creo que es positivo para poder entender nos todos y a partir de allí creo que cada sitio tendría que intentar mantener su propio euskalki por ejemplo en relebistas locales, revistas así o en la escuela también". Je za jímavé, jak se zastává na jednu stranu pozitivní stránky batui, což je zřejmě dáno, že měl učitelku euskaldun berri, která mu hodně předala a ovlivnila jeho názor. Na druhou stranu Amaiur popisuje, jak dříve také nerozuměl biskaiskému přízvuku či přízvuku z Azpeitie, Azkoitie, což se zlepšilo po nástupu na univerzitu, protože tak přišel do styku s jinými dialekty. Když byl ale na versolaritze v Suletínsku, tak prý vůbec nerozuměl. Proto jsem se ho zeptala, jestli když potká někoho, kdo má úplně jiný přízvuk, jestli spolu mluví batuou. Odpověděl, že stejně používají mix dialektů než by použily batuou. Tudíž ani on ji nepoužívá.

Při exkurzi s antropology jsem byla právě svědkem situace, kterou jsem nechápala. Stavili jsme se cestou (já, Polka, Arkaitz, Iñaki a další spolužák) v jedné hospodě v severní Navaře u hranic s Iparralde. Náhodou v hospodě byla skupinka značně podnapilých Basků (asi patnáct kluků) z Iparralde. Mluvili svým dialektem nebo francouzsky a snažili se bavit nejdříve se mnou a Polkou baskicky, ale to nešlo a francouzsky to nebylo také valné. Naštěstí se brzy do role ochránců vložili kluci a začali se s nimi bavit. Nejvíce kuriózní bylo, že se spolu bavili každý ve svém dialektu, ale navzájem si skoro vůbec nerozuměli, určitou roli mohl hrát alkohol, ale hlavně si myslím, že to bylo kvůli natolik rozdílným dialektům, že za každým druhým slovem bylo slyšet „Zer?“ baskicky - Co?. Po této události jsem se ptala Iñakiho, proč spolu nemluvili batuou, ale každý svým dialektem, kdyby to bylo jednodušší batuou. Nedokázal mi na to racionálně odpovědět, prostě batuou nepoužívají.

Pozitivní názory vytvoření batui vyjadřují informátoři ze San Sebastianu a jeho přilehlému okolí a také informátorky z Vitorie, které se právě naučily batuou ve škole, ale obecně se jedná o jazyk, kterým v praxi mluví jen euskaldun berri, poté v televizi a rádiu a píší se v něm baskické učebnice a většina knih. Žádný rodilý mluvčí jí však v běžné komunikaci nepoužívá (až na Iris, kterou bych považovala za bilingvní).

4.2.3.4.3. Euskaldun berri

Na jednu stranu se dělá v CAV hodně na vzdělávání dětí baskičtinou, ale

nezapomíná se ani na vzdělávání dospělých. Je tu řeč o euskaltegi, které jsou rozšířené a vláda podporuje lidi v jejich docházce na kurzy tak, že jim po dokončení vrátí asi 100 EUR. Na jednu stranu se skoro všichni moji informátoři shodují, aby se lidé podporovali ve studiu baskičtiny, na druhou stranu stále existují velké skepse právě vůči euskaldun berri. Erreka říká, že jako učitelé nedokážou předávat hodnoty baskické kultury, Jesus tvrdí, že neumějí dobře ani vyučovat v baskičtině.

Lartaun to shrnuje v postojích, které před tím panovaly ohledně euskaldun berris, euskaldun zaharak (mluvčí euskery od narození) byli docela kritičtí vůči chybám, které euskaldun berris dělali, říkali jim, ať radši vůbec nemluví baskicky, než aby mluvili tak špatně. Lartaun říká, že by se jim neměli smát a demotivovat je, protože někteří euskaldun berri se proto stydí mluvit baskicky, protože jeho euskara není tak přirozená, ale záleží prý na každém jak se s tím popere. – „*Hoy en día no tanto, pero antes los euskaldunes éramos bastante críticos por los euskaldun berris por la forma que ellos hablaban, nos hacía gracia decíamos va para hablar así euskara mejor no lo hables, comentarios así, pero yo creo hoy en día no... euskaldun berri es una persona que aprende euskara siendo adulto, una persona aprendiendo comete errores gramaticales, faltas de todo el problema es que nosotros como euskaldun zaharra no tendríamos que reírnos de ellos desanimar los, entonces por esta parte por igual algunos euskaldun berris sienten vergüenza i dicen jo es que mi euskara no es como de un nativo, pero depende de persona, depende de cada uno...*” Podobně popisuje svoje pocity Violeta, i když není euskaldun berri, ale její euskara je batua a ta podle ní není tak přirozená.

Tyto postoje ohledně euskaldun berri mají zřejmě kořeny v baskickém nacionalismu, který přesně definoval Baska jako někoho, kdo má otce i matku s baskickým příjmením a také na základě jazyka, který chápali jako rozlišovací znak a nemohlo se to změnit, ani když se ho člověk později naučil. Byli to rozlišovací prvek, ty patříš mezi nás a ty ne.

4.2.3.4.4. Nechuť mluvit baskicky

Podle drtivé většiny, je dalším faktorem, proč se nemluví baskicky, lenost a pohodlnost. Jedná se hlavně o ty mluvčí, kteří už nějakou znalost baskičtiny mají, ale nepoužívají. Usune třeba tvrdí, že je to předsudek, že lidé nerozumějí baskicky. Podle ní

v San Sebastianu rozumí všichni, ale něco jiného je jejich úsilí. - „*Gende asko ulertzen du euskara, beste gauza bat da zure empenoa, baina ulertzen du pila bat, pasada bat, Donostian denek ulertzen du euskara, azkenean perjuicio pila bat.*”

Podobně vidí situaci Jesus, že tu lidé rozumí hodně, ale nemluví, což je škoda. “*Gendea hemen asko ulertzen du euskaraz baina ez du praktikatzen, lotsa batik.*” Vidí v tom zvyk, protože každý rozumí španělsky, proto je jednodušší mluvit španělsky. “*Porque es más fácil en castellano y en castellano te va a entender todo el mundo, con euskara no.*” Xiristra to považuje za evidentní lenost, protože děti mluví baskicky na ulici, i když mluví špatně, také zohledňuje vliv televize. - *Al final es ser vago no utilizar lo, normalmente los niños lo utilizan porque, si vas fichando por la calle lo malo que hablan, luego toda la tele es en castellano.*”

Amaiur má zřejmě zkušenost, jak s pokrytectvím, kdy někdo říká, že se musí mluvit baskicky, milovat baskičtinu, ale poté tito lidé spíše mluví španělsky, protože to stále vidí jako něco lepšího či jednoduššího. „*Ahora también escuchas a la gente decir hay que hablar euskara, hay que amar le, no sé que pero luego prefieren hablar castellano, porque lo ven mejor, porque se hace mas fácil comunicarse en castellano.*”

4.2.3.4.5. Tlak

Prý se dělá docela dost na propagaci baskičtiny. Lidé umí mluvit více a více, ale stejně to podle Amaiura na ulici není vidět. Na druhou stranu nikdo nemůže druhého nutit, aby mluvil jazykem, se kterým není ztotožněn, necítí potřebu jím mluvit, to si člověk musí sám uvědomit. - “*Creo que se está haciendo mucho para promover que la gente habla euskara pero luego en la calle no se vé. Cada vez hay más gente que sabe hablar euskara pero no hay gente que lo utiliza en su vida diario. Tampoco puedes obligar a alguien que hablen un idioma que no lo siento como suyo, o como no lo siento como útil, tienes que tener una coiciencia personal para eso, si no lo tienes...*”

Často jsem slýchávala od mých informátorů názory, že nikdo nemůže nikoho nutit, aby se učil baskicky (padala slovíčka jako obligar či imponer), ale že člověk na to musí mít motivaci sám od sebe, aby se naučil a mluvil baskičtinou, že musí cítit potřebu sám od sebe, která ale může být ovlivněná tlakem zvnějška.

Iñaki také prohlašuje, že nebude nikdy po nikom vyžadovat, aby se učil

baskičtinu, protože se mu to nezdá jako jednoduchý jazyk, ale pokoušel by se udělat prostředí více baskicky mluvícím, aby lidé sami cítili přirozeně potřebu naučit se baskičtinu. Nezdá se mu správné, aby top o někom vyžadoval, navíc, když měl to štěstí naučit se baskicky jako mateřský jazyk. – *“Yo no voy a nadie exigir que aprenda euskara, eso nunca, no me parece que sea un idioma fácil... yo lo que si haría es intentar hacer un entorno más euskaldun para que la gente sienta esta necesidad de aprender, pero que la sienta naturalmente y no que vaya yo a decir le !Tu aprende! porque no me parece bien exigir a nadie nada y menos cuando yo tenía la suerte de aprender euskara.”*

Iňaki si však velmi protičeří. V Baskicku se často řeší problém, že když někomu přijedou kamarádi z ostatních částí Španělska či lidé z ciziny a je skupinka lidí, kde jsou sami baskicko-mluvící lidé a právě jeden, který nemluví baskicky, tak se automaticky předpokládá, že se bude mluvit španělsky a to se většinou mých informátorů nelíbí. Takovou situaci řešil, když vyučoval divadlo v baskičtině, ale jedna žačka byla z Argentiny. Devět osob mělo kvůli jedné přejít do španělštiny, i když tento jazyk necítí jako svůj? Na druhou stranu Argentinka se pokoušela jazyk naučit, ale zatím jí to nešlo, tak měli hodiny ve španělštině, a proto dodává, že by se měla po lidech vyžadovat baskičtina, i když to někomu připadá netolerantní a možná, že s nimi nebude moci dělat divadlo, ale jemu také připadá, že lidé nerespektují, když devět lidí se snaží mluvit ve španělštině, která jim je cizím jazykem -

“Cuando hacía teatro, éramos diez personas en clase y éramos 9 que hablábamos euskara y una persona que no hablaba euskara porque era de Argentina, entonces ella estaba aprendiendo, intentando, pero como todavía no había aprendido, las clases hacíamos en castellano. Nueve personas haciendo el esfuerzo hablar en castellano y como yo pensamos en euskara para hacer teatro es muy importante sacarlo a que fluya... y hacer lo en castellano porque esta persona no podía... ahí te entran dudas y dices hostia... igual hay que exigir a la gente también, no? Y si ella no puede pues es una pena pero igual no puede hacer el teatro con nosotros... no sé, no sé.. igual a la gente les parece a falta del respeto...pero hostia a mi también del otro lado parece bastante falta del respeto porque nueve personas hablando en castellano que para mi es un idioma extraño, no lo siento como mío.. es como hostia”.

Na jednu stranu tedy říká, že by po nikom nevyžadoval, aby se učil baskičtinu, na druhou stranu se její znalost má po lidech vyžadovat. Nejlepší je fráze, že by to

člověk měl cítit přirozeně potřebu mluvit baskicky, ale to by bylo způsobeno, že si to vnější prostředí bude vynucovat, tudíž nepřírozeně. Toto vyžadování po lidech, aby si uvědomili, že jsou v Baskicku, dovádí až tak daleko, že někteří vyvinuli taktiky, kdy nemluví či dělají, že nemluví na lidi španělsky. Mezi ně patří i Iñaki či Usune. Iñaki často na ulici dělá, že nemluví španělsky, když se ho někdo zeptá na nějakou informaci i po mém rozhovoru mi to demonstroval, když se nás nějací Američané lámanou španělštinou či angličtinou ptali na bar, který stál v té samé ulici. Cítila jsem se docela nepříjemně v té situaci a o to více, že jsem věděla, že Iñaki mluví i anglicky. Usune také mluví na všechny baskicky, ta španělštinu opravdu nepoužívá. Tím, že je však učitelkou baskičtiny, řekla bych, že velmi dobrou, tak to umí říci tak, že jí každý docela rozumí, tedy alespoň já jí rozumím.

Jesus říká, že je také docela radiální, ale že se hlavně jedná o respekt. Lidé by alespoň mohli říci baskicky dobrý den, dobré odpoledne, děkuji, dvě piva a vypráví situaci, kterou zažil, když mu přijeli kamarádi z Navary. Ti ale neuměli baskicky a velmi se rozčilovali, že na ně někdo začal mluvit baskicky. Jesus jim na to řekl, aby si uvědomili, že jsou tady, aby mluvili baskicky a zkusili alespoň základní slovíčka, stejně se potom přejde do španělštiny a nic se neděje. – „*Tengo amigos Navarros que no saben euskara. Alguna vez han venido aquí y alguien le habla en euskara y el amigo dice en plan - Joder porque me habla en euskara, habla me en castellano! - fue como ofensa pero yo digo - A ver tu estás aquí, tienes que hablar euskara, algunas frases intentas y luego te hablan castellano y no pasa nada, pero tienes que poner tu poquito de tu parte Egun on, arratsalde on, eskerrik asko, bi garragardo... por lo menos un poquito de actitud.*”

4.2.3.4.6. Interakce v baskičtině

Když jsem se začala s lidmi bavit více a více, tak jsem přišla na to, že se stávají tak kuriózní situace často v obchodě, že spolu dva baskičtí mluvčí mluví španělsky. Souvisí to s tím, že fyzicky se nedá poznat, kdo mluví a kdo nemluví baskicky. Proto jsem se svých informátorů ptala i na tuto otázku, a to, v kterém jazyce začínají konverzaci v obchodě, baru a pod. Bohužel tuto otázku, jsem začala zařazovat až po té, co jsem natočila rozhovory s Violetou a Iris.

Kompletně baskicky se dorozumívá Usune, protože když vidí, že jí rozumí, tak pokračuje baskicky, on nebo ona španělsky, ale Usune stále baskicky, protože je to její právo... a když jí nerozumí prodavačka baskicky, tak se dorozumívá mimikou. „*Nik ikusten badut berrak niri ulertzen dagoela nik jarraitzen dut euskaraz baina berak erderaz baino nik euskaraz, azkenean nire eskubidea da, ordun nik beti... eta ikusten badut berak ez ulertu mimika egiten diot.*”

Ainitze to moc neřeší, sice se snaží co nejvíce mluvit v baskičtině, ale zbytečně „netlačí na pilu“ tzn. snaží se začínat konverzace v baskičtině, u ní doma či v oblastech Azpeitie, Azkoitie či Zestoi, kde ví, že se mluví baskicky, ale občas v San Sebastiánu mluví španělsky, protože ví, že by jí prostě nerozuměli. – „*Yo normalmente cuando voy a las tiendas intento hablar en euskara, en mi zona se habla más que aquí. Yo cuando voy a Azpeitia, Azkoitia, Zestoa, casi todos saben hablar en euskara, pues en esta zona hablo en euskara, cuando vengo a Donosti algunas veces si que no empiezo hablar en euskara y directamente empiezo hablar en castellano. Pero intento hablar en euskara lo más posible que pueda.*”

Iñaki říká, že nyní ano, začíná baskicky, ale dříve ho to stálo úsilí, protože pro jistotu kvůli respektu, aby se ten druhý necítil špatně, začínal konverzaci ve španělštině. Tento jev se dá pozorovat u starších lidí, kteří z úcty pro jistotu mluví španělsky. Prý se kvůli tomu často Baskové popichují, že respektují druhé, ale sami sebe moc ne – „*Orain bai, antes me costaba mas... cuando ves que alguien no sabe hablar en euskara por si acaso empiezas en castellano.. yo he visto la gente mayor que por si acaso o por respecto ... a veces los Vascos picamos mucho de esto, mucho respecto pero a nosotros nada, no nos respectamos a nosotros mismos pero siempre intentamos respetar a otros...*“

Amaiur se pokouší o baskičtinu, ale připouští, že záleží, jaký má den a když

vidí, že mu nebudou rozumět, tak mluví španělsky.

Lartaun to řeší podle toho, kde je. Když je ve svém rodném městě, tak mluví baskičtině. „Según donde estoy en mi pueblo completamente en euskara.” Podobně jako Amaiur, ale přiznává, že také záleží na tom, jaký má den. Když má například bojovnou náladu a jde do MacDonalda, kde ví, že mu nebudou rozumět baskicky, tak si stejně objedná v baskičtině. Ale jinak v San Sebastiánu více méně ví, kde jak mluví a podle toho se řídí. – *“Según del día que tenga también, un día sé que no va a saber euskara o es muy probable que no sepan euskara pero tienes un día más peleón y más revolucionario y por ejemplo vas a McDonald y seguro que no saben euskara pero si lo pides en euskara y cosas así pero aquí en Donostia sabes sitios y las tiendas que te van a entender en euskara entonces vas a eso.”* Nicméně se také už dostal do situace, když se spletl a mluvil s euskaldunou španělsky. *“Si, alguna vez si que me ha pasado y luego nos miramos como diciendo, porque si los dos somos euskaldunas hemos dicho así.”*

Jesus mi ze začátku tvrdil, že se vždycky snaží začínat baskicky, ale poté na otázku, jestli se mu stala situace, kdy mluvil s euskaldunem španělsky, odpovídá, že ano a že se cítil špatně a říkal si, proč já hlupák nezačal baskičtinou. – *“Me siento mal y digo joder yo tonto porque no le empanzaba desde principio hablar en euskara, porque igual pensaba que no sabía euskara y cuando me da cuenta...”* a také dodává podobně jako Erreka, že se pokouší více a více s lidmi mluvit baskicky. – *„Cada vez hablo con gente mas euskara.”*

Xiristra i Carmengia, tvrdí že jsou zvyklí si objednávat v baskičtině, ale nepodnikají “násilné akce”.

4.2.4. Euskalduna/Bask

Slovíčko Bask, španělsky „vasco“ nelze přeložit do baskičtiny. Baskičtina pro něj nemá ekvivalet, používá označení euskalduna, což znamená euskara duena (ten, který vlastní baskičtinu) nebo Euskalherritara (obyvatel Baskicka). Protože to mají i Baskové v názvu, tak považují jako rozlišovací znak právě jazyk, ke kterému jsou soustředěny všechny snahy, jelikož Baska dělá Baskem právě znalost baskičtiny. Termín euskaduna, někteří chápou pouze v definici vlastníka baskičtiny, jiní ho ztotožňují

s termínem Vasco ve španělštině – Baskem.

Moje obě dvě „španělštestjší“ informátorky se nejvíce přiblížily modernističtější definici Baska, dále Negua.

Violeta říká, že euskaldun je ten kdo má euskaru, osoba která mluví euskarou, která jí praktikuje, kdy chce, jak chce, s kým chce. Ona se považuje za euskalduna, protože má euskaru, ale necítím se jako hodně euskaldun, protože ji ve skutečnosti nepoužívá. *“Euskaldun es el que tiene euskara, la persona que habla euskara, que lo practica cuando quiere, como quiere y con quien quiere, yo me siento euskaldun porque tengo el euskara, pero no me siento súper euskaldun porque realmente no lo practico.”* - Takže si zajímavě protiřečí, na jednu stranu odřikává definici euskalduna, ale na druhou stranu cítí, že to není úplně 100%tní. Ještě to zdůrazňovala na jiném místě, kdy zdůrazňuje, že její dědeček byl euskaldun, euskaldun z Guipuzkoi, ale kterého nezažila. Kdežto Bask je ten, který se cítí Baskem, jak chce, může to být hodně, málo, způle, ale je to o tom, jak se cítí a ona se cítí Baskou ačkoliv nemluvím tolik Baskicky, ale cítí se tak, protože její předkové mluvili baskicky. *“Ser vasca significa sentir se vasca, sentir te de aquí, como tu quieras, mucho, poco, la mitad o nada, pero es lo que tu sientas, yo me siento vasca aunque no hablo mucho euskara, yo me sigo sintiendo vasca, porque sé que mis antepasados han hablado euskara”*. Dále říká, že Baskem je ten, který se tak cítí může to být i cizinec, který se sem přistěhoval a cítí se Baskem. Také se považuje za Španělku. První jako Baska, poté Španělka a poté Evropanka a poté ze světa, říká, že jsme směsice kultur, ode všeho něco. *“A mi el vasco es el que se siente vasco, puede ser un extremeño que haya venido aquí y se sienta vasco, me siento española también. Primero vasca y luego española y luego europea y luego de mundo. Quien eres tu? Una mezcla de tu cultura, no? de todo”* A poté zase řekne zpětně, že je pyšná, že je Baskou *“orgullosa de ser vasca”*, jako by to tedy nebylo něco, čím se člověk považuje být, ale něco *“co je mu dáno”*.

Iris docela dobře popisuje postoj k identitě velmi podobně: „Pro mě Bask je to podobné jako francouzský nacionalismus. Baskové jsou všichni, kdo chtějí být Basky. Chceš být Baska? Tak jestli chceš, tak jsi a hotovo. A jestli je někdo, kdo se tu narodil a nechce být Baskem, tak ať jím není. To je tak široké téma. Bask po právní stránce je osoba, všichni máme španělskou národnost nebo francouzskou, Iparralde. Osoby, které se narodily v CAV či v Navaře, poté mluvíme o kulturní identitě či národní identitě. Historici se hádají, kdo byli Vaskoni ze sedmého století, zda byli Baskové či ne. Takže

nejdříve se musíme dohodnout, kdo jsou Baskové, což je tak komplikované téma. Jaké prvky definují kulturní identitu. Navíc lidé nemají jen jednu identitu, například já mám nejzásadnější identitu jako žena a tato identita nebyla podstatná ještě před 10ti, 20ti lety a nyní je jedna z nejdůležitějších. Tím pádem záleží, z jakého rámce se díváš na to být Baskem. Identita člověka je MULTIELLO. Euskaldun je pro mě být Baskem, pro mě je to to samé. Euskaldun je Euskara egiten duena. Euskara dakiena. Ale moc nesouhlasím, protože ve španělštině nepoužiji termín euskaldun, může se to použít, je to výjimka, ale mě se to zdá fašistické, že ty jsi Bask, ale nejsi euskaldun.“ Ale potom řekne, že pozná Baska podle vizuálna: „Je to zvláštní věc, já když se s někým seznámím, poznám, jestli je Bask či ne, ale nevysvětlím to, co jsou to za znaky, jsou to věci hlavně ohledně vizuálna“. Myslí tím spíše oblečení nežli fyzické znaky.

Negua na otázku, co pro ni znamená být Baskem (chápe Baska a euskalduna jako totéž), odpovídá, že je to forma bytí, není to pouze jazyk, je to pocit, který má od malička, poté též uvádí studium baskického tance, poezie, je to celá kultura, která se jí vtiskla od malička: *“Forma de ser, ez? Niretzako sentimiento handia da, cultura txitxikitatik, gero ikasi euskal dantzak, versoak, gauza asko dauzkagu txiki txikitatik. No es solo idioma, toda la cultura que se nos inculcado desde pequeños, es una forma de vida y forma de ser”*. Takže na jednu stranu obhajuje definici, která je o pocitu člověka, který vyrůstal v nějakém prostředí a je na člověku samém, jak se vidí a nikdo nemůže druhému říci co je a co není: *“Nadie te tiene que decir que eres una cosa o que eres otra, no. Al final son sentimientos y si tu tienes sentimientos hacia a esta cultura... no hay que poner etiquetas tampoco.”* Velmi negativně se staví k nálepkám či kategoriím, což je určitě způsobeno tím, jakou má zkušenost z městečka svého rodiče v Bizkaie, kam celý život jezdí na prázdniny a víkendy. Má tam také partu kamarádů, ale již několik let s některými nemluví kvůli odlišným politickým názorům. Právě někteří sympatizovali s ETA a nakonec do ní i vstoupili, ale hlavní konflikt nastal, když ETA vyhrožovala, že zabije starostu onoho městečka, pokud jim nedá peníze. V současnosti ETA vydírá baskické podnikatele a politiky, po kterých chtějí, aby je finančně podporovali. Onen starosta městečka je otcem kamaráda Negui, a proto se v partě jejich kamarádů rozhořel konflikt o tom, že někteří podporují, aby ETA vydírala otce jejich kamaráda. Proto Negua s některými už roky nemluví, nechápe v současnosti postoje ETA.

O něco později v rozhovoru na druhou stranu definuje Euskalduna na základě

povahových vlastností (silný charakter, trochu tvrdohlavý) a poté na základě zase pocitu. Zmiňuje i definici na základě jazyka, ale to je prý velké dilema i ve společnosti obecně. Je to podle ní otázka pocitu, který člověk má, aby se učil baskičtinu, není to pouze o jazyku. – „*Charakter fuertea, gogora pixkat eta gero sentimiento handia.... Zer da euskalduna? euskara jakiten duena, hori da sosiedadeko dilema, euskaraz dakiena, senticen dena galdereko senticen dena, euskalduna senticen bat zara ikasiko duzu euskara, ez da hizkuntza bakarik.*” Když se jí zeptám, jestli se pozná Bask na základě vizuálna, tak říká, že si není jistá, ale prý podle fyzických rysů mají Baskové velký nos a jsou si podobní s Katalánci: “*Sudura handia, Katalanak eta guk oso antzekoa, ez dakit*”. Dále také hlavně podle formy oblékání, když člověk cestuje, tak venku pozná, kdo je Bask. – “*Pero si que se nota, si vamos fuera, sobre todo la forma de vestir, ya sabes mas o menos.*” Poté je pro ni euskaldun a Bask to samé: “*Euskalduna eta basko niretzako berdina da.*” A dokládá to příkladem, kdy má kamarádku, která je černoška, ale narodila se tady, mluví baskicky, dělá vše, co dělají Baskové (zase rozlišuje skupinu my Baskové) a všichni vědí, že je Baska, i když má jinou barvu pleti, dále uvádí příklad dětí čínských imigrantů, které jsou adaptovány. “*Yo tengo una amiga que es negra y es basca, ha crecido aquí, habla en euskara, hace todos lo que hacemos los vascos y todo mundo en el pueblo sabe que es vasca, aunque sea de otro color; hoy en día ya ves chinitas pequeñas adoptadas.*”

Erreka také definuje Baska na základě pocitů, kdokoliv se může definovat Baskem, ale pro ni je to pocit, že je to ona sama, jde o identitu, kterou má od narození. Může to být kdokoliv, ale předpokládá se, že ta osoba mluví baskicky, je to o kultuře o zvycích. Ale také říká, že časy se mění a není to nic jiného než pocit. – „*Ser vasco para mi ser yo, que yo soy vasca, es una identidad que se da desde nacimiento. Puede ser cualquiera que se sienta vasco, pero se supone esto, poder hablar en euskara, la cultura, las costumbres. Pero los nuevos tiempos nos enfrentamos en euskara... es un sentimiento, no es nada mas...*“ Na jednu stranu mluví trochu o tradicích v definici Baska, ale na druhou stranu jsem se účastnila skupinové konverzace, kdy se velmi rozčilovala nad tím, že pravý Bask musí umět tancovat baskické tance, hrát pelotu apod. Popisovala to hlavně ze zážitku, který měla s Američany. Tito v Nevadě studovali baskická studia a přijíždějí do Baskicka na semestr studovat Baskicko „v terénu“, tudíž mají nastudováno tolik věcí, že teoreticky o Baskicku (historie, tradice apod.) vědí pomalu více než samotní Baskové. Erreku velmi zaskočila reakce, kdy nemohli

pochopit, že ona žijící v Baskicku, neumí tancovat tradiční tance, kdežto oni ano. Tudíž se rozčilovala nad tím, že někdo má určité definice, podle nichž pravý Bask musí dělat to a to. Když se jí poté zeptám na definici euskaldun, tak mi odříkává klasickou definici, že je to člověk, co mluví baskicky, používá ji každý den a je na to pyšný, protože existují lidé, co umí baskicky, ale nemluví jí, protože se třeba stydí nebo nemají rádi, jak zní baskičtina. Je to ten kdo umí a snaží se mluvit baskicky. – „*Euskalduna, el que habla euskara, el que vive en euskara, el que hace todo en euskara y está orgulloso de esto, porque hay gente que sabe euskara al no utilizar lo por algo, porque les da vergüenza o no se no están a gusto o no les parece bonito pues eso, el que sabe euskara e intenta hablar, el que se siente capaz de comunicarse en euskara.*” Když se tedy zeptám, jestli je euskaldun člověk, co umí a nemluví, tak mi řekne, že je to euskaldun, ale že on sám mi to neřekne, že prý mi řekne, že umí mluvit baskicky. – “*Si es euskalduna, pero el no te dirá nunca que es euskalduna, te dirá que sabrá hablar en euskara.*” Což jsem viděla, že není tak úplně pravda, protože Violeta se cítí euskaldun a nepoužívá baskičtinu, ale sama v rozhovoru říká, že není moc euskaldun.

Na druhou stranu mi také jednou vyprávěla o tom, že Baskové mají určitou formu oblékání, a když jeli na nějaký výlet do Katalánska, tak je tamní instruktoři tipovali na Basky-holky podle střihu ofiny. Což je ale podmíněno prostředím a módou, ne dědičně.

Aitziber si s těmito otázkami moc nevěděla rady, evidentně protože se jimi moc nezabývá. Baskem je zřejmě ten, kdo se tu narodil, žije tu a umí baskicky. – “*Haber vivido, nacido aquí y saber euskara también, no sé.*” A když jsem se jí zeptala na euskalduna, tak je to ten, který umí jazyk a říká, že Bask možná nemusí umět baskicky.... “*Euskalduna - joder, aquí me has pijado. Saber en euskara, hablar, escuchar, entender, ser euskalduna es eso. Y el vasco igual no hay que saber euskara para ser vasco. Aquí hay gente que no sabe euskara y se considera vasco.*” Celý tento set otázek pro ni byl velmi problematický, protože měla pocit, že by měla vědět správné odpovědi a nevěděla je. Poté mluvila o tom, že se pozná Bask podle oblečení a možná i podle obličeje, protože nějaké společné rysy prý mají. Když vidí nějakého Baska v Londýně, tak ho pozná. – “*Normalmente se nota el Vasco, forma de vestir igual y la cara también. No sé que rasgos tenemos los vascos, pero si. Si veo un vasco en Londres, sé que es vasco.*”

Lartaun sice definuje, že Bask je kdokoliv, kdo se zde narodil, kdežto euskaldun má více znaků, ale hlavní je ten, že vlastní jazyk. – *“Cualquiera que ha nacido aquí, euskalduna tiene mas matrices, la persona que pose el idioma.”*

Když jsem se ptala na určité rysy Basků, tak mi popisoval, že se Bask pozná podle stereotypního oblékání, hlavně se jedná o boty na turistiku, které nosí i ve městě (jednou mi vyprávěl, že je to dáno výchovou, že jim i ve škole učitelky říkaly, co mají nosit kvůli tomu, že v Baskicku hodně prší). *“Hay un estereotipo de aquí con vestidos de monte, botas de monte, forma de vestirse.”*

Amaiur říká, že Bask nebo euskaldun může být to samé nebo je v tom rozdíl (Bask je ten, kdo se narodil v Baskicku a euskaldun, ten kdo mluví baskicky), ale záleží na tom, jak to kdo bere. - *“Ser vasco o euskaldun depende de quien lo diga, la gente dice que vasco es alguien se nacido en País Vasco”*. Když se ho někdo mimo Baskicko zeptá odkud je, tak říká, že je Bask, ale bere to jako euskaldun. Na druhou stranu, když se ho zeptám, jestli to tedy rozlišuje, říká, že ano. To mi ale sdělí až po tom, co mi definoval Baska i euskalduna. *“Yo mismo si estoy viviendo en otro sitio y alguno de Madrid me pregunta de donde eres, pues le dí soy Vasco, entonces si lo cojo como euskaldun, pero muchas veces no se coge así, muchas veces se coge por el sitio en que has nacido, independiente si hablas la idioma o no... entonces según desde donde lo mires, puede ser lo mismo o puede ser diferente. Para mi es diferente por ejemplo.”*

Tím jsem se snažila říci, že mám pocit, že ve většinové společnosti se velmi zaměňují názvy vasko a euskaldun a většina lidí je v běžné řeči bezmyšlenkovitě ztotožňuje. Když se ale člověk dále ptá, tak jsou někteří schopní oddělit tyto definice a vymýšlet nejrůznější teorie. Nejvíce definicí mi dal Jesus, protože na otázku, co to znamená být Baskem, mi sdělil, že toto slovo je španělské *“Vasco es una palabra Castellana”* a začal mi vyjmenovávat definice.:

Euskaldun je osoba, která umí baskicky i když jí nemluví. - *“euskaldun es la persona que sabe euskara y no necesariamente lo utiliza.”*

Euskalzailea je někdo, kdo nemusí umět baskicky, ale sympatizuje s ní. – *“Euskalzailea es a favor de euskara.”*

Euskalherritara je osoba, která se tu narodila. *“Euskalherritara es la persona que ha nacido aquí.”*

Euskalakari je někdo, kdo umí a sympatizuje s baskičtinou, toto slovo se

vymyslelo tento rok⁴⁷. *“Euskalakari - la persona que sabe euskara y está a favor, justo han inventado este año esta palabra.”*

Z jeho postoje je opravdu vidět zápal pro baskičtinu, který souvisí s tím, jak si hledal sám cestu k baskičtině a k identitě nebo možná na mě chtěl zapůsobit jako “pravý” Bask, a nebo obojí.

Podle Xiristry se říká, že Baskem ten, kdo se narodil na území, které se definuje jako baskické a nemusí nic cítit ke kultuře jako například děti Číňanů narozených v Baskicku. Na druhou stranu euskalduna definuje jako někoho, kdo se identifikuje s baskickou kulturou, jazykem, stylem života. Může se klidně jednat o emigranta narozeného třeba v Cancúnu, který se sem přistěhuje a cítí se být euskaldunem (i tady do toho jednou řekne Vasko). *“Euskaldun es una persona que tiene la identidad vasca, que se siente identificada con identidad vasca, su cultura, lengua, tipo de vida, todo. Ser vasco digamos que es una persona que es nacida en el región que se domine como Vasco, pero tu puedes naciste en Cancún y sentirte euskaldun también y vasco si tienes afinidad por ello, podría. Un vasco no tiene porque sentir la cultura vasca. Una persona nacida aquí y no tiene afinidad con la cultura vasca, como los Chinos nacidos aquí. Pero por ejemplo puede venir un inmigrante aquí i sentirse involucrado en la cultura vasca y sabe euskaldun, porque no?”*

Carmengia tvrdí, že euskaldun je pro něj způsob, jak rozumět světu, říká, že je euskaldun a zároveň Španěl. – *“Para mi es una manera de entender el mundo, soy euskaldun y soy español.”* Baskem je ten, kdo se tu narodil, tudíž to odlišuje od euskalduna. – *“Vasco es nacer en este sitio, es muy diferente de ser euskaldun.”* Ale nakonec dochází k závěru, že je to vše o pocitech a každý by měl volnost říci, s čím se identifikuje, on osobně se identifikuje jako euskaldun. – *“Esto de sentimientos es muy difícil, al final es mejor dejar libre cada uno que decía lo que quiera. Yo me siento euskaldun. Ahora cualquiera puede tener su propia identidad.”* (Zřejmě naráží na teorie, kdo je a není Baskem). Nelíbí se mu definice, že když je Baskem, tak musí tancovat baskické tance či zvedat kameny. – *“Y no que yo soy vasco y tengo que hacer bailes vascos, levantar piedras, no.”* Zamýšlí se nad tím, že tradiční baskické tance je jen dvě stě let starý, což není moc v celé historii Basků na to, aby s ním spojovali svojí identitu. To je podle něj výsledkem manipulace, která se mu nelíbí. – *“Los bailes vascos son dos cientos años, es muy poco tiempo y estamos ligando mucha nuestra identidad a*

⁴⁷ Euskalakari se jmenovala píseň od skupiny GOSE, která se stala heslem sedmnácté Korriky

algo que no es muy antiguo, allí creo que hay una manipulación que a mi no me gusta.” Tudíž trefně mluví o manipulaci, a že identita je tvořena na základě pocitů, ale i tak Baska dokáže definovat na základě fyzických znaků jako je velký nos, ženy mají úzké boky, jsou vysokí, mají hnědé vlasy, ale ne tak moc jako Španělé. – *“Su característica es la nariz grande y las mujeres con las caderas un poco anchas, altos, pelo marrón, no tan oscuro como en España.”*

Iñaki se identifikuje euskalduna s vlastním já, jak se naučil být a říká, že to je identita, kterou člověk cítí. Dále vysvětluje, že tato identita je ovlivněná tím, jak museli bojovat sami za sebe, protože, jak Španělsko tak Francie, tím že jsou to velké země, chtěli a chtějí na nich, Bascích profitovat, protože je Baskicko přeci jen bohaté.

„Ser euskaldun, ser yo, ser como soy, como aprendió ser, una identidad que sientas al final como hemos tenido tanta lucha, tanta pelea porque todos nos querían hacer pedazos como somos pequeños y además somos un poco ricos económicamente la gente quiere comer del pastel... España y Francia son potencias comparado con Euskal Herria entonces tienen la fuerza de comer se el pastel.”

Arkaitz mi dává dvě odpovědi na otázku euskaldun, to za prvé klasickou, která se týká jazyka a druhá, která se týká právě identity či politiky. Podle něj se euskalduna identifikuje s jazykem daného národa, což předpokládá existenci národa. Většina lidí to podle něj identifikuje s územím všech sedmi provincií, jak s územím, tak s kulturou. Pro něj je to nejhlavnější složka bytí, pokud bychom mu tuto část odstranili, tak by se zhroutilo jeho já, pro něj je to hlavní páteř osobnosti. *„Se pueden dar dos explicaciones, el que habla euskara y luego la otra es más identitaria, más política. Yo creo que implica la identificación del euskara como el idioma de la nación Euskal Herria entonces implica la existencia del nación. Normalmente yo pienso que la mayoría de la gente que se define como euskaldun lo identifica con las siete provincias tanto Navarra como Iparralde también, tanto con la tierra como con la cultura propia. Si no fue euskaldun no sé que sería, para mi es superimportante, si a mi me quitaron ahora mismo este elemento de mi mente creo que todas las estructuras se caerían, ser euskaldun es vivir como yo, para hacer lo que hago.”*

Pro Usune být euskaldunem znamená nejenom umět baskicky, ale je to nástroj pro komunikaci v baskičtině, myšlení, pocity, emoce, pláč. Je to nástroj na přenos v baskickém jazyce, to je podle ní euskaldun. *“euskara jakin, baino gehiago zure tresna, zure aparatua hitzatea euskara komunikatzeko, baina komunikatzeko, pentsatzeko,*

sentitzeko, emocionatzeko, negar egintzeko. Zure transmicioako tresna euskara hitzatean, hori da euskalduna.” Usune idí euskalduna jako vlastně neživý nástroj, který ale produkuje baskičtinu. Je to nejoriginálnější definice euskalduna, kterou jsem kdy slyšela. A právě podle ní si kdokoliv může být tímto nástrojem, který produkuje baskičtinu.

4.2.4.1. Povaha Basků

Někteří z informátorů popisují Basky i podle charakterových vlastností. Můžou se nám zdát stereotypní, ale ráda bych právě poukázala na to, že tyto stereotypy mohou mít kořeny v historii tzv. baskického lidu.

Negua mluví povahové vlastnosti, že jsou matriarchální, že tu ženy mají velkou váhu. – “*Oso matriarcha euskalduna bai, emakumeek hendara handia daukagu, hemen eta milla matriarchara dira asko.*” Což můžeme podložit historickými listinami podle Collinse, kde byl majetek psán na ženy. Aliza také vypráví o tom, že v basseri byla žena “hlavou” stavení, odpovědná za její ekonomikou stránku věci. Jedna moje známá, co se přivdala v současnosti do jednoho takového stavení, mi vyprávěla, jak řídí všechny činnosti (sklizeň, úrodu...). Interpretovala bych to tak, že v současnosti baskická společnost vykazuje určité prvky matriarchátu. Někteří to dávají právě do spojitosti s neindoevropským původem Basků.

Carmengia popisuje Basky, jak se při objevování nových míst (mají dlouholetou námořnickou tradici) lišili od španělských dobyvatelů. Tvrdí, že jejich chování bylo spíše o domlouvání, vyptávání se a vzájemné výměně. – “*Vascos era mas de dialogar, llegar a un sitio y preguntar, intercambiar.*” Dále popisuje rozdíly mezi Basky, kteří žijí na pobřeží a Basky, kteří žijí v horách ve vnitrozemí. Pobřežní Baskové jsou více otevření, protože vidí do dále na horizont, jsou prý trochu šílení. Vnitrozemní Baskové nevidí horizont, jsou více u země, starají se o dům, necestují tolik. “*La gente del mar, de la costa es muy diferente, el que tiene mar tiene otro pensamiento como el de la tierra, hay dos vascos muy diferentes, la manera de pensar y ver el mundo es diferente. Los de la costa son un poco locos. Entre las montañas no ves el fondo, no ves el horizonte, las de la costa siempre ven algo más, vé más lejos. El del interior es el de mas mantener, mantener el sitio, no ir afueras.*” Po té, co mi skončil Erasmus, jsem se vydala na dva

týdny na jednu biofarmu jako dobrovolník právě mezi hory a z vlastní zkušenosti musím říci, že jsem měla podobný pocit, který jsem zažívala během svého předvýzkumu (jednalo se o jinou farmu i v jiné části Guipuzkoi). Měla jsem asi po týdnu svíravý pocit, že jsem jako v zeleném vězení. Byla jsem uzavřená horami v malém údolíčku a měla pocit, že se nemohu dostat ven. Kompenzovala jsem si to ve volném čase nejrůznějšími túrami, kdy jsem se škrábala na vrcholky hor, abych mohla vidět do dálky. Když se jedná o rozdíly mezi horskými a pobřežními Basky, s popsanými rozdíly souhlasím. Na druhou stranu lidé z hor se nacházejí po celém světě, a proto tato charakteristika není výhradně baskická. Toto rozdělení na přímořské a mořské Basky je umocněno tím, jak je Baskicko malé, a proto je tento rozdíl markantní (když vynecháme oblast Álavy a jižní Navarry).

Iñaki popisoval výše v kapitole o používání baskičtiny v obchodech, že Baskové mají ke všem úctu a sami k sobě moc ne. Z mých pozorování jsem také měla pocit, že jsou Baskové vnímaví a spíše nesmělí. Ale je to jen má interpretace.

Violeta popisuje Basky jako bojovný lid, který se skoro celou svojí historií musel bránit proti někomu (proto jsem v teoretické části psala o baskických dějin): „*Aquí en el País Vasco siempre habido una gente muy luchadora por sus ideales, muy peleona contra el poder imponente.*”

4.2.5. ETA

V této kapitole se dostáváme k politice a k ETA. Já jsem se politikou tolik nezabývala, ale otázky ohledně názorů ETA jsem pokládala, protože se jedná o ožehavé společenské téma. Negua a Itxaso striktně oddělují politiku a jazyk. Itxaso říká, že jazyk není politika, ale tady se dělá politika s jazykem dohromady. „*Hitzkuntza ez da politika, baina hemen egiten da politika hizkuntzarekin.*” Na druhou stranu, pokud je jazykové plánování ukotvené zákonem a zákony schvalují politici... Řekla bych, že je to dáno dědictvím ETA, která se snažila násilně ovlivňovat politiku. I Negua mluví o tom, jak je jí líto, že je promíchaná politika s kulturou a jak jí rodiče radí, aby nemluvila na veřejných místech o politice. „*Mis padres me dicen que no hable de política en la calle, entiendes como está la cosa. Muy mezclado cultura y política, una pena a mi me da pena.*” Možné vysvětlení, proč se to snaží oddělovat zrovna tyto dvě informátorky,

může být v tom, že jsou učitelkami v AEK. AEK se snaží dát najevo, že se distancuje od politiky, že je to nezávislá škola, v hodinách se nikdy nemluví o politice.

Violeta říká, že ETA už nemá žádný význam, jelikož se zakládala na obraně proti násilí, který páchal Franko na baskickém lidu, ale nyní toto násilí nemá opodstatnění. Má ve svém okolí osobu, která je nakloněna ETA, ale říká, že se s touto osobou hádá, protože s ní nesouhlasí. Názor na ETA podle této osoby je takový, že je to forma boje, aby tě nesnědli, aby s tebou nedělali, co oni chtějí, je to násilí za násilí. *“Yo discuto mucho con esta persona y yo no estoy en acuerdo con ella, pero su visión es que ETA es una forma de luchar para que no te coman, no hagan lo que querían contigo, es como violencia por violencia.”* Proto také, když cestuje, nerada říká, že je z Baskicka, raději říká, že je ze Španělska, protože ví, že lidé si budou spojovat Baskicko s terorismem ETA. Komunikační prostředky manipulují hodně. *“Yo decía -from spain-, no quería decir nada más, porque me preguntaban - but where in the spain-, y yo -from the north-, no quería decir donde, porque sabía que lo van a conectar con terrorismos de ETA y no me apetecía hablar sobre este tema, porque me parece tan absurdo. Los medios de comunicación manipulan mucho.”*

Názory o tom, že jsou neradí, že celý svět si je spojuje s terorismem, mi říkali všichni. Například Aitziber říká, že pokud se člověk vydá do Madridu a prohlásí, že je Bask, tak mu lidé řeknou, že je členem ETA. Ale ne všichni Baskové jsou členy ETA. Ona není pro zabíjení, jenže oni spojují Baskicko s ETA. *“Tu igual vienes en Madrid y dices que eres vasco y te dicen que eres de ETA y no todos que estamos de aquí somos de ETA. Yo no soy a favor de ETA, a nadie hay que matar le, pero ellos relacionan El País Vasco con ETA.”* Stejně uniformovaně mi říkali, že chápou, proč byla ETA založena a že její funkce měla význam za Frankova režimu. Ale všichni dávali najevo, že nesouhlasí s násilím. Alizia říká, že se může bránit jakákoliv myšlenka, ale ne jakýmkoliv způsobem. Myslí si, že nároky, které vznáší ETA, jsou legitimní, ale nebrání způsoby, jakými to vyžaduje. – *“Creo que se puede defender cualquiera idea, pero no de cualquier forma, yo creo que las ideas que defiende ETA son legítimas, pero no defiende las formas.”* Bylo možné, že mi to tak říkali, aby se napravil obrázek Baskicka, ale věřím, že mi odpovídali po pravdě, i když ve své práci Martin Chochola uvádí, že informátor by Vám neřekl, ani kdyby byl v ETA, že v ní je. Mně se tedy stalo, že Iñaki mi jako jediný otevřeně řekl, že sympatizuje s ETA, a to i s formami násilí, jenž vidí jako nevyhnutelný prostředek obrany. Podobný názor měla i osoba, o které výše

mluvila Violeta. Dále mi přiznal, že údajně zná několik členů ETA. Neví, proč ke mně byl tak otevřený, ale je pravda, že mi to řekl až po nahrání rozhovoru po požití alkoholu.

4.2.6. Futuro de euskara

Budoucnost baskičtiny vidí všichni informátoři celkem pozitivně. Baskičtina podle nich udělala velký pokrok, ale nemělo by se usnout na vavřínech. Shrnuje to Arkaitz, jenž říká, že na jednu stranu se situace zlepšila během posledních čtyřiceti let, od jejího zákazu a pronásledování ve všech oblastech včetně kultury a politiky, ale na druhou stranu říká, že baskičtina stále trpí, jak na institucionální, tak na společenské rovině. Podle něj sice vláda říká, že situace baskičtiny je podobná všem ostatním národním jazykům, ale není to pravda. On stále nemůže dosáhnout toho, aby mohl používat jen baskičtinu, na což, jak říká, má právo. Proto říká, že to závisí na společnosti euskaldunak, co s tím budou dělat, je to prý je na nich. *“La situación con euskara es muy ambigua por un lado se puede decir que está mejor por lo que puede estar hace 40 años, al estar prohibida y perseguida todo que supone eso, manifestación cultural, política social en euskara y ahora tenemos estas facilidades y ahora gobierno dice que está normalizado que euskara está en situación parecida del resto de los idiomas nacionales y yo creo que euskara sigue sufriendo una discriminación por parte de las instituciones y por parte de la sociedad grande yo todavía no consigo vivir en euskara en mi pueblo Eibar, Donostia, Iruña. Yo no tengo derecho a estimular me en euskara en todo mi entorno social y luego depende mucho de la comunidad euskalduna, es una responsabilidad, si queremos a sacar esto adelante, pues está en nuestras manos.”*

Alizia vidí budoucnost dobře, ale jak říká, je to dáno tím, že žije v euskaldun prostředí. Je si vědomá, že ne všichni měli to štěstí se a narodili se do euskaldun prostředí. – *“Yo por lo que veo en mi entorno, igual porque vivo en un entorno muy euskaldun, lo veo bien, pero sé consciente de que no todo el mundo vive en un entorno como el mío. En mi entorno es fácil vivir en euskara pero sé consciente que no en todas partes es tan fácil vivir en euskara. Yo tenía suerte que tengo una familia euskaldun, tengo amigos euskaldunas, vivo en pueblo euskaldun.”*

Podle Amaiura je pro budoucí vývoj baskičtiny důležité hlavně to, aby se

mluvilo baskicky. Španělsky si budou rozumět všichni, ale pokud chtějí, aby byla baskičtina živým jazykem, musí se používat. „*Si queremos que euskara salga adelante sabrá que hablar lo ya sé que en castellano aquí nos vamos a entender nos todos pero si queremos que viva esta lengua, habrá que hablar en euskara.*”

Iris chápe baskičtinu jako něco velmi důležitého, udělalo se dost, ale stále je důležité její používání, protože pokud se s ní nebude mluvit, může vyhynout. Mohou jí propagovat všemi možnými kampaněmi, ale je důležité s ní mluvit. Jednou prý řekla jedna profesorka na konferenci, že je důležité produkovat poznatky v baskičtině. Musí se začít psát knihy v baskičtině, vědecké časopisy. Navíc, tady to je jediná univerzita na světě, kde se vzdělává v baskičtině⁴⁸. Problémem podle ní je, že univerzita je místo odkud vycházejí budoucí učitelé škol. Pokud by neprobíhalo vzdělávání v baskičtině, kde by tedy mohli vystudovat? Podle ní není logické, že učitelé na střední škole vyučují baskicky a na vysoké škole španělsky. Tady poukazuje na to, že ve Vitorii je několik základních škol, kde se vyučuje v baskičtině, ale jsou tam pouze dvě střední školy. To jí připadá podstatné. Ale je to proces, který musí být pomalý, nemělo by se nic vnucovat.

Usune je asi nejoptimističtější ohledně budoucnosti baskičtiny, protože jí velmi miluje, je pro ni vášní a ne pouze jazykem. Dodává, že je to její identita. „Ni optimizta naiz, azkenean nik kriston pila maite dut euskara, niretzat da pasioa bat, ez da hizkuntsa bakarrik, naiz ni”. Aitziber zase vidí pozitivně to, že se většina dětí zapisuje do plánu D „Va mejorando la cosa, la mayoría de los pequeños se apunta en modelo D.”

Mezi informátory jsem nenašla výraznější rozdíly. Sice baskická a skoro baskická skupinka informátorů (navíc s Jesusem a Iris) to vidí o trochu radikálněji. Ale všichni jsou si vědomi, že je na nich budoucnost baskičtiny.

⁴⁸ Jedinný veřejná je UPV, ale ještě je v CAV soukromá universita DEUSTO a Monragón, kde se také vyučuje v baskičtině

5. Kvalita výzkumu

V rámci reprezentativity jsem, doufám, zpracovala dostatečné množství rozhovorů. Domnívám se tak, že mohly vyplynout i obecnější modely vztahů, které se dají aplikovat i na další zástupce.

Jsem si vědomá toho, že výpovědi v rozhovorech mohou být zkreslené. Je obecně přijímanou pravdou, že informátoři odpovídají jinak na záznam a jinak mimo něj. Pokusila jsem se to sice eliminovat tím, že jsem natáčela rozhovory po několika měsících, kdy jsem se s informátory znala, znala jsem jejich některé postoje a mohla jsem poznat, když odpovídali polopravdy. I tak mi určitě dost věcí uniklo. Nehledě na moje závěry a interpretace, které jsou subjektivní, ale snažila jsem se o objektivitu.

Často zaměňuji název baskičtina a euskara. Je to proto, že jsem na euskara zvyklá z terénního pobytu. Navíc jsem přepisovala rozhovory, kde se tento název často používá. Název práce mám registrován na Baskičtinu v denní komunikaci mladých lidí, tak jsem se snažila o přesný název, ale v některých pasážích se dle mého názoru nedal použít, proto jsem používala oba názvy.

6. Závěr

Svojí prací jsem se pokusila objasnit faktory, které ovlivňují používání baskičtiny v denním životě, a sledovala jsem, zda existují souvislosti s tím, jak definují Baska/euskalduna.

Postupovala jsem od faktorů, které v raném dětství působily na moje informátory – rodina, bydliště, vzdělání - přes faktory v době dospívání. Není překvapivé, že z analýzy vyplynul jako nejsilnější faktor ovlivňující používání baskičtiny, to, zda rodiče mluví doma baskicky. Ale neplatí to u všech informátorů. Lartaun, jehož rodiče nemluví baskicky, naučila baskičtinu chůva, škola a hlavně prostředí, kde vyrůstal, proto považuje za svůj jazyk baskičtinu a ne španělštinu. Generace mých informátorů vyrůstala již za podmínek, kdy si mohli zvolit vzdělávání v baskičtině. To také ovlivňuje hlavně malé děti z rodin, kde se nemluví baskicky. Několik mých informátorů bylo v této pozici. Přiznávají, že v životě stejně považují španělštinu za jazyk, který ovládají lépe. Školní systém nedokáže změnit to, aby žili svůj život v baskičtině. Baskičtina je pro ně školní jazyk. Jak i baskicky mluvící děti dospívají a začínají objevovat svět okolo sebe (hlavně z měst, kde se mluví i španělsky), tak jim začíná připadat španělština jako populárnější jazyk. Televize, kina, rádia, knihy - většina je stále ve španělštině (když mají několik kanálů, rádií i dost periodik v baskičtině). Tudíž mohou být děti pod vlivem španělštiny, tak, že přestávají mluvit baskicky, to se stalo Arkaitzovi.

Ke konci dospívání může zase existovat prozření, kdy se jedinci vracejí k baskičtině nebo ji objevují, je to návratu ztraceného jazyka – situace Arkaitze a Jesuse a Carmengia. Toto prozření považuji za druhý nejsilnější faktor ovlivňující, zda budou denně používat baskičtinu. Po svém prozření se začal Arkaitz měnit svůj život, začal znovu mluvit baskicky, ale to znamenalo i změnu prostředí. Začal se pohybovat v jiných sociálních skupinách, které se vyznačují sociálnějším cítěním a zároveň používají pro komunikaci baskičtinu. Proto můžeme říci, že baskičtina se drží i určitých zájmových skupin. Jesuse ovlivnilo rozhodnutí rodičů nemluvit doma baskicky proto, že se jí naučí ve škole. Měl bohužel školu, kde ho moc baskičtinu nenaučili a to zaslívá, jak rodičům, tak učitelům. Proto se rozhodl několik let chodit do Euskaltegi, aby si zlepšil baskičtinu. Nyní se snaží co nejvíce mluvit baskicky, je v tom směru poměrně radikální. Carmengia pochází také ze španělsky-mluvící rodiny. Několik let měl velké komplexy, že neumí

perfektně baskicky (studoval v plánu B), což se změnilo po dosažení certifikátu, který dokazuje jeho jazykovou úroveň C1 v baskičtině. Nyní se cítí sebejistěji a snaží se ve svém životě co nejvíce používat baskičtinu – žít v baskičtině. Dodává, že používá baskičtinu daleko více než jeho nejlepší kamarád Xiristra, který pochází z podobného prostředí jako Carmengia. Tito tři informátoři ovlivnili výběr svého prostředí. Rozhodnutí, zda budou žít v baskičtině, byla na nich, na jejich volbě, změny prostředí, postoje či prostředků, kterou podstoupili.

Během výzkumu jsem zjistila, že se občas stane, že euskaldun s euskaldunem mluví španělsky, protože se neznají. Stává se tak většinou v obchodě či v baru při konverzaci s obsluhou. Po té, co si to uvědomí, že spolu mluvili španělsky, se cítí trapně. Při zkoumání jsem zjistila, že většina informátorů (pocházející z baskických a smíšených prostředí) se snaží začínat konverzace v baskičtině. Někteří přiznali, že když nemají dobrý den a vědí, že jim nebudou rozumět baskicky, tak s tím nebojují. Jiní informátoři zase nezapírají, že dříve se více ostýchali a z respektu začínali španělsky, což už nyní nedělají. Jedna informátorka Usune, zase vůbec španělsky (zřejmě zdědila po své matce tak silnou lásku k baskičtině) nemluví. Říká, že když jí v obchodě či baru nerozumí, tak se dorozumívá rukama, nohama. Tím se dostáváme k taktice, kterou používají informátoři z baskické a skoro baskické skupiny (kromě Neguy, která je bilingvní a nemá s tím problém a ví, jak se může vyvinout obyčejná diskuze o politice). Tito informátoři se snaží dožadovat svých práv na veřejných místech jako v nemocnici, univerzitě a na úřadech a požadují baskického mluvčího, když s nimi jedná pouze španělsko-mluvící pracovník. Často zmiňují právě slovo PRÁVO na život v baskičtině a také se poměrně často vyskytovalo slovíčko ŠTĚSTÍ, že se narodili do baskicky mluvící rodiny. Prohlašovali, že by nikdy nikoho nenutili, aby mluvil či se učil baskičtinu (OBLIGAR, IMPONER, EXIGIR). Člověk se pro to musí podle nich rozhodnout sám mít přirozeně potřebu se jí naučit. Na jednu stranu se tedy dušují, že nikoho nechtějí k ničemu nutit, ale na druhou stranu uměle na ulici s lidmi vyvolávají situace, kdy na nebaskicky mluvící lidi schválně mluví baskicky, aby si lidé za prvé uvědomili, že jsou v Baskicku, za druhé tvrdí, že je potřeba tedy vytvářet tlak a prostředí, které by lidi donutili používat baskičtinu. V tomto případě je to určitý druh donucování, sice nepřímý, ale stále tlak. Myslím si, že tento postoj je dán společenskou náladou či vědomím, který v Guipuzkoe a severní Navaře panuje.

Baskická identita staví nejvíce na svém jazyku jako hlavním rozlišovacím znaku.

Španělský název Vasco (česky Bask) v baskičtině neexistuje. Používají pojem euskaldu, což znamená osobu, která doslova vlastní baskičtinu. Proto mě zajímalo, jakým způsobem definují Baska či euskalduna a jak zacházejí s těmito pojmy. Před výzkumem jsem nedocenila fakt, že by tu mohl být problém se zaměnitelností pojmů. Z výzkumu (z pozorování i rozhovorů) mi vyplynulo, že většinou se tyto pojmy zaměňují. Někteří mi přímo řekli, že to pro ně znamená to samé, jiní se mi sice snažili každý termín jinak definovat, ale ve výsledku jsem pochopila, že v normální konverzaci tyto pojmy moc nerozlišují, pouze při rozhovoru se mi snažili přesně vysvětlit rozdíly. Nejvíce tyto dva pojmy rozlišovali informátoři, kteří nepocházeli z vysloveně baskicky mluvícího prostředí či řešili svoji baskickou identitu – Erreka, informátorka, co sice vyrůstala v baskičtině, ale její rodiče byli euskaldun berri, Carmengia, jenž měl dlouho komplexy, že nemluví dobře baskicky, protože rodiče neuměli baskicky, Violeta, kterou obklopuje španělské prostředí a Jesus, který se sám musel přičinit dle svých slov, aby se naučil pořádně baskicky, jde dále a vysvětluje mi podle definic kromě Baska, euskaldun ještě euskalzailea, eusklaherritara a euskalakari.

Pro ty, co pojmy rozlišovali, byl Baskem ten, kdo se narodil v Baskicku a euskaldun, ten kdo mluví baskicky či kdo se hlásí k baskičtině. Termín euskaldun má ještě jednu definici, často to vyjadřuje nejen člověka, který rozumí baskičtině, ale i člověka, který žije v baskičtině, snaží se jí používat co nejvíce. Erreka vyslovila názor, že člověk, co umí baskicky, ale nepoužívá baskičtinu, by mi nikdy neřekl, že je euskaldun, čemuž protirečí na jednu stranu Violeta, ale na druhou stranu to potvrzuje. Violeta se hlásí k tomu, že se cítí být euskaldun, ale na začátku rozhovoru mi řekla, že ona není moc euskaldun (protože skoro vůbec nepoužívá baskičtinu), že nereprezentuje typického euskalduna, ale zdůrazňuje, že její dědeček byl „pravý“ euskaldun. Dává tak najevo, že ve společnosti panuje určitá shoda v tom, že člověk je nazýván euskaldun, když se hlásí k baskičtině a užívá ji v denním životě.

Na druhou stranu, někteří jako Carmenguia, Erreka či Violeta nakonec dospěli k názoru, že je to vlastně vše o pocitech a jinak se to definovat nedá. K pocitové definici Baska/euskalduna se přikláněli skoro všichni informátoři ze španělského prostředí, smíšeného (s výjimkou Jesuse) a spíše baskického prostředí (kromě Arkaitze a Lartauna). Jedná se tedy o informátory, kteří si jsou vědomí, že nemají jen jednu identitu, protože pocházejí z více prostředí. Dá se tedy dojít k závěru, že termíny Bask / euskaldun je zaměnitelný a pokud se rozlišuje, tak v podstatě slouží k tomu někoho

vyločit ze skupiny, ty jsi Bask, ale ne euskaldun.

Také si informátoři protirečí, když definují Basky na základě toho, kdo se cítí být Baskem, ale na druhou stranu jsou schopní definovat Basky na základě fyzických rysů jako je velký nos, tmavé vlasy, ale ne tak jako Španělé apod. Jsou to stereotypy, euskaldun (pokud ho bereme primordialisticky fyzické rysy) se nepozná, jak vyšlo najevo ze situací v obchodě, kdy euskaldun s euskaldunem mluví španělsky.

Dále jsem si všimla při analýze, že někteří informátoři, když mluví o Bascích či euskaldunech, tak mluví ve formě MY sebeidentifikují se s ní. Tuto formu používají výlučně informátoři z baskického prostředí - Aitziber, Alizia, Amaiur, Inaki, Erreka, Negua, Arkaitz, Usune a Lartaun, kteří myslí hlavně v baskičtině a Iris. Ta je bilingvní, ale více používá španělštinu. Ona jediná z informátorů, kteří nepoužívají baskičtinu denně či nemyslí v baskičtině, věří své definici Baska, že Baskem je ten, kdo se tak cítí. Používá termín MULTIELLO, což vyjadřuje mnohoidentitu, ale za svoji prvotní identitu bere identitu ženy. Ostatní informátoři sice definují Baska či euskalduna tak, aby mohli říci, že se mezi ně mohou zařadit, ale řekla bych, že se s tím moc neidentifikují. Nepoužívají zájmeno MY, jakoby se jakýmsi způsobem podvědomě vylučovali ze skupiny Basků, jakoby měli komplex méněcennosti a cítili, že nejsou ti „praví“ Baskové, protože neovládají perfektně baskičtinu a nepřemýšlejí v ní.

K definici Basků mě ještě napadá, že několik informátorů z právě vytvořené MY skupiny se ohrazovalo nad definicí Baska, že každý správný Bask by měl umět tancovat tradiční baskické tance, hrát pelotu apod. V současné době je totiž v Baskicku hodně protěžováno vše „rurální“ a „tradiční“, jelikož se snaží obnovit kulturní tradici, která byla za frankistického režimu dlouho potlačována. Moji informátoři, hlavně Lartaun s Alizií to vidí tak, že je hrozná škoda pouze rekonstruovat minulé zvyky a nevytvářet nové hodnoty, jelikož svět se vyvíjí dopředu. V Baskicku se věnuje velká pozornost tradiční baskické kultuře a jen malý prostor je dán současné kultuře. Uzavírají to tím, že je dobré vědět, odkud pochází⁴⁹, aby věděli, proč a kam chtějí dojít.

Zdá se tedy, že v Baskicku je velmi ambivalentní situace. Střetávají se zde primordialistické tendence s modernistickými. Jakoby se baskická společnost snažila dát najevo, že pokročila, že je otevřená novým myšlenkám a snažila se napravit reputaci, za kterou může ETA. Na druhou snahu i přes všechny nové tendence a snahy

⁴⁹ Nemyslí to ve smyslu, odkud pocházejí, protože na to se asi nikdy nepřijde, ale myslí nedávnou minulost 19ho století

zůstává baskická společnost ve vnitru tradicionalistická. Říká se, že lidé se skoro nemění, natož celé společnosti, proto se baskická společnost nemůže v blízké budoucnosti vymanit z primordialistických tendencí, které procházejí celou společností, a jen málo jedinců se tomu dokáže vymanit. Z mého pohledu to dokázala jen Iris. Současná baskická společnost se zdá jako tradicionalistická s nádechem moderního světa.

7. Literatura:

Anderson, B. (2008): *Představy společnosti: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Karolinum, Praha

Azurmendi, M-J., Martinez de Luna, I. (2005): *The Case of Basque: from the past toward the future* in International Journal of the Sociology of Language – Vol. 174, New York: Mouton de Gruyer

Barth, F. (1969): *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget

Brubaker, R. (1996): *Rethinking nationhood: nation as institutionalized form, practical category, contingent event*. In: Nationalism Reframed. Nationhood and the National Question in the New Europe. Cambridge: Cambridge University Press

Berger, L.B., Luckmann, T. (2001): *Sociální konstrukce reality*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury

Collins, R. (1997): *Baskové*. Praha: Lidové noviny

Dietler, M. (1994). „Our Ancestors the Gauls“: *Archeology, Ethnic Nationalism, and the Manipulation of Celtic Identity in Modern Europe*. American Anthropologist 96 (3): 584-605

Douglass, W. A. & Zulaika, J. (2007): *Basque Culture: Anthropological Perspectives*. Reno, Nevada: University of Nevada Press

Fassin, D. (2009): Nad rámec etických pravidel: Zamyšlení nad etnografickým výzkumem praktik zdravotní péče v Jižní Africe. Biograf, (49)

Favret-Saada, J. (1980): *Deadly words: Witchcraft in the Bocage* Cambridge: Cambridge University Press

Fishman, J. (1991): *Reversing language Shift: Theory and Practice of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual matters

Gellner, E.(2003): *Nacionalismus*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury

Guillemín, M., Gillam, L. (2004): *Etika, reflexivita a „eticky důležité okamžiky“ ve výzkumu*. In Biograf, 35/2004.

Hendl, J. (2005): *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál

Hammersley, M., Atkinson, P. (1995): *Ethnography*. Routledge, London

Hobsbawm, E., Ranger. T. (1983): *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press

Chenail, R.J. (1998): *Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě?* Biograf (15-16).

Jenkins, R. (1997): *Rethinking Ethnicity. Arguments and Explorations*. London: Sage.

López de Uralde, Í. (2009): *Encuentro sobre Prehistoria Vasca: Presente y Futuro*, Madrid : Delegación en Corte de la R.S.B.A.P., D.L.

Malina, J. a kol. (2009): *Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM

Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994): *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks : SAGE Publications

Pártlová, M. (2011): *Španělská ústava z roku 1978*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Salzmann, Z. (1997): *Jazyk, kultura a společnost. Úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky,

Sheper-Hughes, N. (2001): *Saints, scholars, and schizophrenics: mental illness in rural Ireland*. University of California Press

Šatava, L. (2001): *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo

Urla, J. (1988): *Ethnic Protest and Social Planning: A Look at Basque Language Revival*. In *Cultural Anthropology* Vol. 3, No. 4, Blackwell Publishing

Zavadil, B. (2010): *Baskičtina. Lingvistická interpretace*. Praha Karolinum

Internetové zdroje:

ordizia.blogspot.com

www.euskara.it

www.eusklakultura.com

www.eustat.es

www.flickr.com

www.scottlarsen.com